

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Jovita BALTINIENĖ

**MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2003-2008 METŲ
BIUDŽETO PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DINAMIKOS BEI STRUKTŪROS
POKYČIŲ ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2009

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Jovita BALTINIENĖ

**MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2003-2008 METŲ
BIUDŽETO PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DINAMIKOS BEI STRUKTŪROS
POKYČIŲ ANALIZĖ**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Magistro darbo autorius Jovita Baltinienė.....

Vadovas doc. dr. Dalia Rudytė.....

Recenzentas.....

.....

SANTRAUKA

Jovita BALTINIENĖ

Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė.

Magistro darbas.

Magistro darbe yra išanalizuota Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžeto formavimo ir vykdymo politika, atskleisti struktūros ypatumai. Pateikiami savivaldybės biudžeto formavimo principai ir metodai, aptartas savivaldybės finansavimas pagal jai deleguotas funkcijas, taip pat savivaldybės pajamų šaltiniai ir išlaidų grupės. Atlikta Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 m. biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė bei ekonominis vertinimas. Naudojant statistinio prognozavimo tiesinio, logaritminio trendo funkcijos ir eilučių išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodus, atlikta Mažeikių rajono savivaldybės 2009-2011 m. biudžeto pajamų ir išlaidų prognozė. Darbo pabaigoje pateikiami atliktos savivaldybės biudžeto analizės bei prognozės esminiai rezultatai ir pasiūlymai, kurie galėtų pagerinti savivaldybės biudžeto formavimą ir vykdymą.

SUMMARY

Jovita BALTINIENE

The analysis of the dynamics and changes of Mazeikiai district municipal budget revenue and expenditure for 2003-2008

Master's work.

This master's work analyzes the policy of the budget formulation and its execution in the municipalities of the Republic of Lithuania and reveals their structural peculiarities. The principles and the methods of the municipal budget formulation are also submitted here; the financing of the municipality in accordance with the functions delegated to it, as well as the municipal sources of revenues and the groups of expenditures are discussed in the work. The analysis of the dynamics of the budgetary revenue, expenditure and the structural changes of Mazeikiai District Municipality for the years 2003-2008 was carried out, and its economic evaluation was made. By using linear statistic prediction, the methods of logarithmic trend function and the linear equalization according to the presumptions of the average absolute increase, the prognosis of the budgetary revenue and expenditure of Mazeikiai District Municipality for the years 2009-2011 was carried out. At the end of the work one can find the results of the analysis of the municipal budget formulation and execution.

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO YPATUMAI TEORINIŲ ASPEKTU.....	10
1.1. Savivaldos samprata ir savivaldybės funkcijos.....	10
1.2. Savivaldybės biudžeto esmė ir formavimo politika.....	14
1.3. Savivaldybės biudžeto pajamų struktūra.....	22
1.4. Savivaldybės biudžeto asignavimų valdymas.....	33
1.5. Savivaldybės biudžeto biudžetinis procesas.....	36
1.6. Pagrindinės problemos formuojant ir naudojant savivaldybės biudžetą.....	37
1.7. Savivaldybės biudžeto dinamikos ir struktūros tyrimo metodologija.....	40
2. MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2003-2008 METŲ BIUDŽETO PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DINAMIKOS BEI STRUKTŪROS POKYČIŲ ANALIZĖ.....	45
2.1. Mažeikių rajono savivaldybės aprašymas.....	45
2.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų analizė.....	46
2.2.1. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų dinamikos pokyčiai bei jos priežastys...46	
2.2.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūros pokyčiai bei jos priežastys...49	
2.3. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų analizė.....	59
2.3.1. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų dinamikos pokyčiai, priežastys bei tendencijos.....	59
2.3.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūros pokyčiai, priežastys bei tendencijos.....	61
3. MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2003-2008 METŲ BIUDŽETO FORMAVIMO IR NAUDOJIMO EKONOMINIS VERTINIMAS BEI PROGNOZĖS 2009-2011 METAMS.....	75
3.1. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto formavimo ir naudojimo ekonominis vertinimas.....	75
3.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų prognozės 2009-2011 metams.....	77
IŠVADOS.....	85
REKOMENDACIJOS.....	88
LITERATŪRA.....	90
PRIEDAI.....	94

PRIEDAI

1 priedas. 2008 metų Telšių apskrities savivaldybių geografiniai duomenys, demografiniai ir darbo rodikliai bei jų paskaičiavimai.....	95
2 priedas. Telšių apskrities savivaldybių finansiniai rodikliai per 2004-2007 metus (pajamos, tūkst. Lt).....	96
3 priedas. Savivaldybės biudžeto įvykdymo 2004 m. sausio 1 d. ataskaita.....	97
4 priedas. Savivaldybės biudžeto įvykdymo 2005 m. sausio 1 d. ataskaita.....	101
5 priedas. Savivaldybės biudžeto įvykdymo 2006 m. sausio 1 d. ataskaita.....	105
6 priedas. Savivaldybės biudžeto įvykdymo 2007 m. sausio 1 d. ataskaita.....	109
7 priedas. Savivaldybės biudžeto įvykdymo 2008 m. sausio 1 d. ataskaita.....	113
8 priedas. Savivaldybės biudžeto įvykdymo 2009 m. sausio 1 d. ataskaita.....	117
9 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų plano vykdymas ir nukrypimai per 2003-2008 metus.....	121
10 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūrinių dalių kitimo tempai per 2003-2008 metus.....	122
11 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokestinių pajamų kitimas ir jo tempai per 2003-2008 metus.....	123
12 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dotacijų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus.....	124
13 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokestinių ir nemokestinių pajamų plano vykdymas ir nukrypimai per 2003-2008 metus.....	125
14 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžetų išlaidų, pagal bendrąsias valstybės funkcijas, kitimas ir jo tempai per 2003-2008 metus.....	126
15 priedas. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų kitimas ir jo tempai per 2003-2008 metus.....	127
16 priedas. 2009-2011 metų biudžeto pajamų prognozės (trendo) formulės ir paskaičiavimai.....	130
17 priedas. 2009-2011 metų biudžeto išlaidų prognozės (trendo) formulės ir paskaičiavimai.....	133
18 priedas. 2009-2011 metų biudžeto išlaidų ir pajamų prognozės (logaritminio trendo) paskaičiavimai.....	135
19 priedas. 2009-2011 metų biudžeto pajamų ir išlaidų prognozės eilučių išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą formulės ir paskaičiavimai.....	137

ILIUSTRACIJOS

1 pav. Lietuvos valstybės finansų sistema.....	17
2 pav. Ekonominis savivaldybės veiklos pagrindas.....	18
3 pav. Savivaldybių biudžetų pajamų struktūra.....	23
4 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinės ir faktinės pajamos per 2003-2008 metus.....	47
5 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūros kitimas per 2003-2008 metus.....	49
6 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokestinių pajamų kitimas per 2003-2008 metus.....	51
7 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dotacijų kitimas per 2003-2008 metus.....	54
8 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto nemokestinės pajamos per 2003-2008 metus.....	55
9 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinių ir faktinių mokestinių pajamų palyginimas.....	57
10 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinių ir faktinių nemokestinių pajamų palyginimas.....	58
11 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinės ir faktinės išlaidos per 2003-2008 metus.....	59
12 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūros kitimas per 2003-2008 metus.....	61
13 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra pagal bendrąsias funkcijas per 2003-2008 metus.....	63
14 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra pagal bendrąsias funkcijas kitimas per 2003-2008 metus.....	64
15 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų kitimas per 2003-2008 metus.....	65
16 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto kitų išlaidų kitimas per 2003-2008 metus.....	68
17 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto ekonomikos sferos išlaidų kitimas per 2003-2008 metus.....	72
18 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų tiesinis trendas.....	78
19 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų tiesinis trendas.....	80
20 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų logaritminis trendas.....	81
21 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų logaritminis trendas.....	82

LENTELĖS

1 lentelė. Savivaldybės biudžeto formavimo principai ir metodai.....	20
2 lentelė. Nemokestinės pajamos.....	30
3 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų 2003-2008 metų baziniai ir grandininiai kitimo tempai.....	48
4 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų kitimas per 2003-2008 metus.....	50
5 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokestinių pajamų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus.....	52
6 lentelė. Mokestinių pajamų statistinių rodiklių paskaičiavimai.....	53
7 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto nemokestinių pajamų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus.....	56
8 lentelė. Nemokestinių pajamų statistinių rodiklių paskaičiavimai.....	56
9 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų 2003-2008 metų baziniai ir grandininiai kitimo tempai.....	60
10 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus.....	67
11 lentelė. Socialinės sferos išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai.....	68
12 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto kitų išlaidų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus.....	70
13 lentelė. Kitų išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai.....	71
14 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto ekonomikos sferos išlaidų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus.....	73
15 lentelė. Ekonomikos sferos išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai.....	74
16 lentelė. Standartinės regresijos ir prognozės paklaidų skaičiavimai 2009-2011 metams.....	79
17 lentelė. Standartinės regresijos ir prognozės paklaidų skaičiavimai 2009 – 2011 metams.....	80
18 lentelė. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų gautos prognozės rezultatų palyginimas.....	83

IVADAS

Demokratinėse šalyse svarbus vaidmuo valstybės ir visuomenės gyvenime tenka vietos savivaldos institucijoms. Savivaldybės yra „arčiausiai“ žmonių, nes atsako už tuos reikalus, su kuriais kasdien susiduriama: švietimo, sveikatos, globos ir rūpybos, kuro ir energijos tiekimo, transporto ir ryšių, butų ir komunalinio ūkio paslaugos bei viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos paslaugos. Piliečiai, rinkdami atstovus į savivaldybių tarybas, bendraudami su rinktais atstovais ir savivaldybių tarnautojais, gali tiesiogiai veikti savivaldos institucijas ir taip dalyvauti tvarkant įvairius ekonominius, kultūrinius ir socialinius reikalus.

Tyrimo aktualumas. Lietuvoje savivaldos reikšmė nuolat auga. Įstojus į Europos Sąjungą ji tampa dar reikšmingesnė. Todėl būtina kuo greičiau įtvirtinti tokią vietos savivaldą, kuri geriau tenkintų teisėtus gyventojų ekonominius, kultūrinius ir socialinius poreikius. Svarbu žinoti, analizuoti ir teikti siūlymus, kaip geriau administruoti ir naudoti savivaldybių biudžetus, nuo kurių dydžio priklauso savivaldybės veiklos galimybės, ieškoti kelių, kaip pritraukti papildomų lėšų socialinėms ir kitoms programoms vykdyti.

Magistro darbe išnagrinėti Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžeto sudarymo principai ir metodai, taip pat atlikta Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė, ekonominis vertinimas bei prognozės 2009-2011 metams.

Tyrimo objektas – savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų srantai.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti savivaldybių biudžeto sudarymo metodiką, panaudojimo galimybes, atlikti pasirinktos savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizę, ekonominį vertinimą ir prognozes.

Tikslui pasiekti iškelti tokie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti savivaldybių funkcijas ir jų vykdymo ypatumus, atskleisti biudžeto formavimo ir naudojimo poreikį.
2. Išnagrinėti savivaldybių biudžeto struktūrą bei ją reglamentuojančius dokumentus.
3. Atlikti Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizę ir ekonominį vertinimą.
4. Prognozuoti Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų kitimo tendencijas bei pateikti rekomendacinius pasiūlymus.

Hipotezė – didėjant surenkamoms savivaldybės biudžeto pajamoms tendencingai didėja ir išlaidos, tačiau didėjant išlaidoms savivaldybės vykdomų funkcijų finansavimas didėja netolygiai.

Iškeltiems uždaviniams naudojami šie **metodai**: mokslinės literatūros analizė, lyginamoji analizė, struktūrinė analizė bei grafinio vaizdavimo metodai. 2009-2011 metų savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų prognozei sudaryti buvo naudojami statistinio prognozavimo tiesinio, logaritminio trendo funkcijos ir eilučių išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodai.

Darbo apribojimai. Dėl ribotos baigiamojo darbo apimties, Mažeikių rajono savivaldybės planinės ir faktinės išlaidos neanalizuojamos pagal asignavimų valdytojus. Išlaidų analizė bei prognozė atlikta pagal valstybės funkcijų klasifikaciją.

Tyrimo rezultatai. Šiame darbe pateikiama savivaldybių biudžetų formavimo ir struktūros analizė teoriniu aspektu bei atliktas praktinis tyrimas, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003 – 2008 metų biudžetu. Darbo struktūrą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje analizuojami teoriniai savivaldybių aspektai. Antroje dalyje atlikta Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų analizė. Trečioje dalyje atliktas ekonominis vertinimas bei prognozės 2009-2011 metams.

Išnagrinėjus savivaldybių biudžeto formavimo teorinius aspektus, galima daryti išvadą, kad dėl aukšto centralizacijos laipsnio pasireiškia mažas savivaldybių finansinis savarankiškumas. Valstybė nuolat didina savivaldybėms deleguojamų funkcijų apimtį, neskirdama tam būtino papildomo finansavimo, o tai blogina savivaldybių finansinę padėtį.

Atlikus Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto sudarymo ir vykdymo analizę, pastebėta pajamų ir išlaidų didėjimo tendencija. Pasinaudojus statistinio prognozavimo metodais, atlikta Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto 2009-2011 metų pajamų ir išlaidų prognozė. Pagal gautus skaičiavimus, matyti, kad biudžeto pajamos ir išlaidos 2009-2011 metais tendencingai didės, bet reiktų pažymėti, kad valstybės sprendimai dėl krizės gali smarkiai pakoreguoti situaciją.

Įvertinus šiuo metu esamą Mažeikių rajono savivaldybės finansinę padėtį, pateikiamos rekomendacijos, kurios galėtų pagerinti savivaldybės biudžeto formavimą ir vykdymą.

Literatūros apžvalga. Darbui atlikti naudoti įvairūs moksliniai straipsniai, statistinė informacija, konferencijų medžiaga, Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai bei Lietuvos ir užsienio autorių knygos.

1. SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO YPATUMAI TEORINIU ASPEKTU

1.1. Savivaldos samprata ir savivaldybės funkcijos

Šiandien pasaulyje bene labiausiai paplitusi demokratijos forma yra vietos savivalda, kadangi praktiškai visos valstybės savo teritoriją dalija į smulkesnius darinius, vadinamus valstybės teritorijos administraciniais vienetais, ir organizuoja jų valdymą, pasirinkdamos vienokią ar kitokią teritorinio valdymo formą arba jų derinį. Tarptautinės vietos savivaldybių sąjungos Pasaulinėje vietos savivaldos deklaracijoje savivaldos koncepcija apibrėžiama taip: „Vietos savivalda reiškia vietos valdžios teises ir pareigas savo atsakomybe reguliuoti ir tvarkyti visuomeninius reikalus vietos gyventojų interesų vardu... Šią teisę įgyvendina asmenys arba atstovaujantieji dariniai, periodiškai laisvai išrinkti remiantis visuotine ir lygia rinkimų teise, bei jų vyriausieji administratoriai, kurie taip pat turi būti išrinkti arba paskirti išrinkto darinio atstovu”.

Toks demokratijos įgyvendinimo būdas yra optimaliausias, kadangi sunku įgyvendinti demokratiją tiesiogiai neįtraukiant piliečių į visuomenės valdymo ir sprendimų priėmimą procesą politiniais, kultūriniais, ekologiniais bei kitais savivaldybės bendruomenei rūpimais klausimais. Be to, savivaldybės daug jautriau ir dalykiškiau reaguoja į besikreipiančių vietos gyventojų poreikius ir teisėtus reikalavimus nei centrinės valdžios organai.

A. Astrauskas (2003) teigė, kad Europos vietos savivaldos chartija reikalauja, kad: „įgaliojimai savivaldybėms (vietos savivaldos subjektams) būtų suteikiami (nustatomi) įstatymais, o suteikti (nustatyti) įgaliojimai būtų „pilni“ ir „išimtiniai““. Tai reiškia, kad vietos savivaldos įgaliojimai ir funkcijos turi būti griežtai apibrėžtos konstitucijoje ir įstatymuose. Panašiai į klausimą apie savivaldybių savarankiškumą atsakė A. Norkūnas (2001) palygindamas LTSR ir Nepriklausomos Lietuvos konstitucijas: „... sovietmečiu savivaldybėms buvo skiriama daugiau dėmesio. Dabartinėje Konstitucijoje daugiau kalbama apie savivaldos apribojimą, o ne apie savarankiškumą“. Todėl aišku, kodėl vietos savivaldai LR Konstitucijoje skirta ypač mažai dėmesio - vos 6 straipsniai, nors pagrindinis valstybės įstatymas įtvirtina savivaldą - kaip neginčijamai reikalingą demokratiškos valstybės valdymo sistemos dalį.

Tačiau Lietuvos Respublikos Konstitucijoje minima tik vietos savivaldos teisė sudaryti biudžetą bei veikti „laisvai ir savarankiškai”.

Lietuvoje žodis (terminas) savivaldybė turi ne vieną, bet keletą reikšmių. Tą rodo nemažas skaičius skirtingų savivaldybių apibrėžimų, kuriuos būtų galima suskirstyti į tris grupes (Astrauskas, 2002).

Pirmajai grupei priskirti tie Lietuvoje naudojami apibrėžimai, kuriuos savivaldybė apibūdinama kaip tam tikroje teritorijoje gyvenančių žmonių bei toje teritorijoje veikiančių ir kryptingą poveikį žmonėms darančių teritorinio valdymo subjektų darni visuma.

Savivaldybė - tai administracinio-teritorinio vieneto gyventojų visuma su jų formuojamais valstybinės valdžios ir valdymo organais (Vietos savivaldos įstatymas, 2008).

Antrajai grupei priskirtini tie savivaldybės apibrėžimai, kuriuose savivaldybė apibūdinama kaip ypatinga teritorinio valdymo subjektų (institucijų bei įstaigų) sistema. Realybėje tai - atstovaujamosios ir vykdomosios valdžios bei kontrolės institucijos (taryba, meras, valdyba, kontrolierių taryba) bei viešojo administravimo funkcijas vykdanči įstaiga – savivaldybių administracija.

Valstybės teorijos požiūriu: savivaldybė - tai žmonių specialių organizacijų, vykdančių veiklą valstybės teritorijos dalyje ir savo tikslinga veikla darančių kryptingą poveikį toje teritorijoje gyvenantiems žmonėms ir jų socialinėms grupėms, tvarkant dalį bendrų visuomenės reikalų, visuma.

Trečiajai grupei priskirtini tie apibrėžimai, kuriuose savivaldybės vardas yra suteikiamas ypatingam valstybės teritorijos administraciniam vienetui. Pagal Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymą priimtą 2008 metais rugsėjo mėnesį.

Savivaldybė - valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą.

Vietos savivaldos subjektų veikla yra savivaldybei (savivaldybės bendruomenei) suteiktos teisės savarankiškai veikti realizavimas (vietos savivalda), pasireiškianti įvairialype vietos savivaldos subjektų veikla: 1) savivaldybių veiklos vykdymu (tai daro savivaldybės bendruomenė tiesiogiai ir savivaldybės politinės valdžios institucijos ar tik pastarosios); 2) savivaldybės valdžios priimtų sprendimų vykdymu, tame skaičiuje ir viešųjų paslaugų administravimu; 3) vietos reikalų tvarkymu tiesioginės demokratijos raiškos formomis; 4) viešųjų paslaugų teikimu (tai daro savivaldybės įstaigos ir įmonės).

"Kiekvienos savivaldybės paskirtis - kurti, tobulinti ir pertvarkyti ekonominę, socialinę, kultūrinę ir ekologinę valdomos teritorijos sandarą, derinant savivaldžios bendruomenės ir valstybės interesus" (Stačiokas, Rimas, 2003).

Savivaldybių kompetencijos ir funkcijų tyrimas turi didelę praktinę reikšmę, nes vietos savivaldybių funkcijos daug lemia vidinę valdymo (suprantama ir savivaldos) struktūrą. Vietos savivaldos teorijoje funkcijų klausimas susijęs su savivaldybių savarankiškos veiklos, esmės ir turinio nustatymu. Bendrosios ir konkrečiosios vietos savivaldos funkcijos reiškiasi atitinkamose savivaldos stadijose, taip pat veikia socialines ir materialines vietos savivaldybės valdomos teritorijos gyventojų

poreikių tenkinimo sąlygas.

J. Rimas (2000) teigė, kad vietos valdžios institucijos privalo vykdyti tik tas funkcijas, kurias patiki konkreti savivaldi bendruomenė (Rimas, 2000), kadangi būtent iš tos bendruomenės įmokų į vietinį biudžetą ir yra išlaikomos šios institucijos. Dėl šių priežasčių jos priklauso įstatymų vykdančiosios valdžios grupei ir laiduoja žemesniesiems administraciniams vienetams savivaldos teisę. R. Stačiokas, A. Mažeika ir R. Rupšys (2003) taip apibrėžia vietos savivaldybių kompetenciją: „tai tarsi ūkinių, kultūrinių ir teisinių šių organų funkcijų valstybės struktūriniame mechanizme atspindys“. Iš savivaldybių kompetencijos išplaukia jų funkcijos. Pasak A. Astrausko (2003), iki 1995 metų savivaldybių funkcijos Lietuvoje nebuvo skirstomos, o po 1995-ųjų funkcijos (įgaliojimai) buvo skirstomos į savarankiškas ir valstybės deleguotas funkcijas. Minėta sistema pakeista 2008 metų rugsėjo mėnesį, kai buvo priimtas Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatyme savivaldybių funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę skirstomos į:

1) savarankiškašias funkcijas savivaldybės atlieka pagal įstatymų joms suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus savo bendruomenei ir jos interesams. Pavyzdžiui, iki mokyklinis vaikų ugdyimas, profesinis mokymas, socialinių paslaugų įstaigų steigimas, savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūros rėmimas iš savivaldybės biudžeto, dalyvavimas užtikrinant viešąją tvarką ir gyventojų rimtį, savivaldybės saugomų teritorijų steigimas ir kt. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą. Prie savarankiškų funkcijų priskiriamos nepriskirtos valstybės institucijoms, išskylančios pirmą kartą ir dar niekieno nespręstos, bet bendruomenei aktualios problemos. „Jei savivaldybei tam nepakanka lėšų ar problema tampa regionine ar net visuotine, jos sprendimas turi būti perduotas valstybinio administravimo subjektams“ (Astrauskas, Galinienė, 2003);

2) priskirtąšias (riboto savarankiškumo). Pavyzdžiui, vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimas; socialinių paslaugų ir kitos socialinės paramos teikimas, teritorijų planavimas, savivaldybei nuosavybės teise priklausančios žemės ir kito turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo bei daugelis kitų. Įgyvendindamos Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymą ir kitus įstatymus ir jų pagrindu priimtas teisės aktus, savivaldybės šias funkcijas atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes;

3) valstybinės (perduotas savivaldybėms) funkcijos - tai įstatymais perduotos savivaldybėms, kurios yra įgyvendinamos atsižvelgiant į gyventojų interesus ir vadovaujantis teisės aktų nustatyta sprendimų priėmimo laisve. Pavyzdžiui, civilinės būklės aktų registravimas, įstatymų priskirtų registru tvarkymas, socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas, savivaldybei priskirtos valstybinės žemės ir

kito valstybės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo patikėjimo teise, ūkininkų ūkių registravimas ir kt. Valstybės funkcijos kartais perduodamos savivaldybėms, kadangi tai ekonomiškiau nei steigti valstybinių institucijų padalinius;

4) sutartinių funkcijų grupei paprastai priskiriamos trumpalaikės, grindžiamos sutartimis funkcijos, kurias sunku priskirti kuriai nors iš anksčiau minėtų grupių. Savivaldybė tokias sutartis gali sudaryti tik tuo atveju, kai tam pritaria savivaldybės taryba.

Savivaldybių funkcijos pagal veiklos pobūdį įstatyme skirstomos į viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo. Viešojo administravimo funkcijas įstatymų nustatyta tvarka atlieka savivaldybės taryba, savivaldybės kontrolierius, valdyba, meras, savivaldybės administracija, kitos įstaigos, tarnybos, savivaldybės tarnautojai, kuriems teisės aktai arba savivaldybės tarybos sprendimai suteikia viešojo administravimo teises savivaldybės teritorijoje. Viešąsias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis - kiti fiziniai bei juridiniai asmenys.

Pastebima, kad valstybės institucijos laikui bėgant yra linkusios vis didesnę dalį savo funkcijų perduoti savivaldybėms. Tai geras ženklas, rodantis didėjantį pasitikėjimą savivaldybėmis, perduodant joms vykdyti tas funkcijas, kurios yra aktualiausios vietos lygiu (pvz., kas gali geriau žinoti nei vietos valdžia, kaip geriau organizuoti kaimo plėtrą ar žemės ūkio produkcijos supirkimo kvotų paskirstymą). „Visos funkcijos, kurios pavestos įstatymais vykdyti savivaldybėms, yra traktuojamos kaip savivaldybių funkcijos, tačiau jų įgyvendinimas pagal atskirus įstatymus ir galiojančią praktiką bei tradicijas yra gana skirtingas” (Kleponas, 2000). Taip yra todėl, kadangi vienas iš funkcijų savivaldybės privalo vykdyti griežtai pagal priimtus įstatymus ir įvairias taisykles, o kitos vykdomos daug liberaliau. Dėl to dažnai kyla problemų dėl didelio kiekio įvairiausių norminių aktų, reglamentuojančių funkcijų vykdymą, nežinojimo.

Nors savivaldybėms pavestų tvarkyti viešųjų reikalų apimtis nuolat didėja (minėta, jog valstybės valdžia savivaldybėms deleguoja vis daugiau funkcijų), savivaldybėms neteikiamas poreikius atitinkantis finansavimas. Taip pažeidžiami finansinio proporcingumo ir lygiagretaus finansavimo principai. Pirmasis principas yra įteisintas Europos vietos savivaldos chartijos 9 straipsnyje: „Vietų valdymo organų finansiniai ištekliai turi būti proporcingi jų atsakomybei, numatyti Konstitucijos ir įstatymų”, o finansų sistema, kuria grindžiami vietos valdžios organams prieinami finansiniai ištekliai, turi leisti jiems neatsilikti nuo jų uždavinių įgyvendinimo išlaidų realaus kilimo. Lygiagretaus finansavimo principas įtvirtintas Europos vietos ir regionų valdžių kongreso rekomendacijose Nr. 79 (2000) ir Nr. 87 (2001), kuriose pabrėžiama, kad: „perduodant ir/ar skiriant savivaldybėms naujus

įgaliojimus, turi būti skiriami finansiniai ištekliai jiems įgyvendinti”.

Pagal Konstituciją savivaldybės privalo vykdyti įstatymus, taigi ir įstatymus, kuriais savivaldybės įpareigojamos vykdyti joms perduotas valstybės funkcijas. Šių pareigų savivaldybės negalėtų atlikti, jeigu finansiškai nebūtų užtikrinamas jų vykdymas. Lėšos, valstybės savivaldybėms perduotoms funkcijoms įgyvendinti, turi būti numatytos valstybės biudžeto įstatyme, o ne biudžeto vykdymo aktuose.

1.2. Savivaldybės biudžeto esmė ir formavimo politika

Valstybės ir teisės teorijoje savarankiška biudžeto sistema dažnai nurodoma kaip vienas būtinų valstybės suvereniteto požymių. Biudžetas yra vienas svarbiausių valstybės instrumentų, sudarančių prielaidas normaliam jos funkcionavimui. Jo pagalba yra perskirstomas nacionalinis produktas. Tai daroma siekiant užtikrinti socialinį teisingumą ir garantijas - būtinas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės - visiems šalies gyventojams.

Biudžetiniai santykiai valstybės ir visuomenės gyvenime yra tiek svarbūs, kad ilgainiui susiformavo juos reguliuojanti biudžetinė teisė, kuri yra visuma finansų teisės normų, reguliuojančių santykius, atsirandančius funkcionuojant nacionalinio biudžeto sistemai.

Lietuvos Respublikos nacionalinio biudžeto sistemą sudaro savarankiškas valstybės biudžetas ir savarankiški savivaldybių biudžetai. Tačiau, vadovaujantis biudžeto sistemos vieningumo principu, jie visi sudaromi ir vykdomi pagal vieningus teisės aktus, atskaitomybę ir klasifikaciją.

Biudžetas teisine prasme suprantamas kaip įstatymu ar savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas centrinių piniginių fondų sudarymo ir naudojimo planas, kuriam būdingas universalumas, pasireiškiantis tuo, kad jis apima visus valstybės ar savivaldybės finansinius planus.

Nacionalinio biudžeto sistemą reguliuojančios biudžetinės teisės dalykas yra biudžetinės sandaros ir biudžeto įtvirtinimas, valstybės ir savivaldybių biudžetinės kompetencijos paskirstymas, biudžeto pajamų ir išlaidų sistemos nustatymas ir biudžeto proceso organizavimas.

Biudžeto procesas suvokiamas kaip kompetentingų valstybės ir savivaldybės institucijų veikla sudarant bei vykdam valstybės ar savivaldybės biudžetą ir kontroliuojant jo vykdymą.

Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo teisinis pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, Biudžeto sandaros įstatymas, Seimo statutas, Vyriausybės patvirtinta biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės, atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas ir kiti biudžeto pajamų gavimą ir

programų finansavimą reglamentuojantys teisės aktai.

Savivaldybių biudžetų teisinis pagrindas yra atitinkamų savivaldybių tarybų priimti sprendimai dėl atitinkamų biudžetinių metų savivaldybių biudžetų patvirtinimo.

Biudžeto asignavimų valdytojams pavaldžių institucijų biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų asignavimų panaudojimo teisinis pagrindas yra asignavimų valdytojų patvirtintos šių įstaigų sąmatos, parengtos remiantis jų programomis.

Savivaldybių biudžetuose sukaupiamos lėšos, reikalingos įstatymų priskirtoms funkcijoms ir savivaldybėms įstatymų perduotoms valstybės funkcijoms atlikti. Kiekviena savivaldybė turi savarankišką biudžetą. Savivaldybių biudžetai tvirtinami be deficito (nuo sausio 1 dienos iki gruodžio 31 dienos imtinai). Savivaldybių biudžetų asignavimai yra naudojami Vietos savivaldos įstatymui ir kitiems įstatymams įgyvendinti vykdant savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų patvirtintas programas.

Savivaldybių biudžetų apyvertos lėšos sudaromos iš savivaldybių biudžeto lėšų likučio, kai jo nepakanka – iš biudžeto pajamų. Apyvertos lėšos naudojamos specialiujų programų nepanaudotų lėšų likučiams grąžinti ir savivaldybių tarybų nustatyta tvarka biudžeto lėšų stygiui dengti

Savivaldybės gali sudaryti savivaldybės administracijos direktoriaus rezervą, kuris turi būti ne didesnis kaip 1 procentas patvirtintų savivaldybės biudžeto asignavimų sumos. Konkretų savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo dydį kasmet nustato savivaldybės taryba, tvirtindama atitinkamų metų savivaldybės biudžetą. Savivaldybės administracijos direktoriaus rezervo lėšas skirsto savivaldybės administracijos direktorius. Rezervo lėšos naudojamos tik toms reikmėms, kurių negalima numatyti sudarant ir tvirtinant savivaldybės biudžetą. Šios lėšos naudojamos ekstremalių situacijų padariniams likviduoti ir kitoms reikmėms pagal savivaldybių tarybų nustatytas taisykles.

Savivaldybių biudžetų projektus rengia savivaldybių vykdomosios institucijos. Savivaldybių vykdomosios institucijos parengtus biudžetų projektus teikia savivaldybių taryboms savivaldybių tarybų reglamento nustatyta tvarka. Savivaldybių tarybos svarsto biudžetų projektus atsižvelgdamos į savivaldybių vykdomųjų institucijų pranešimus, tarybos komitetų pasiūlymus ir išvadas.

Savivaldybių biudžetus tvirtina savivaldybių tarybos. Biudžetas tvirtinamas savivaldybės tarybos sprendimu. Sprendime nurodoma: bendra pajamų suma ir jų paskirstymas pagal rūšis, bendra asignavimų suma ir jų paskirstymas biudžetinėms įstaigoms ar savivaldybėms administracijos padaliniais programos vykdyti. Asignavimai skiriami išlaidoms, iš jų – darbo užmokesčiui, ir turtui įsigyti. Savivaldybių biudžetų vykdymą organizuoja savivaldybių administracijų direktoriai.

Savivaldybės, laikydamosi Seimo patvirtintų limitų, Vyriausybės nustatyta tvarka gali imti

ilgalaikes vidaus arba užsienio paskolas arba teikti garantijas dėl paskolų, naudojamų tik investicijų projektams finansuoti, taip pat gali imti trumpalaikes vidaus ir užsienio paskolas biudžetiniais metais laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų. Biudžeto asignavimų valdytojai ir jiems pavaldžios biudžetinės įstaigos savo vardu negali skolintis lėšų, prisiimti jokių skolinių įsipareigojimų. Nes tik vyriausybė arba jos įgaliota institucija turi teisę nustatyti maksimalias lėšų sumas, kurios einamaisiais biudžetiniais metais asignavimų valdytojai turi teisę prisiimti įsipareigojimus, sudarydami sutartis dėl projektų, remiamų iš Europos Sąjungos finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų, įgyvendinimo.

Savivaldybių biudžetų įvykdymo ataskaitą rengia savivaldybių administracijos, remdamosi savivaldybių biudžetų apskaitos duomenimis – į savivaldybių biudžetus gautų pajamų ir savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų panaudotų asignavimų bei asignavimų valdytojų pateiktomis biudžeto programų sąmatų įvykdymo ataskaitomis.

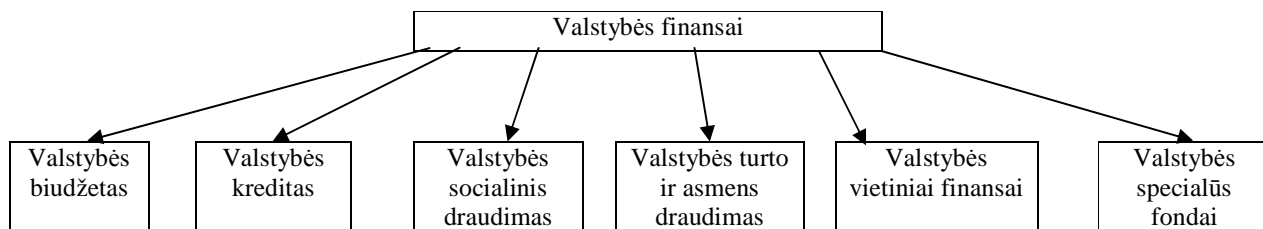
Savivaldybių biudžetų vykdymo, savivaldybių asignavimų valdytojų programų sąmatų, savivaldybių biudžetų lėšų apskaitos ir finansinės atskaitomybės auditą atlieka savivaldybių kontrolierių tarybos. Biudžeto asignavimų valdytojų ir jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų programų vykdymą vertina vidaus audito tarnybos, vadovaudamosi Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymu ir kitais vidaus auditą reglamentuojančiais teisės aktais (LR Biudžeto sandaros įstatymas).

Valstybės (kartu ir savivaldybių) ekonominė bei socialinė raida, pasak V. Naraškevičiūtės ir A. Lakštutienės (2003) yra „glaudžiai susijusi su finansų sistema ir jos tobulinimu“. Taip yra, kadangi savivaldybių finansai yra sudedamoji valstybės finansų sistemos dalis (žr. 1 paveikslė), daranti poveikį ekonomikai, socialiniams bei kitiems poreikiams. G. Davulis (2004) savivaldybių finansus apibrėžė kaip ekonominių santykių sistemą, per kurią paskirstomos ir perskirstomos nacionalinės pajamos.

G. Smalenskas (2001) pabrėžia, kad savivaldybių biudžetams „tenka svarbus vaidmuo reguliuojant ekonomikos procesus“. Ypač didelis savivaldybių vaidmuo tenkinant socialines bendruomenės reikmes: švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės paramos ir panašias funkcijas, o tam reikia nemažų savivaldybių finansų. Kadangi savivaldybė yra ne kas kita kaip valstybės miesto ar kito administracinio teritorinio vieneto bendruomenė, turinti savivaldą, todėl kiekvienam savivaldybės struktūrų apskaitos ir finansinės atskaitomybės aparate dirbančiam specialistui ar besiruošiančiam juo tapti (patartina ir vadovaujantiems savivaldybių tarnautojams) reikia labai gerai perprasti vietos savivaldos biudžetinio finansavimo, apskaitos bei atskaitomybės teorinius ir praktinius dalykus. Tai reikalinga, kad būtų galima sudaryti optimalų savivaldybės biudžetą, kurio lėšomis

geriausiai būtų tenkinami visi vietos gyventojų poreikiai, būtų stengiamasi, kad savivaldybių veiklos finansavimas būtų neprastesnis nei išsivysčiusių Vakarų šalių vietos valdžios institucijų finansavimas.

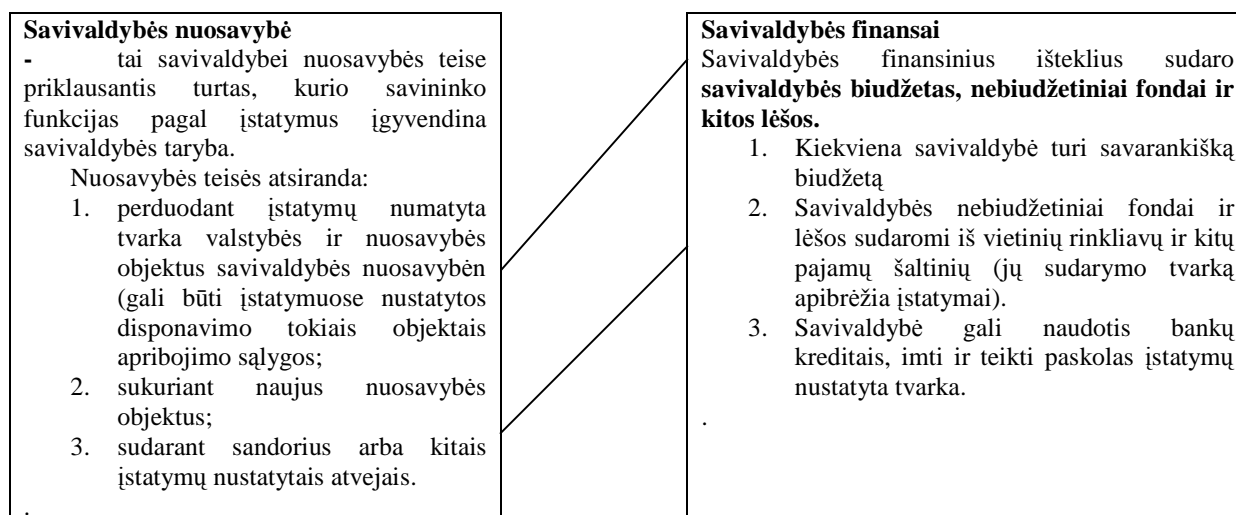
1 pav. Lietuvos valstybės finansų sistema

Šaltinis: Naraškevičiūtė, Lakštutienė (2003)

B. G. Peters (2002) teigė, kad „Biurokratinėms įstaigoms gauta lėšų suma yra vienas iš būdų parodyti savo politinį veidą ir svarbą visoje politinėje sistemoje“. Todėl kiekviena savivaldybė siekia optimaliau įvykdyti biudžetą, kad parodytų kaip gerai dirba savivaldybės administracijos darbuotojai. Kartu savivaldybės Taryba užtikrina ir pergalę kituose rinkimuose.

Savivaldybių ekonominės veiklos pagrindą sudaro jos nuosavybė, jai priskirto vietinio ūkio objektai bei vietinių biudžetų, nebiudžetinės ir kitos savivaldybės lėšos (žr. 2 paveikslė).

Yra pripažinta, kad jei vietos savivaldybės neturi ar „netenka“ nuosavybės, tai tolygu visiškam jų beteisiškumui. Taip susiaurinamas ekonominis ir finansinis savivaldybių savarankiškumas, o vietos valdžios organams lieka vienintelė „teisė“ - vykdyti centrinės valdžios nurodymus. Svarbus šiandienos uždavinys - formuoti optimalų savivaldybių ūkį, derinant įvairias nuosavybės formas, skatinant jų vaidmenį šio ūkio struktūrose. Vietinį savivaldybės ūkį derėtų formuoti iš įmonių ir organizacijų, kurios nuo seno buvo pavaldžios savivaldybės tarybai, bei įtraukti tas, kurių paslaugos yra ypač aktualios savivaldybės bendruomenei.

2 pav. Ekonominis savivaldybės veiklos pagrindas

Šaltinis: Stačiokas, Rimas (2002). Lietuvos savivaldybių raida ir finansavimas. Kaunas: Technologija

R. Stačiokas ir J. Rimas (2002), analizuodami fiskalinės decentralizacijos laipsnio didinimą, priėjo išvados, kad „atsakomybės už vykdomų funkcijų išlaidas, daromas iš surinktų mokesčių pajamų, tarp centrinės ir vietos valdžių griežtas paskirstymas yra ekonominio augimo bei investicijų į privatųjį ir viešąjį verslą skatinimo viena iš svarbiausių funkcijų“. O decentralizacijos laipsnį parodo valstybės ir savivaldybių biudžetų lyginamieji svoriai šalies nacionaliniame biudžete. T.y., kuo daugiau nacionalinio biudžeto mokesčių pajamų yra perskirstoma per vietinius biudžetus, tuo fiskalinės decentralizacijos laipsnis yra didesnis, o tada geriau yra patenkinami ir vietinių gyventojų socialiniai, kultūriniai bei kiti poreikiai.

V. Meidūnas (2001) valstybės mokesčių sistemą siūlė apibrėžti kaip „visumą mokesčių, kuriuos nustato Seimas (aukščiausia valdžia), o ima atitinkamos žinybos arba sumokami pagal deklaracijas, taip pat mokesčių nustatymo metodai ir principai“. E. Buškevičiūtė (2003) siūlė apibrėžti kaip „visumą įstatymais reglamentuojamų tarp savęs glaudžiai susietų mokesčių bei rinkliavų rūšių, privalomų mokėti valstybei ar teritoriniam vienetui (Lietuvoje - savivaldybėms)“.

Ekonominiu požiūriu racionalią mokesčių sistemą sudaro trys apmokestinimo rūšys: 1) gamybos apmokestinimas (apyvartos mokesčiai); 2) pajamų paskirstymo apmokestinimas (pajamų mokesčiai); 3) pajamų panaudojimo apmokestinimas (vartojimo mokesčiai) (Snieška, Baumilienė, Bernatonytė ir kt., 2001).

Biudžeto formavimo principai ir sudarymo metodai. Ekonominėje literatūroje autoriai Naraškevičiūtė, Lakštutienė, Meidūnas, Puzinauskas, 2003) skirtingai apibūdina biudžetą:

„Biudžetas (angl. budget arba buget) 1) įstatymų tvarka patvirtintas valstybės pajamų ir išlaidų tam tikram laikotarpiui aprašas; 2) valstybės, įstaigos arba atskiro asmens laukiamų pajamų ir išlaidų tam tikram laikotarpiui numatomas apskaičiavimas” (Meidūnas, Puzinauskas, 2003).

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, intensyviai pradėtas teisinės sistemos pertvarkymas. Valstybės ir savivaldybių teisinę bazę iki šių dienų sudaro LR Konstitucija, LR Biudžeto sandaros įstatymas, įvairūs nutarimai ir poįstatyminiai aktai.

Savivaldybės vykdomoms socialinėms, ekonominėms bei kitoms vietinės reikšmės programoms finansuoti, taip pat savivaldybių įstaigų išlaikymui yra reikalingos pajamos. Visos savivaldybės veiklai užtikrinti reikalingos pajamos bei išlaidos planuojamos savivaldybės biudžete. Savivaldybių vykdomosios institucijos, remiantis atitinkamais įstatymais, socialinėmis ir ekonominėmis programomis bei statistiniais duomenimis rengia savivaldybių biudžetų projektus, pagal tam tikrus sudarymo bei vykdymo principus.

Laikantis šių principų savivaldybių biudžetai turėtų būti planuojami tokiu būdu, kad jie būtų organiškai įtraukti į valstybėje vykstančius bendrus ekonominius procesus ir atitiktų savivaldybėje egzistuojančią realybę. Formuojant savivaldybių biudžetą anot A. Astrausko (1999) laikomasi tokių principų (žr. 1 lentelėje).

Pagal V. Meidūną ir P. Puzinauską (2003) biudžeto sudarymo principai yra pagrindiniai dėsniai, kuriais remiantis tvarkomas modernus konstitucinis valstybės biudžetas. Finansų mokslo raidoje susiformavo modernaus biudžeto santvarkos principai: tikrumas, vieningumas, pilnumas, specializacija ir viešumas.

Biudžeto tikrumas arba realumas reiškiasi tuo, kad į biudžetą turi būti įtrauktos tik tokios pajamos, kurios bus gautos, ir tik tokio dydžio, kokį gali pakelti tautos ūkį. Tuo tikslu stebimas kelerių praėjusių metų biudžeto pajamų gavimas ir dydis, valstybės ekonominio gyvenimo įtaka ir pasaulinė ūkio konjunktūra. Biudžeto vientisumas reiškiasi tuo, kad visos valstybės finansinio ūkio pajamos ir išlaidos įtraukiamos į vieną biudžetą, vadinasi, visam valstybės ūkiui tesudaromas vienas biudžetas. Biudžeto pilnumo principas reikalauja, kad į biudžetą būtų įtrauktos visos valstybės finansinio ūkio pajamos ir išlaidos. Biudžeto specializacijos bei detalizacijos principas nustato, kad biudžete būtų aiškiai ir griežtai paskirstytos išlaidos: išleidžiamos tiems reikalams, kuriems buvo skirtos. Sudarant biudžetą pajamos ir išlaidos suskirstomos skyriais, paragrafais ir straipsniais. Draudžiamas biudžeto išlaidų pozicijų kilnojimas. Jam priešingas - vadinamasis „virement” principas, kai leidžiama vienos pozicijos išlaidos perkelti į kitą artimą poziciją. Biudžeto viešumo principas reikalauja, kad biudžetas būtų viešai skelbiamas ir kiekvienam norinčiam su juo susipažinti lengvai prieinamas. Seniau biudžetą

laikydavo didelėje paslapyje. Biudžeto viešumo principas įsigalėjo tik XIX a.” (Meidūnas, Puzinauskas, 2003).

Pagal A. Astrauską (1999) ir E. Buškevičiūtę (2006) dažniausiai iš finansų teorijos ir kitų savivaldybių praktikos žinomi ir taikomi šie savivaldybių biudžeto sudarymo metodai (žr. 1 lentelėje).

1 lentelė

Savivaldybės biudžeto formavimo principai ir metodai

Principas	Metodai
1. Nuolatinio funkcijų atlikimo principas	1. Didėjančio biudžeto sudarymo metodas
2. Taupumo ir ekonomiškumo principas	2. Bazinio biudžeto sudarymo metodas
3. Biudžeto balanso principas	3. Ribų arba fiksuotų limitų metodas
4. Realus biudžeto principas („Realus kasos darbo principas“)	4. Kritinių dydžių metodas dar vadinamas marginaliniu, arba pokyčių planavimo metodas
5. Biudžeto visuotinumų principas	5. Siekiamų rezultatų biudžeto sudarymo metodas
6. Individualaus įvertinimo principas	6. „Nulinio pagrindo“ biudžeto formavimo metodas
7. Viešumo principas	
8. Bendro išlaidų padengimo principas	
9. Biudžeto teisingumas ir aiškumas	
10. Bruto įvertinimas	

Šaltinis: Astrauskas (1999). Savivaldybių biudžetų sudarymas. *Ekonomika: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, Nr. 48; Buškevičiūtė (2006). *Viešieji finansai*. K.: Technologija, p. 122

Pajamų išlyginimo modeliai taikomi Vakarų šalyse ir Lietuvoje. Siekiant didesnio savivaldybių finansinio savarankiškumo, t.y. didinant fiskalinę decentralizaciją, yra naudojamos dvi alternatyvos. Pirmoji, kai savivaldybė yra savarankiška ir pati atsako už savo savarankiškumo finansinį pagrindą. Šiuo atveju visa savivaldos valdžios organų veikla būtų tiesiogiai finansuojama jos teritorijoje gyvenančių ir jos administruojančių gyventojų sąskaita. Tada savivaldybė vykdytų tik bendruomenės deleguotas funkcijas, o už centrinės valdžios deleguotas funkcijas turėtų apmokėti vyriausybė. Žinoma, pasirinkus šį variantą, valstybės ir savivaldybių biudžetai būtų visiškai atskirti ir nesusieti jokiais saitais. Antroji kai vietos savivaldybės savarankiškumą riboja centrinė valdžia, kuri savo nuožiūra savivaldybių veiklą dotuoja iš valstybės biudžeto. Ši strategija, pasak R. Stačioko ir J. Rimo (2002), grindžiama tuo, kad „kiekviena savivaldybė privalo savo administruojamos teritorijos gyventojams teikti vienodo lygio, apimties ir panašios kokybės paslaugas” (Stačiokas, Rimas, 2002). Tačiau šiuo atveju savivaldybės praranda biudžeto formavimo savarankiškumą.

Kadangi savivaldybių finansinis pajėgumas yra labai skirtingas, todėl neišvengiamai reikia taikyti pajamų išlyginimo sistemą. Lietuvoje taikomas A modelis. Tai pats sudėtingiausias, tačiau užtikrinantis visišką išlyginimą modelis. Jis reikalauja labai daug ir tikslių statistinių duomenų, kuriais

remiantis atliekami apskaičiavimai. Įgyvendinant Europos Tarybos rekomendacines nuostatas Lietuvoje nuo 1998 m. pradėtas taikyti vietos savivaldybių fiskalinių (mokestinių) pajėgumų išlyginimo, kartu aprėpiant ir išlaidų poreikių išlyginimų, modelis (vadinamasis daniškasis išlyginimo modelis) (Stačiokas, Rimas, 2002).

Aukšto išlyginimo koeficiento taikymas turi ir neigiamų ir teigiamų aspektų. Teigiama yra tai, kad savivaldybės šiuo atveju turėtų vienodas finansines galimybes, pereinamuoju laikotarpiu nesusidaro didelių skirtumų, tačiau aukšto išlyginimo koeficiento taikymas neskatina savivaldybių iniciatyvos.

Dabartinis savivaldybių fiskalinių pajėgumų išlyginimo mechanizmas yra įtvirtintas LR Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatyme (2001) ir pradėtas taikyti rengiant 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą. Savivaldybių fiskaliniams ištekliams išlyginti panaudojamos tos lėšos, kurias savivaldybės donorės perduoda į vyriausybės išdo sąskaitą. Kaip minėta, į valstybės išdą patenka ne visų, o tik septynių savivaldybių gyventojų pajamų mokesčio tam tikra procentinė dalis. Būtent ši septynių savivaldybių gyventojų pajamų mokesčio procentinė dalis, patekusi į valstybės išdo sąskaitą, yra perskirstoma likusių 53 savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui ir išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti. Valstybės išdo sąskaitoje esančiomis savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti lėšomis remiamos tos savivaldybės, kuriose gyventojų pajamų mokesčio skaičiuojant vienam gyventojui surenkama santykinai mažiau nei vidutiniškai. Remiama savivaldybė gauna nustatytą vienodą dalį skirtumo, susidarančio tarp faktinių praėjusio mėnesio visų savivaldybių vidutinių pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio vienam gyventojui ir faktinių praėjusio mėnesio pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio vienam savivaldybės gyventojui. Savivaldybei skiriama lėšų dalis gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti apskaičiuojama pagal Savivaldybių pajamų metodikos įstatyme (2001) pateiktas formules.

Pagrindiniai rodikliai, lemiantys bendrosios dotacijos dydį bei paskirstymą savivaldybių biudžetams, tvirtinami Seime trejų metų laikotarpiui, nekeičiant praėjusiais metais patvirtintųjų. Nustatant rodiklius atsižvelgiama į Finansų ministerijos, Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos bei Lietuvos savivaldybių asociacijos derybų protokolą.

Rodiklių kiekybinę išraišką reglamentuoja Savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo (konkreiems metams) įstatymas. Jeigu Seimas ar Vyriausybė biudžetinais metais priima sprendimus, dėl kurių keičiasi savivaldybių išlaidos, išlaidų pokyčiams kompensuoti skiriama valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacija, susijusi su savivaldybių

išlaidų pasikeitimu. Pasibaigus trejiems biudžetiniams metams, valstybės biudžeto bendrosios dotacijos, susijusios su savivaldybių funkcijų ir išlaidų pasikeitimu, kompensacijų sumos dydžiu yra patikslinama kitiems trejiems biudžetiniams metams prognozuojama visų savivaldybių biudžetų išlaidų dalis procentais.

Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas nustato savivaldybių biudžetų pajamų šaltinius ir valstybės biudžeto savivaldybių biudžetams skiriamų dotacijų bei lėšų apskaičiavimo, tvirtinimo ir pervedimo tvarką.

Mokesčių rinkimą ir paskirstymą į savivaldybių biudžetus administruoja Valstybinė Mokesčių inspekcija. Ji į savivaldybių biudžetus tiesiogiai pveda savivaldybių biudžetams priskirtas mokesčines pajamas (pvedama ta fizinių asmenų pajamų mokesčio dalis, kuri tvirtinama atitinkamų metų savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu) bei nemokesčines pajamas, kurias savivaldybių biudžetams sumoka gyventojai.

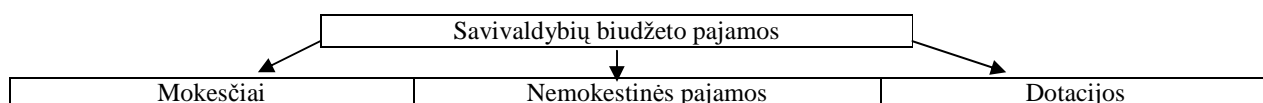
1.3. Savivaldybės biudžeto pajamų struktūra

Savivaldybių pajamų sistemą sudaro savivaldybių biudžetinės ir nebiudžetinių įplaukų pajamos. Biudžeto pajamos formuojamos iš jų teritorijoje esančių įmonių, įstaigų ir organizacijų mokamų mokesčių, iš pajamų už jų nuosavybei priklausančio turto eksploatavimą, valstybės biudžeto dotacijų ir kitų joms pagal įstatymus priskirtų pajamų šaltinių.

Savivaldybių pajamos (išskyrus valstybės rinkliavą, žyminį mokestį ir pajamas už ilgalaikio materialiojo turto nuomą), gautos atliekant funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose ir, vadovaujantis įstatymais arba Vyriausybės nutarimais, naudojamos šioms įstaigų išlaidoms dengti bei kitiems įstaigos poreikiams.

Biudžeto pajamos gali būti klasifikuojamos pagal įvairius kriterijus. Teisingai pasirinkta ir sudaryta biudžeto pajamų klasifikacija leidžia tiksliai nustatyti biudžeto lėšų panaudojimo tikslus, vyriausybės finansų politikos uždavinius, kryptis; parodo biudžetinių išteklių šaltinius ir atskirų visuomenės grupių dalyvavimo laipsnį juos formuojant.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas nustato tris savivaldybių biudžetų pajamų šaltinius (žr. 3 paveikslą).

<p>Gyventojų pajamų mokestis, atskaičius privalomojo sveikatos draudimo fondui pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymą skirtas lėšas; Žemės mokestis; Valstybinės žemės ir valstybiniam vandenų fondai priskirtų vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokestis; Įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis; Žyminis mokestis, nustatytas Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatyme; Prekyviečių mokestis; Paveldimo ir dovanojamo turto mokestis; Kitos įstatymų nustatytos mokesstinės pajamos: mokestis už aplinkos teršimą ir kitos</p>	<p>Pajamos iš savivaldybės turto (nuosavybės); Baudos ir pajamos iš konfiskacijų įstatymų nustatyta tvarka; Vietinės rinkliavos pagal Vietinių rinkliavų įstatymą; Savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos, gautos už teikiamas paslaugas; Kitos pajamos: 1) pajamos už savivaldybių lėšų likučius einamosiose sąskaitose; 2) pajamos už išnuomotus ir parduotus nustatyta tvarka ne žemės ūkio paskirties valstybinės žemės sklypus; 3) kitos įstatymų nustatytos nemokesstinės pajamos.</p>	<p>Bendrosios dotacijos: 1) rezervui nenumatytiems atvejams planuojamais biudžetiniais metais sudaryti; 2) mokesstinėms pajamoms išlyginti; 3) išlaidų struktūros skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti. Specialiosios paskirties dotacijos.</p>
---	--	---

3 pav. Savivaldybių biudžetų pajamų struktūra

Šaltinis: Rimas (2000). Vietiniai mokesčiai. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija

Savivaldybių biudžetų pajamos savivaldybių biudžetams priskiriamos vadovaujantis Biudžeto sandaros įstatymu 22 straipsniu. Pagal jį:

1. *Savivaldybių biudžetų pajamos sudaro:* pajamos iš mokesčių, gaunamos į savivaldybių biudžetus pagal įstatymus ir kitus teisės aktus; pajamos iš savivaldybių turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą); savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos; pajamos, gautos už išnuomotą arba suteiktą naudotis valstybinę žemę, valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius ir Vyriausybės nustatyta tvarka paskirsčius lėšas už parduotus ne žemės ūkio paskirties valstybinės žemės sklypus; valstybės biudžeto dotacijos ir kitos pervestos lėšos; negražintina finansinė parama (piniginės lėšos); kitos įstatymų nustatytos pajamos.

2. Į *savivaldybių biudžetų pajamas įskaitomos* įmokos už ilgalaikio turto materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimą.

Mokesčiai. Savivaldybių funkcijų vykdymui reikia gana didelių finansinių išteklių. Svarbiausias, iš esmės vienintelis tokių išteklių šaltinis, žinomas nuo seniausių laikų, yra mokesčiai. Anksčiau mokesčiai ir žmogaus laisvė buvo du nesuderinami dalykai, o šiandien, kaip teigė, jei „virsta paprasta piliečio prievole duoti savo turtą, pelno ar pajamų dalį bendriems visuomenės reikalams, priverstina kiekvieno piliečio auka viešajam ūkiui“ (Meidūnas, 2001).

Lietuvos Respublikos mokesčių sistemoje mokesčiai išskiriami į valstybei skirtus (mokami į valstybės biudžetą) ir vietinius mokesčius (mokami į savivaldybių biudžetus). Pasak A. Astrausko (1999), Europos Taryba vietinius mokesčius siūlo skirstyti į: „tuos, kurių dydį savivaldybė turi teisę nustatyti ir tuos, kurių dydį nustato centrinė valdžia”.

Į biudžetą gaunamų mokesčių tarifus ir mokėjimo tvarką nustato atitinkamo mokesčio įstatymas arba jo pagrindu priimtas LR Vyriausybės nutarimas ir kiti teisės aktai. Galima išskirti tokius į savivaldybės biudžetą gaunamus mokesčius: gyventojų pajamų mokestis, valstybinės žemės ir vandens telkinių nuomos mokestis, žemės mokestis, žyminis mokestis, nekilnojamojo turto mokestis, prekyviečių mokestis, mokestis už aplinkos teršimą ir paveldimo turto mokestis.

1. Gyventojų pajamų mokestis. Šis mokestis moka „pajamų gavęs gyventojas” – teigiama 2002 m. liepos 2 d. nutarime Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme Nr. IX-1007. Pajamų mokesčio objektas yra gyventojų pajamos. Nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio objektas yra pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvoje ir ne Lietuvoje. Gyventojų pajamų mokesčio objektas yra pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvoje, jeigu šis gyventojas laikomas nuolatiniu Lietuvos gyventoju (GPM įst. 4 str. 1 d. 3 arba 4 p. 3 d.) ir yra ne Lietuvos Respublikos pilietis ir tuo pačiu mokestiniu laikotarpiu jis pajamų mokesčio arba jam analogiško mokesčio tikslas yra laikoms nuolatiniu gyventoju tos užsienio valstybės, su kuria sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis bei apie šį faktą mokesčio administratorių informuoja tos kitos valstybės kompetentingas asmuo.

Nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio objektas yra per nuolatinę bazę vykdomos individualios veiklos pajamos ir užsienio valstybėse gautos pajamos, priskiriamos tai nuolatinei bazei Lietuvoje tuo atveju, kai tos pajamos susijusios su nenuolatinio Lietuvos gyventojų veikla per nuolatinę bazę Lietuvoje ir taip pat ne per nuolatinę bazę gautos pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvoje. Nenuolatinio Lietuvos gyventojų ne per nuolatinę bazę gautos pajamos, kurių šaltinis yra Lietuvoje yra palūkanos, pajamos iš paskirstytojo pelno, pajamos už nekilnojamojo pagal prigimtį daikto, esančio Lietuvoje, nuomą, honoraras, su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos, sporto veiklos pajamos, atlikėjų veiklos pajamos, pajamos, gautos už parduotą ar kitokiu būdu perleistą nuosavybės kilnojamąjį daiktą, esantį Lietuvoje.

Pajamų mokesčio 15 % tarifas taikomas šioms pajamoms: pajamoms iš paskirstytojo pelno ir palūkanomis, sportininkų pajamoms, atlikėjų pajamoms, honorarui, gautoms pagal autorinę sutartį pajamoms iš kūrybos, pajamoms, gautoms iš turto nuomos, ne individualios veiklos turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamoms, pensijų išmokų, gautų bet kuriuo Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatyme taikomos už 2003 m. ir vėlesnius metus, išmokų

pagal gyvybės draudimo sutartį, sudarytą iki 2004 m. balandžio 30 d., grąžinamoms gyventojų sumokėtoms gyvybės draudimo įmokoms pagal nutrauktą gyvybės draudimo sutartį, sudarytą iki 2004 m. balandžio 30 d., grąžinamoms gyventojų sumokėtoms gyvybės draudimo įmokoms ir išmokoms pagal gyvybės draudimo sutartį, sudarytą nuo 2004 m. gegužės 1 d. su Europos ekonominės erdvės valstybės narės draudimo įmone, už pajamas, gautas iš veiklos, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą, mokamas savivaldybių tarybų nustatytas fiksuoto dydžio pajamų mokestis.

Nenurodytoms pajamoms taikomas 33 % pajamų mokesčio tarifas. Nuo 2006 m. liepos 1 d. iki 2007 m. gruodžio 31 d. taikome 27 procentų pajamų mokesčio tarifus, o nuo 2008 m. sausio 1 d. – 24 procentų pajamų mokesčio tarifą.

Gyventojų pajamų mokestis į savivaldybių biudžetus pervedamas atlikus, atsiskaitymus pagal atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme pateiktus rodiklius: atsiskaitymų iš gyventojų pajamų mokesčio į Privalomąjį sveikatos draudimo fondo biudžetą dydį procentais, kiekvienos savivaldybės biudžetui skiriamą gyventojų pajamų mokesčio dalį procentais

Gyventojų pajamų mokesčio (anksčiau FAPM) dydį (proc.), tenkanti savivaldybėms, kiekvienais metais tvirtina Seimas, Finansų ministerijos teikimu.

2. *Valstybinės žemės ir vandens telkinių nuomos mokestis.* Žemės nuomotojas yra privačios žemės savininkas ar bendrasavininkas, apskrities viršininkas, vietos savivaldos institucija, kita valstybinės žemės valdytojo funkcijas atliekanti institucija ir valstybinės žemės naudotojas.

Išnuomojant valstybinę žemę arba valstybinio vidaus vandens telkinius žvejybai aukciono būdu, nuomos mokesčio dydis lygus aukciono metu pasiūlytam didžiausiam nuomos mokesčiui. Išnuomojant valstybinę žemę ne aukciono būdu, nuomos mokesčio tarifas negali būti mažesnis kaip 1,5 % ir ne didesnis kaip 4 % žemės vertės. Konkretų nuomos mokesčio už valstybinę žemę, išnuomotą ne aukciono būdu, tarifą nustato savivaldybės taryba, kurios teritorijoje yra informuojama valstybinė žemė, ir apie tai informuojamas valstybinės žemės nuomotojas. Išnuomojant valstybinio vidaus vandens telkinius žvejybai ne aukciono būdu, taikomas 0,1 % nuomos mokesčio tarifas.

Nuomos mokesčio dydis skaičiuojamas nuo valstybinės žemės arba valstybinio vidaus vandens telkinių vertės ir ploto, apskaičiuotos pagal Žemės įvertinimo metodiką. Valstybinės žemės nuomos mokestis neimamas už: valstybinių rezervatų bei nacionalinių ir regioninių parkų teritorijoje esančių rezervatų žemę, gamtos ir archeologijos paminklų žemę, iš biudžeto finansuojamą valstybinių žuvivaisos įmonių ir žuvų veislynų žemę, mokymo ir mokslo reikmėms skirtą žemę, krašto

apsaugos objektų užimtą žemę, bažnyčių ir šventorių užimtą žemę ir pan.

Valstybinės žemės nuomos mokesčio mokėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

3. *Žemės mokestis.* Žemės mokesčio objektas yra privati žemė. Žemės mokesčio mokėtojai yra privačios žemės savininkai. Žemės mokestis apskaičiuojamas Lietuvos Respublikos nustatyta tvarka. Žemės mokesčio tarifas metams - 1,5 % procento nuo žemės kainos (miško žemės kainos - be medynų vertės). Žemės mokesčiu neapmokestinama: bendrojo naudojimo keliai, žemės sklypai, nuosavybės teise priklausantys užsienio valstybių diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms (pariteto pagrindu), miško žemė.

Mokesčio lengvatas už apsauginių miškų, gamtosauginės paskirties bei gamtos paminklų žemę, istorijos ir kultūros paminklų žemę nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Nuo žemės mokesčio atleidžiami žemės savininkai – asmenys, kuriems nustatytas 0-40 procentų darbingumo lygis (iki 2007 m. birželio 30 d. – ir I ir II grupės invalidai), asmenys, sukakę senatvės pensijos amžių, ir nepilnamečiai vaikai, kai minėtų savininkų šeimose apmokestinamojo laikotarpio pradžioje nėra darbingų asmenų ir jiems priklausančio žemės sklypo dydis neviršija savivaldybių tarybų nustatytų neapmokestinamųjų dydžių. Teikiant lengvatą, prie darbinių asmenų nepriskiriami įstaigų dieninių skyrių moksleiviai bei studentai. Nuo 2006 m. sausio 1 d. žemės savininkai turi teisę į žemės mokesčio lengvatą ir turi ne vieną žemės, taikoma didžiausia lengvata vienam žemės sklypui. Nuo 2007 m. sausio 1 d. nuo žemės mokesčio taip pat atleidžiami žemės savininkai, kurių mokėtinas žemės mokestis (už visus nuosavybės teise priklausančius žemės sklypus) neviršys 5 litų.

Savivaldybių tarybos savo biudžeto sąskaita turi teisę sumažinti žemės mokesį arba visai nuo jo atleisti. Žemės mokesčio apskaičiavimo ir sumokėjimo terminą nustato vietos savivaldos vykdomosios institucijos. Nuo 2006 m. sausio 1 d. teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos žemės mokesį apskaičiuoja ir žemės mokesčio deklaraciją žemės mokesčio mokėtojams pateikia iki kalendorinių metų spalio 1 dienos. Žemės mokestis sumokamas iki kalendorinių metų lapkričio 1 d. Visa surinkta žemės mokesčio suma 100 % įskaitoma į savivaldybių sąskaitą.

4. *Žyminis mokestis.* Šis mokestis mokamas už valstybės institucijų atliekamus veiksmus ar išduodamus juridinę galią turinčius dokumentus.

Žyminis mokestis imamas už išduodamus dokumentus dėl pilietybės, leidimo įvežti ir prekiauti šaunamaisiais ginklais ir šaudmenimis, masinės informacijos priemonės steigimą, perregistravimą ir atitinkamų dokumentų išdavimą, kelių policijos atliekamus veiksmus ir išduodamus dokumentus,

savivaldybių atliekamus notarinius veiksmus už licencijas verstis licencijuojama veikla išdavimą, įmonių registravimo bei perregistravimo atitinkamų dokumentų išdavimą, importuoti alkoholio produktus ir jais prekiauti išdavimą, už prekybą naftos produktais vietos atestatų išdavimą, valstybinės higienos inspekcijos, muitinės, kelių policijos atliekamus veiksmus ir atitinkamų dokumentų išdavimą, už civilinės būklės aktų registravimą ir dokumentų išdavimą ir kitais atvejais. Žyminio mokesčio tarifas nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Žyminis mokestis įskaitomas į biudžetą, iš kurio išlaikoma įstaiga, atliekanti veiksmus ar išduodanti juridinę galią turinčius dokumentus, už kuriuos imamas šis mokestis, o už parduotus žyminio mokesčio ženklus - į savivaldybės biudžetą pagal pardavusio ženklus banko buvimo vietą. Nuo 2001 m. sausio 1 d. Žyminio mokesčio įstatymas nebegalioja.

5. *Nekilnojamojo turto mokestis.* 1994 m. liepos 20 d. priimtas Lietuvos Respublikos įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas Nr. I-565 reglamentuoja juridiniams asmenims ir užsienio valstybių juridiniams asmenims bei organizacijoms nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo turto apmokestinimą.

Mokesčio objektas yra Lietuvos Respublikos teritorijoje juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausantis nekilnojamas turtas, išskyrus žemę, orlaivius ir laivus. Mokestį moka juridiniai asmenys, kuriems nuosavybės teise priklauso nekilnojamas turtas Lietuvos Respublikoje. Nekilnojamąjį turtą įvertina Lietuvos respublikos Vyriausybės įsteigtos arba įgaliotos valstybės institucijos. Metinis mokesčio tarifas – 1 procentas nekilnojamojo turto mokestinės vertės. Savivaldybių tarybos savo biudžeto sąskaita turi teisę sumažinti nekilnojamojo turto mokestį arba visai nuo jo atleisti.

Nekilnojamas turtas mokestis įskaitomas į savivaldybės, kurios teritorijoje yra turtas, biudžetą. Įsigaliojus 2006 m. sausio 1 d. įstatymui neteko galios 1994 m. liepos 20 d. Lietuvos Respublikos įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas.

6. *Prekyviečių mokestis.* Pagal Lietuvos Respublikos prekyviečių mokesčio įstatymą Nr. I-309, prekyviečių mokestį moka juridiniai asmenys, miesto, rajono valdybos sprendimu eksploatuojančios prekyvietės, kuriose yra paskirta vietų prekiauti ne žemės ūkio produkcija ir ne maisto prekėmis. Įmonės eksploatuojančios prekyvietės miesto, rajono valdybos nustatyta tvarka, ima rinkliavas ir iš jų moka prekyviečių mokestį.

Prekyviečių mokesčio objektai yra prekyvietės plotas (kvadratiniais metrais) arba įrengtos prekybos vietos, kioskų ir automobilių stovėjimo vietos, skirtos prekiauti ne žemės ūkio produkcija ir ne maisto prekėmis. Konkrečios prekyvietės mokesčio objektą ir dydį nustato miestų ir rajonų

valdybos.

Prekyviečių mokesčio apskaičiavimą bei mokėjimą kontroliuoja valstybinės mokesčių inspekcijos. Įstatyme nurodomi įvairūs mokesčio tarifai atskiriems miestams ir miesto tipo gyvenvietėms. Miestų ir rajonų valdybos, atsižvelgdamos į prekyviečių darbo laiką, prekių struktūrą, prekybos intensyvumą bei kitus veiksnius, gali mokesčio tarifą didinti arba mažinti iki 70 procentų.

Mokestis įskaitomas į savivaldybės, kurios teritorijoje yra prekyvietė, biudžetą. Šis mokestis panaikintas nuo 2004 m. sausio 1 dienos.

7. Mokestis už aplinkos teršimą. Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas nustato mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo tvarką ir kontrolę. Mokesčio objektas yra: išmetami į aplinką teršalai (ankstesniame įstatyme teršalai išskaidomi į fizikinius, biologinius ir cheminius); gaminiai ir pripildyta pakuotė. Šį mokestį moka asmenys, kurie privalo turėti gamtos išteklių naudojimo leidimą su nurodytais teršalų išmetimo į aplinką normatyvais, asmenys teršiantys aplinką iš ūkinei komercinei veiklai naudojamų mobilių taršos šaltinių, gaminių gamintojai ir importuotojai (skirsnis atsiradęs po įstatymo pakeitimo).

Taip pat įvestos mokesčio lengvatos. *Nuo mokesčio atleidžiami:* 1) atskiros įmonės ar asmenys, įgyvendinantys priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką už tuos teršalus, kurių kiekis sumažinamas 10 procentų; 2) atskiros įmonės ar asmenys, teršiantys iš transporto priemonių, kuriose įrengtos ir veikia išmetamųjų dujų neutralizavimo sistemos; 3) atskiros įmonės ar asmenys, teršiantys iš transporto priemonių, naudojamų žemės ūkio veiklai, jei jų pajamos iš šios veiklos sudaro daugiau kaip 50 procentų visų gaunamų pajamų; 4) atskiros įmonės ar asmenys, kurie turi verslo liudijimą ir savo veikloje naudoja asmenines transporto priemones.

O taip pat atskiros įmonės ar asmenys, kurie eksportuoja pagal šį įstatymą apmokestinamus gaminius ir (ar) į apmokestinamąją pakuotę įpakuotus gaminius.

Mokesčio už aplinkos teršimą tarifai ir tarifų koeficientai nustatomi teršalams ir teršalų grupėms pagal jų kenksmingumą aplinkai (iš stacionarių taršos šaltinių tarifai nustatomi vienai teršalų tonai).

Aplinkos ministerija kontroliuoja teršalų išmetimo į aplinką apskaitą, tikrina mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimą.

Mokestis už aplinkos teršimą, išskyrus mokestį už aplinkos teršimą gaminių ar pakuotės atliekomis, paskirstomos taip: 30 procentų moka į valstybės biudžetą ir 70 procentų mokama į savivaldybės, kurios teritorijoje yra taršos objektas, gamtos apsaugos fondą. Pagal anksčiau galiojusį įstatymą buvo mokama 10 procentų į valstybės biudžetą, 20 procentų - į Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondą ir 70 procentų - į atitinkamos savivaldybės gamtos apsaugos fondą.

8. *Paveldimo turto mokestis.* Paveldimo turto mokesčio įstatymas (iki 2003 m. sausio 1 d. buvęs Paveldimo ir dovanojimo turto įstatymas) nustato gyventojų paveldimo turto apmokestinimą. Paveldimo ar dovanojamo turto mokesčio mokėtojai yra gyventojai. Nuolatinio Lietuvos gyventojo mokesčio objektas yra paveldimas turtas, o nenuolatinio Lietuvos gyventojo mokesčio objektas yra paveldimas kilnojamasis daiktas, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija ir šis daiktas yra (ar privalo būti) įregistruotas Lietuvoje, taip pat nekilnojamasis daiktas, esantis Lietuvos Respublikoje.

Mokestis apskaičiuojamas procentais nuo paveldimo turto apmokestinamosios vertės taikant šiuos tarifus: jeigu paveldimo turto apmokestinamoji vertė ne didesnė kaip 0,5 mln. Lt - 5 %, jeigu paveldimo turto apmokestinamoji vertė viršija 0,5 mln. Lt - 10 %. Šiuo mokesčiu neapmokestinama vienam sutuoktiniui mirus kito sutuoktinio paveldimas turtas, vaikų (įvaikių), tėvų (įtėvių), globėjų (rūpintojų), globotinių (rūpintinių), senelių, vaikaičių, brolių, seserų paveldimas turtas, paveldimo turto apmokestinamoji vertė, neviršijanti 10 tūkst. Lt. Savivaldybės taryba gali atidėti mokesčio sumokėjimo terminus ne ilgesniam kaip vienerių metų laikotarpiui po paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo. Savivaldybės taryba savo biudžeto sąskaita turi teisę gyventojams mažinti mokestį arba visai nuo jo atleisti. Mokestis įskaitomas: kai paveldimas nekilnojamasis daiktas, įskaitant atvejus, kai kartu paveldimas ir kilnojamasis daiktas, vertybiniai popieriai, pinigai, - į savivaldybės, kurios teritorijoje yra nekilnojamasis daiktas, biudžetą, kai paveldimas tik kilnojamasis daiktas, vertybiniai popieriai, pinigai, - į savivaldybės, kurios teritorijoje kilnojamojo daikto, vertybinių popierių, pinigų paveldėjimas įformintas, biudžetą, kai paveldimas užsienio valstybėse esantis turtas, - į savivaldybės, kurios teritorijoje nuolatinis Lietuvos gyventojas turi nuolatinę gyvenamąją vietą, biudžetą.

Nemokestinės pajamos. Kitas savivaldybių biudžetų pajamų šaltinis, nors ir sudarantis dažniausiai iki 1 % visų savivaldybės biudžeto pajamų - nemokestinės pajamos. Jas galima suskirstyti į šias grupes, kurios pateikiamos 2 lentelėje.

2 lentelė

Nemokestinės pajamos

Pajamos	Jų apibūdinimas
1. Pajamos iš savivaldybių turto.	Tai pajamos iš savivaldybių nuosavybės: patalpų nuoma, palūkanos už savivaldybės kapitalo naudojimą, dividendai už savivaldybės nuosavybės teise priklausančias akcijas.
2. Baudos ir pajamos iš konfiskacijų.	Administracinės baudos: sanitarinių higienos reikalavimų, normų nesilaikymo, kelių policijos skirtos administracinės nuobaudos, teismų priskirtos baudos. Jei konfiskuojamas turtas - savivaldybės, tai pajamos, gautos iš baudos už konfiskavimą, skiriamos savivaldybei. Jei tas turtas - valstybės, tai pajamos patenka į valstybės biudžetą.

3. Vietinės rinkliavos.	Savivaldybės tarybos sprendimu nustatyta privaloma įmoka, galiojanti tos savivaldybės teritorijoje. Vietinė rinkliava įskaitoma į savivaldybės, nustatančios vietinę rinkliavą, biudžetą. Rinkliavų rinkimą kontroliuoja vietos mokesčio administratorius, Valstybės kontrolė, o vietinių rinkliavų - dar ir savivaldybės kontrolieriai.
4. Savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos, gautos už teikiamas paslaugas.	Biudžetinės įstaigos, savivaldybių administracijos skyriai gautas pajamas už teikiamas paslaugas sumoka į teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, kuri šias įmokas įskaito į savivaldybės biudžetą, iš kurio finansuojama įstaiga, pajamas.
5. Pajamos už savivaldybių lėšų likučius einamosiose sąskaitose.	Tai savivaldybių einamosiose sąskaitose esančios lėšos, kurios liko nepanaudotos tais biudžetiniais metais, gaunamos banko nustatytos metinės palūkanas.
6. Kitos nemokestinės pajamos.	Čia priskiriamos visos netipiškos pajamos, kurių negalėtumėm priskirti nei vienam anksčiau nurodytų punktų. Tai būtų pajamos, gautos už viešus pirkimus, konkursus.

Šaltinis: Rimas (2000). Vietiniai mokesčiai. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija

Europos vietos savivaldos chartijos 9 straipsnio 3 punkte sakoma: „Bent jau dalis vietos valdymo organų finansinių išteklių turi būti gaunama iš vietos mokesčių ir rinkliavų, kurių dydį jie (vietos valdymo organai) gali nustatyti vadovaudamiesi statutu“. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 121 straipsnis įtvirtina savivaldybių tarybų teisę: „įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, savo biudžeto sąskaita savivaldybių tarybos gali numatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas“. „Rinkliava - įstatymo nustatyta prievolė asmeniui už jam suteikiamas tam tikras valstybės instituciją paslaugas“ (Buškevičiūtė, 2003). Institucijų teikiamos paslaugos - juridinę galią turinčių dokumentų bei jų dublikatų išdavimas, taip pat jų perregistravimas ir kitos paslaugos. Šie mokesčiai šiandien renkami pagal 2000 m. birželio 13 d. priimtą ir nuo 2001 m. sausio 1 d. įsigaliojusį Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymą Nr. VIII-1725 ir jo pakeitimus.

Valstybės rinkliava – privaloma įmoka už valstybės ir vietos savivaldos institucijų, įstaigų, tarnybų ar organizacijų, išskyrus teismus, teikiamas paslaugas. Rinkliavas moka fiziniai ir juridiniai asmenys, išskyrus Lietuvos banką.

Valstybinės rinkliava imama už: civilinės būklės aktų registravimą civilinės metrikacijos įstaigose, įrašų civilinės būklės aktuose pakeitimą bei pildymą ir dokumentų, patvirtinančių įrašą civilinės būklės akte, išdavimą, išduodamus dokumentus dėl pilietybės, išvykimo į užsienį ir atvykimo į Lietuvos Respubliką bei gyvenimo joje, dėl užsieniečių įdarbinimo, taip pat dokumentų, patvirtinančių asmens gyvenamąją vietą, licencijos (leidimo) verstis licencijuojama veikla išdavimą, kitas institucijų teikiamas paslaugas.

Savivaldybės taryba turi teisę savivaldybės teritorijoje nustatyti vietines rinkliavas už: leidimo atlikti kasinėjimo darbus savivaldybės viešojo naudojimo teritorijoje (gatvėse, aikštelėse, žaliuosiuose plotuose, vietinės reikšmės keliuose), atitverti ją ar jos dalį arba apriboti eismą joje išdavimą; leidimo prekiauti ar teikti paslaugas savivaldybės tarybos nustatytose viešosiose vietose išdavimą (išskyrus

prekybą prekyvietėse, kai mokamas prekyviečių mokestis pagal Prekyviečių mokesčių įstatymą); leidimo įrengti išorinę reklamą ant savivaldybei priklausančių ar valdytojo teise valdomų objektų išdavimą; leidimo organizuoti komercinius renginius savivaldybei priklausančiose ar valdytojo teise valdomose viešojo naudojimo teritorijose išdavimą; leidimo įvažiuoti mechaninėmis transporto priemonėmis į valstybės saugomas teritorijas, savivaldybių įsteigtus saugomus draustinius, jų paskelbtų kraštovaizdžio objektų teritorijas ir nustatytas vietinės reikšmės apsaugines zonas išdavimą (išskyrus važiavimą per šias teritorijas valstybinės reikšmės keliais, naudojimąsi jų statiniais, stovėjimo ir poilsio aikštelėmis, terminalais ir pasienio kontrolės punktais, šios išimtys netaikomos Neringos miestui); naudojimąsi savivaldybių tarybos nustatytais vietomis automobiliams statyti (išskyrus vietas automobiliams statyti prie valstybinės reikšmės kelių, 5-15 m pažymėtoje atkarpoje prie valstybinės įstaigų, institucijų ir tarnybų, taip pat vietas, kurias nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į saugumą, tarptautinį protokolą ar kitus viešuosius interesus užtikrinančius reikalavimus); gyvūnų (šunų, kačių) registravimą ir laikymą daugiabučiuose namuose; komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą; leidimo įrengti laikinus kilnojamus įrenginius savivaldybės teritorijoje (išskyrus prie valstybinės reikšmės kelių, privačiuose ir išnuomotuose valstybinės žemės sklypuose) išdavimą; leidimo pardavinėti I, II ir TO klasės civilinės pirotechnikos priemones išdavimą; naudojimąsi gyvenamųjų vietovių, turinčių kurorto statusą, viešąja infrastruktūra (viešoji kurorto infrastruktūra – valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausančios statiniai, įranga ir bendro naudojimo želdynai, sudarantys visuomenei galimybę naudoti kurorte esančius gamtinius išteklius sveikatingumo, turizmo, ir poilsio reikmėms).

Valstybės rinkliava įskaitoma į tą biudžetą, iš kurio išlaikoma paslauga suteikianti institucija. Valstybės rinkliava už Lietuvos banko teikiamas paslaugas įskaitoma į valstybės biudžetą.

Valstybės dotacijos savivaldybėms. Dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis kai kurios savivaldybės nepajėgia iš savo finansinių išteklių finansuoti būtiniausių išlaidų (t.y. gauti pajamas, proporcingas išlaidas), o tai lemia šalyje vertikalų ir horizontalų fiskalinį disbalansą. Todėl, siekiant fiskalinės pusiausvyros (tiek vertikalios, tiek ir horizontalios), savivaldybių biudžetams yra skiriami įvairūs finansiniai transferai (dotacijos, dalijamieji mokesčiai ir kt.) (Astrauskas, 2003).

Biudžetinių įstaigų veiklai skirtos lėšos planuojamos pagal tai, kokie darbai turi būti atliekami ir kokios išlaidos reikalingos jiems atlikti (Valužis, 2002). Tik nedaugelis savivaldybių „savo jėgomis sugeba vykdyti joms priskirtas funkcijas - tiek deleguotąsias, tiek ir pačių prisiimtas” (Ehrhart, 1996). To priežastis gali būti: nesurinkti planuoti vietiniai mokesčiai, nesurinktos visos planuotos rinkliavos, netikėtai padidėjusios savivaldybės išlaidos ar įsiskolinimas.

Šioms problemoms spręsti, pasak J. Bivainio ir A. Butkevičiaus (2003), dauguma valstybių taiko universalią priemonę – tarp biudžetinių lėšų perskirstymą. Šios priemonės tikslas - atsižvelgiant į savivaldybių gaunamas pajamas, skirti papildomų lėšų, kurių reikia savivaldybėms joms priskirtoms funkcijoms vykdyti. Savivaldybių biudžetams skiriamas valstybės biudžeto dotacijas sudaro bendrosios ir specialiosios tikslinės dotacijos (Levišauskienė, Rūškys, 2003):

Valstybės biudžeto bendroji *dotacija savivaldybių biudžetams skiriama*: savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti; savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumas, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti; Valstybės biudžeto specialioji tikslinė dotacija savivaldybių biudžetams skiriama; valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti – pagal nustatytą šioms funkcijoms atlikti lėšų skaičiavimo metodiką; priskirtajai (ribotai savarankiškai) savivaldybių funkcijai (vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrajam lavinimui organizuoti) – pagal nustatytą šiai funkcijai atlikti lėšų apskaičiavimo metodiką; Seimo, Vyriausybės patvirtintomis programoms vykdyti.

Valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacijos (BDK) savivaldybių biudžetams skiriamos dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų sprendimų atsirandantiems savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų pokyčiams kompensuoti.

Dotacijų dydžiai savivaldybėms tvirtinami atitinkamų biudžetinių metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu (Lietuvos Respublikos 2002-2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas).

1.4. Savivaldybės biudžeto asignavimų valdymas

Pagal Lietuvos Respublikos sandaros įstatymą 2 straipsnį: „asignavimai - biudžete nustatyta biudžetinių įstaigų ir kitų biudžeto lėšas gaunančių subjektų, atliekančių viešojo administravimo funkcijas išlaidoms ir ilgalaikiam materialiajam ir nematerialiajam turtui bei strateginėms atsargoms įsigyti skirta lėšų suma, kurią asignavimų valdytojas turi teisę biudžetinėmis metais gauti iš biudžete sukauptų lėšų, pateikęs paraišką Valstybės išdą tvarkančiai institucijai arba savivaldybių administracijai, patvirtintoms programoms finansuoti”.

Savivaldybių biudžetų asignavimai yra naudojami: savivaldybėms įstatymų deleguotoms valstybės funkcijoms vykdyti ir savivaldybių tarybų patvirtintoms programoms vykdyti. Nuo gaunamų į savivaldybės biudžetą pajamų dydžio labai priklauso savivaldybės funkcijoms vykdyti skiriamų išlaidų suma, kurių valdymas pavestas asignavimų valdytojams. Detalizuojant savivaldybių biudžetų išlaidas, galima išskirti tokias *išlaidų rūšis* (Levišauskienė, Rūškys, 2003):

1. Vietos savivaldos institucijų vykdomoms švietimo, kultūros, sveikatos apsaugos, sporto ir gamtos apsaugos programoms bei socialinės paramos programoms finansuoti;
2. Savivaldybių ūkiui plėtoti ir reguliuoti;
3. Vietos savivaldos institucijoms išlaikyti (savivaldybių administracijoms ir savivaldybių įstaigų bei tarnybų funkcionavimui bei jų personalo darbo užmokesčiui);
4. Savivaldybės biudžeto kasos apyvartos lėšoms padidinti;
5. Išlaidoms, susijusioms su keleivinio transporto lengvatomis, kompensuoti;
6. Kitoms priemonėms pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir savivaldybių tarybų sprendimams įgyvendinti.

Savivaldybės išlaidas galima suskirstyti į *keturias grupes*: 1) vartojimo išlaidas, apimančias valstybinio (savivaldybės) sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčių bei savivaldybės perkamų prekių išlaidas; 2) savivaldybės investicijas - tai įvairios kapitalinės išlaidos, pavyzdžiui, kelių tiesimo, uostų statybos ir kt.; 3) transferiniai išmokėjimai privačiam sektoriui - tai mokėjimai, už kuriuos savivaldybė tiesiogiai negauna prekių ar paslaugų (pvz., pensijų, nedarbo pašalpų išmokėjimai, subsidijos įmonėms); 4) savivaldybės skolos palūkanos.

Šios keturios išlaidų grupės kartais skirstomos į dvi stambias dalis - einamąsias išlaidas (joms priskiriamos darbo užmokesčio ir perkamų prekių ir paslaugų išlaidos, transferiniai mokėjimai ir savivaldybės skolos, palūkanų mokėjimai) ir kapitalinių įdėjimų išlaidos (arba investicijos) (Snieška, Baumilienė, Bernatonytė D. ir kt., 2001).

Išlaidų skirstymas pagal programas leidžia valstybei numatyti tikslus ir priemones jiems įgyvendinti. Išlaidų grupavimas pagal socialines, ekonomines programas leidžia suformuoti biudžeto išlaidų proporcijas, jas keisti, siekiant teigiamų ekonomikos poslinkių. Išlaidų grupavimas pagal ekonomines programas parodo, kokių funkcijų vyriausybė siekia valstybės valdyme: ekonominių, socialinių ar politinių.

V. Naraškevičiūtė ir A. Lakštutienė (2003) pateikia tokią Lietuvos Respublikos biudžeto išlaidų klasifikaciją pagal valstybės funkcijas: bendras valstybės valdymas, krašto apsauga, viešoji tvarka ir visuomenės apsauga, švietimas, sveikatos apsauga, socialinė apsauga, globa, rūpyba, butų ir komunalinis ūkis, sveikatingumas (sportas), rekreacija, kultūra, kuro ir energetiko tiekimo paslaugos, žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė ir veterinarija ir mineralinių išteklių gavyba (išskyrus kūrą), pramonė ir statyba.

Savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai yra savivaldybių biudžetinių įstaigų ar savivaldybių administracijos padalinių, nurodytų savivaldybės tarybos patvirtintame savivaldybės

biudžete, vadovai. Savivaldybių biudžetų *asignavimų valdytojai privalo*: 1) naudoti skirtus biudžeto asignavimus pagal nustatytą paskirtį savo programoms vykdyti; 2) organizuoti iš biudžeto finansuojamų programų rengimą ir vykdymą; 3) nustatyti ir tvirtinti vadovaujamos biudžetinės įstaigos ar pavaldžių įstaigų ir kitų subjektų programas, jų sąmatas, neviršijant šioms programoms patvirtintų bendrųjų asignavimų sumų; 4) vyriausybės arba jo įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir terminais teikti finansinę ir kitą atskaitomybę; 5) kontroliuoti ir vykdyti savo vadovujamų biudžetinių įstaigų įsipareigojimus, atlikti pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų finansinės atskaitomybės analizę; 6) užtikrinti finansinių ir statistinių ataskaitų teisingumą ir pateikimą laiku; 7) užtikrinti programų vykdymo ir paskirtų asignavimų naudojimo teisėtumą, ekonomiškumą, efektyvumą ir rezultatyvumą.

Biudžeto asignavimų valdytojas turi teisę:

1. Biudžetinais metais, ne vėliau kaip likus 10 dienų iki atitinkamo ketvirčio pabaigos, keisti patvirtintų jų vadovujamų biudžetinių įstaigų ir jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų programoms numatytų biudžetų asignavimų pagal ekonominę klasifikaciją paskirtį (savivaldybės biudžeto asignavimų valdytojas apie tai praneša savivaldybės administracijai jos nustatyta tvarka), neviršydamas patvirtintų tam tikrai programai bendrųjų asignavimų išlaidoms, iš jų – darbo užmokesčiui, sumų;

2. Biudžetinais metais vieną kartą per ketvirtį keisti bendros asignavimų sumos ketvirtinį paskirstymą programai vykdyti, suderinęs su savivaldybės administracija;

3. Sudarydamas programų ir programų sąmatų projektus, teikti programų bei jų sąmatų alternatyvas (savivaldybės biudžeto asignavimų valdytojas – atitinkamai savivaldybės administracijai);

4. Įsiskolinimams padengti skirti lėšas iš bendros patvirtintų asignavimų išlaidoms ekonomijos (išskyrus Europos Sąjungos finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšas) nekeičiant patvirtintų sąmatų nepriklausomai nuo asignavimų paskirstymo pagal funkcijas ir programas.

Biudžeto asignavimų valdytojai ir jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų vadovai įstatymų nustatyta tvarka atsako už: 1) programų vykdymą, programų sąmatų sudarymą ir vykdymą neviršijant patvirtintų asignavimų sumų, už paskirtų asignavimų efektų, atitinkantį programoje nustatytus tikslus ir rezultatyvų naudojimą; 2) atsiskaitymas su darbuotojais, mokesčių administravimo įstaigomis, visų rūšių energijos ir kitų darbų, paslaugų bei prekių tiekėjais, išskyrus atvejus, kai neapmokamos mokėjimo paraiškos, pateiktos Valstybės išdui ir savivaldybių administracijoms asignavimams gauti; 3) buhalterinės apskaitos organizavimą ir finansinės atsakomybės rengimą bei pateikimą įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus.

Kasinių ir faktinių išlaidų iš biudžeto apskaita tvarkoma pagal asignavimų valdytojų vykdomas programas ir biudžeto pajamų ir išlaidų funkcinę bei ekonominę klasifikaciją. Kitų lėšų faktinių išlaidų

apskaita tvarkoma pagal išlaidų finansavimo šaltinius ir tuos pačius, kaip ir biudžeto išlaidų, ekonominės klasifikacijos straipsnius.

Kasinėmis išlaidomis laikomos biudžeto lėšos, sumokėtos iš išdo sąskaitos tiesiogiai tiekėjams, visos pervestos lėšos iš sąskaitų banke ir sumos, išmokėtos iš kasos grynaisiais. Faktinės išlaidos – nematerialiojo, ilgalaikio materialiojo bei trumpalaikio materialiojo turto įsigijimo bei kūrimo išlaidos, finansinio turto įsigijimo išlaidos ir atsargų bei paslaugų sąnaudos veikai vykdyti. Faktinės išlaidos registruojamos ataskaitinio laikotarpio, kuriuo jos buvo patirtos (sunaudotos medžiagos, gautos paslaugos, apskaičiuoti atlyginimai, įsigytas turtas arba turtui kurti patirtos kito turto ar kitokios sąnaudos), buhalterinėje apskaitoje.

Pagal Biudžeto sandaros įstatymo 32 straipsnį: „Metų pabaigoje likusios nepanaudotos tikslinės paskirties lėšos, nustatytos savivaldybių biudžetams priimant atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, lėšos, kurios per metus buvo paskirtos savivaldybių biudžetams pagal atskirus įstatymus ar Vyriausybės nutarimus arba panaudotos ne pagal savo tikslinę paskirtį, iki sausio 10 dienos gražinamos į valstybės biudžetą - pervedamos iš savivaldybių biudžetų sąskaitų į Valstybės išdo sąskaitą, jeigu atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu nenustatyta kitaip bei metams pasibaigus, asignavimų valdytojų ir jiems pavaldžių įstaigų bei kitų subjektų disponuojamose sąskaitose esančios biudžeto lėšos, išskyrus nepanaudotus asignavimus specialiosioms programoms ir baigiamiesiems statybos objektams finansuoti, gražinamos ne vėliau kaip iki sausio 10 dienos iš savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų ir jiems pavaldžių įstaigų bei kitų subjektų disponuojamų sąskaitų į savivaldybių biudžetų sąskaitas”.

1.5. Savivaldybės biudžeto biudžetinis procesas

Savivaldybių biudžetai rengiami laikantis nustatytų reikalavimų. Taigi, savivaldybių biudžetų rengimo, tvirtinimo ir vykdymo procedūras reglamentuoja, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 543, patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės (Valstybės žinios (2001), Nr. 42-1455).

Be to, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas taip pat numato savivaldybių biudžetų rengimo, tvirtinimo, vykdymo, vertinimo ir kontrolės pagrindines nuostatas, procedūras, asignavimų valdytojų pareigas, teise ir atsakomybę (Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, 2004).

Vadovaujantis minėtu įstatymu ir taisyklėmis, Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų

pajamų nustatymo metodikos įstatymu, valstybinės statistikos duomenimis, mokslinės-techninėmis prognozėmis, asignavimų valdytojų programomis ir jų sąmatų projektais, Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo finansiniais rodikliais yra rengiami savivaldybių biudžetų projektai. Savivaldybių biudžetų projektus rengia savivaldybių vykdomosios institucijos, administracijos direktoriaus nustatyta tvarka. Šioje tvarkoje numatomi savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai sudaro savo programų sąmatų projektus. Po to vyksta programų sąmatų tikrinimai, ar pateikti skaičiavimai yra tikslūs, ar laikytasi taupymo režimo, ar numatyti asignavimai esamiems išskolinimams padengti, o prireikus dar ir patikslina asignavimus.

Savivaldybių vykdomosios institucijos parengtus biudžeto projektus teikia savivaldybių taryboms, pastarosios svarsto biudžeto projektus atsižvelgdamos į savivaldybių vykdomųjų institucijų pranešimus, tarybos komitetų pasiūlymus ir išvadas. Savivaldybių biudžetus tvirtina savivaldybių tarybos savo sprendimu. Sprendime nurodoma: 1) bendra pajamų suma ir jų paskirstymas pagal pajamų rūšis ir 2) bendra asignavimų suma ir jų paskirstymas biudžetinėms savivaldybės įstaigoms ar savivaldybių administracijos padaliniais programoms vykdyti. Savivaldybės biudžetas sudaromas ir tvirtinamas vieneriems metams, t.y. nuo sausio 1 dienos iki gruodžio 31 dienos imtinai.

Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per 2 mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo. Jei biudžetas laiku nepatvirtinamas, išlaidos metų pradžioje negali viršyti 1/2 praėjusių metų savivaldybės biudžeto išlaidų. Kai biudžetai patvirtinti, juos savivaldybių merai pateikia Finansų ministerijai. Savivaldybių biudžetų vykdymą organizuoja vietos savivaldos vykdomosios institucijos per savo administracijos padalinius bei kitas savivaldybės įstaigas ir organizacijas.

Pasak R. Stačioko, A. Mažeikos ir R. Rupšio (2003), kad tik parengus realų biudžeto projektą ir įstatymų nustatytų reikalavimų bei procedūrų tvarka jį priėmus vykdymui galima tikėtis ženklų savivaldybės veiklos finansinių rezultatų.

1.6. Pagrindinės problemos formuojant ir naudojant savivaldybės biudžetą

Vykdamas savivaldybės pajamų ir išlaidų programas, veiklos procese neretai iškyla problemų, kurias įtakoja įvairūs objektyvūs ir subjektyvūs veiksniai. Formuojant rajonų savivaldybių biudžetą, iškyla daug problemų ir neaiškumų, dėl to, kad nėra laikomasi literatūroje nurodytų biudžeto formavimo principų ir metodų, nes jie nėra patvirtinti įstatymu. Kiekviena savivaldybė pati nustato savivaldybės biudžeto sudarymo ir vykdymo taisykles. Todėl visoje Lietuvoje biudžetai yra

formuojami skirtingai, atsižvelgiant į turimas lėšas ir prioritetinius tikslus. Visoms savivaldybėms turėtų būti sudaryti bei įstatymu patvirtinti bendri biudžeto formavimo principai ir metodai, nes biudžeto formavimo principų ir metodai praktinis įgyvendinimas leidžia savivaldybėms veiklą vykdyti kryptingiau, racionaliau ir drausmingiau.

Nors savivaldybėms pavestų tvarkyti viešųjų reikalų apimtis nuolat didėja, savivaldybėms neteikiamas poreikius atitinkantis finansavimas. Taip pažeidžiami finansinio proporcingumo ir lygiagretaus finansavimo principai. Finansinio proporcingumo ir lygiagretaus finansavimo principų, numatančių veiksmų ir priemonių finansinę atitiktį užsibrėžtiems tikslams, pažeidimą rodo nuolatinis savivaldybių išsiskolinimas.

Valstybės deleguotų savivaldybėms funkcijų įvykdymui reikia sukurti atitinkamas išlaidų nustatymo metodikas, kadangi jų paskirstymas nėra tinkamai sureguliuotas. Vienas iš problemų sprendimų būtų savivaldybių finansavimo proceso reformavimas. Išsprendus šį uždavinį būtų panaikinama dar viena problema - pajamų perskirstymas tarp savivaldybių, nes šiuo metu centrinės valdžios nustatytų įpareigojimų našta atskirose savivaldybėse yra labai skirtinga, o taikant rodiklius šie skirtumai tinkamai neišlyginami.

Mokesčių įmokas bei baudų ir konfiskacijų išieškojimą vykdo Valstybinė mokesčių inspekcija, kuri nepavaldi savivaldybėms. Ji nesuinteresuota ieškoti būdų mokesčiams ir nemokestinėms įplaukoms didinti, o savivaldybės nepateikia reikalingų duomenų. Bendradarbiavimas tarp šių institucijų silpnas, todėl rajonų savivaldybės ir Valstybinės mokesčių inspekcijos glaudesnis bendradarbiavimas būtų įmanomas sutvarkius mokesčių mokėtojų registrą ir mokėjimo kontrolę. Taip būtų galima padidinti įplaukas iš turto mokesčio bei baudų ir konfiskacijų.

Nors kiekvienais metais rajonų savivaldybės surenka vis daugiau įplaukų iš Gyventojų pajamų mokesčio, tačiau šių pajamų neužtenka nuolat didėjančioms savivaldybių funkcijų vykdymo išlaidoms padengti. Rajonų savivaldybės nesurenka visų planuotų mokesčių. Todėl savivaldybėms turėtų būti suteikta teisė naudotis lanksčiu mokesčių mechanizmu, įvesti naujus mokesčius ir rinkliavas, didinti arba mažinti jų normas, taikyti mokesčių lengvatas. Tokia savivaldybių mokesčių politika padėtų stabiliau plėtoti nacionalinę ekonomiką. Manau, kad problemos esmė yra ne tik tai, kad savivaldybėms Lietuvoje nesuteikta teisė savarankiškai nustatyti vietiniams priskirtų mokesčių dydžius, bei ir tai, kad pajamos iš šių mokesčių sudaro labai nedidelę dalį savivaldybių pajamų. Pasak A. Astrausko (2003): „svarbu žinoti, kad kuo didesnės savivaldybių teisės nustatyti vietinių mokesčių dydžius ir kuo didesnę savivaldybių biudžetų dalį sudaro pajamos iš vietinių mokesčių, tuo yra pripažįstamas didesnis fiskalinės decentralizacijos laipsnis. Kartu atsiranda prielaida pasireikšti dar vienam fiskalinės

decentralizacijos pranašumui, t.y. teisė didinti vietinių mokesčių tarifus leidžia vietos savivaldai pakilti į aukštesnį savo raidos etapą – atsiranda kitokio pobūdžio vietos valdžios ir vietos bendruomenės santykiai”.

Išanalizavus įstatymus, susidaro įspūdis, kad savivaldybės gali pačios planuoti savo biudžetų išlaidų dalį: asignavimai, išskyrus lėšas, skiriamas tikslinė paskirtimi, paskirstomos savivaldybės tarybos sprendimu. Tačiau įsigaliojus Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymui, kurio nuostatomis Vyriausybė pradėjo vadovautis rengdama 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, faktinis savivaldybių savarankiškumas skirstyti asignavimus norimomis kryptimis buvo labai apribotas. To pagrindinė priežastis – metodikos sudėtingumas (Lupeika, Šimonėlis, 2005). Įsigaliojus minėtam įstatymui, labai pasikeitė ir savivaldybių biudžetų pajamų struktūra. Nuo 2002 metų savivaldybėms buvo skirta tik nustatyta FAPM procentinė dalis (nuo 2003 m. gyventojų pajamų mokesčio). Tuo pat metu labai padidinta tikslinė dotacija iš valstybės biudžeto, kurią savivaldybės įpareigos skirti valstybėms funkcijoms ir „besimokančiojo krepšeliu” finansuoti. Išlaidos minėtoms funkcijoms sudaro daugiau nei pusę visų savivaldybių biudžetų išlaidų. Taigi akivaizdu, kad dabartinė savivaldybių biudžetų pajamų struktūra ir tų pajamų panaudojimo galimybės riboja savivaldybių finansinį savarankiškumą.

Lietuvoje savivaldybių finansinio savarankiškumo ribotumas finansinių transferų atžvilgiu pasireiškia, todėl kad savivaldybių gyventojų pajamų mokesčio ir išlaidų struktūrų skirtumų išlyginimas savivaldybių donorių sąskaita nėra teisingas. Tokia praktika, kai dalis gyventojų pajamų mokesčio pervedama į valstybės išdo sąskaitą kitoms savivaldybėms remti, neskatina savivaldybių donorių didinti šio mokesčio įplaukų savo valdomoje teritorijoje.

Įstatymo įteisintas valstybių funkcijų ir „besimokančiojo krepšelio” finansavimas tikslinėms dotacijoms silpnina savivaldybių savarankiškumą, kadangi šių lėšų naudojimo paskirtis yra ribojama įstatymų. Kuo daugiau skiriama dotacijų ir kuo didesnę jų dalį sudaro tikslinės paskirties dotacijos, tuo fiskalinė decentralizacija šalyje yra mažesnė. Savivaldybių funkcijų struktūroje dominuoja valstybinės (perduotos savivaldybėms) funkcijos ir jų nuolat daugėja, o tai reiškia, kad savivaldybių biudžetuose taip pat didėja tikslinių dotacijų apimtis. Nepaisant, kad tikslinių dotacijų skyrimas mažina valstybės valdžios galimybę deleguoti savivaldybėms funkcijas, nepadengtas lėšomis, mažinamos savivaldybių galimybės veikti savarankiškumo pagrindais.

2002 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme numatyta savivaldybių teisė tikslines dotacijas naudoti ir kitoms reikmėms finansuoti, pirmiausiai

įsiskolinimams dengti, suteikia savivaldybėms didesnę finansinę manevringumą. Tačiau iš principo tokia situacija, kai savivaldybių biudžetuose tikslinės dotacijos sudaro daugiau kaip pusę visų pajamų, rodo įsigalintą fiskalinę centralizaciją.

Taigi, nors dabar šalyje galiojantys įstatymai ir deklaruoja savivaldybių savarankiškumą sudaryti, tvirtinti ir vykdyti savo biudžetus, - taip nėra. Valstybės valdžia deramai neįvertina, kad normalus valdymo decentralizavimas neįmanomas be biudžetinių pajamų šaltinių priskyrimo kiekvienam valdymo lygiui ir tik finansinis savarankiškumas sukuria tikros (realios) vietos savivaldos prielaidas.

Tikslus savivaldybių funkcijų apibrėžimas ir reglamentavimas dabar galiojančiame Vietos savivaldos įstatyme stiprina vietos savivaldos atsakomybės ir atskaitomybės mechanizmą ir palieka mažiau erdvės įvairioms interpretacijoms. Tačiau vietinio valdymo lygio institucijų veikla vis dar išlieka pernelyg ribojama valstybės valdžios. Savivaldybės Lietuvoje neturi pakankami savarankiškumo tvarkyti priskirtus viešuosius reikalus. Savivaldybių veiklos ribotumas priskirtų įgaliojimų įgyvendinimo atžvilgiu pasireiškia per dideliu savivaldybių funkcijų detalizavimo įstatymais, akivaizdžiu valstybinių funkcijų (t.y. funkcijų, vykdomų valstybės vardu) ir ribotai savarankiškų funkcijų (vykdomų laikantis poįstatyminių aktų nustatytos tvarkos ir taisyklių) dominavimu ir per dideliu administraciniu reglamentavimu (t.y. yra daug poįstatyminių aktų, kuriuose nustatytos procesinės normos per griežtai riboja savivaldybių veiklą, pernelyg gausu derinimo ar leidimų gavimo prieš priimanant sprendimus atveju).

Koreguojant įstatymus ir perskirstant funkcijas, taip pat didinamas tik skaičius valstybinių ir priskirtų funkcijų, kurių atžvilgiu išsaugoma valstybinio lygio institucijų įtaka, o savivaldybių savarankiška kompetencija nėra plečiama. Tai akivaizdžiai rodo apie valstybės valdžios institucijų Lietuvoje nenorą atsisakyti įtakos tam tikrose veiklos srityse ir didinti savivaldybių veiklos savarankiškumą.

Siekiant optimizuoti šalies valdymą ir įgyvendinti Europos vietos savivaldos chartijos nuostatas, Europos Tarybos rekomendacijas, tikslinga Lietuvoje laipsniškai plėtoti fiskalinę decentralizaciją: sukurti aiškią funkcijų ir lėšų, reikalingų joms realizuoti, paskirstymo valstybės ir vietinio valdymo lygiams, sistemą; sudaryti savivaldybėms realias galimybes daryti poveikį formuojant biudžetus, nustatant vietinius mokesčius, tobulinti finansinių transferų savivaldybėms ir savivaldybių skolinimosi mechanizmus.

Padarius minėtus pertvarkymus, savivaldybių biudžetai taps savarankiškesni, biudžetų pajamos realiai prognozuojamos ir svarbiausia – priklausys nuo savivaldybių veiklos efektyvumo.

1.7. Savivaldybės biudžeto dinamikos ir struktūros tyrimo metodologija

Išanalizavus teorinius savivaldybių biudžetų formavimo principus ir metodus, pajamų ir išlaidų struktūros klausimus, apžvelgus pagrindinius Lietuvos savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo teisinius dokumentus bei savivaldybių pagrindines problemas formuojant ir naudojant savivaldybės biudžetą, pereinama prie praktinės dalies. Šioje dalyje bus atliekama Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto dinamikos ir struktūros pokyčių analizė.

Praktikos tyrime bus naudojami kiekybiniai metodai. Kiekybinių tyrimų metodai efektyviausiai reprezentuoja tiriamo objekto visumą. Statistinės analizės būdu gali būti įvertinamas surinktų duomenų paklaidos laipsnis.

Analizuojant ekonominių reiškinių pasikeitimą laiko atžvilgiu paprasto lygių sugretinimo nepakanka (Bartosevičienė, 2003). Todėl būtina apskaičiuoti šiuos dinamikos eilutės analitinius rodiklius: absoliutaus lygio padidėjimą ar sumažėjimą, didėjimo/mažėjimo tempus, padidėjimo/sumažėjimo tempus.

Siekiant išsiaiškinti Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų dinamiką 2003-2008 metais, bus apskaičiuojami tiek absoliutiniai dydžio pokyčiai, tiek procentiniai. Tuo tikslu bus apskaičiuojami didėjimo ir padidėjimo tempai, absoliutus padidėjimas baziniu ir grandininio būdu. Baziniai rodikliai yra tokie, kurie gaunami kiekvieno laikotarpio reikšmę lyginant su vienu pasirinktu dydžiu (baze), dažniausiai pirmųjų metų reikšme. Šioje analizėje baze bus laikomi 2003 metai. Grandininiai rodikliai yra tokie, kurie gaunami kiekvienų metų reikšmę palyginus su prieš tai buvusio laikotarpio reikšme. Šiuo atveju lyginimo bazė yra kintama, t.y. kiekvieni metai lyginami su ankstesniais.

Absoliutus lygio padidėjimas/sumažėjimas – rodo, keliais vienetais pasikeičia jo lygis per tam tikrą laikotarpį (Bartosevičienė, 2003). Jis apskaičiuojamas baziniu ir grandininio būdu:

$$\Delta y_{\text{bazinis}} = y_n - y_1 \quad (1); \quad \Delta y_{\text{grandinini s}} = y_n - y_{n-1} \quad (2)$$

čia y_n - dabartinė reikšmė;

y_1 - bazinis dinamikos eilutės lygis;

y_{n-1} - lygis, einantis prieš lygį y_n .

Didėjimo tempas – rodo, kiek kartų padidėjo ar sumažėjo reiškinio lygis šio laikotarpio praėjusio laikotarpio atžvilgiu arba kiek procentų siekia praėjusio laikotarpio atžvilgiu. Tai dviejų

dinamikos eilutės lygių santykis (Bartosevičienė, 2003). Skaičiuojamas baziniu ir grandininu būdu:

$$T_{d \text{ bazinis}} = \frac{y_n}{y_1} * 100 \quad (3); \quad T_{d \text{ grandinini s}} = \frac{y_n}{y_{n-1}} * 100 \quad (4)$$

Padidėjimo tempas – rodo, keliais procentais pasikeičia reiškinio lygis per nagrinėjamą laikotarpį (Bartosevičienė, 2003). Jis apskaičiuojamas baziniu ir grandininu būdu:

$$T_{p \text{ bazinis}} = \frac{y_n - y_1}{y_1} * 100 \quad (5); \quad T_{p \text{ grandinini s}} = \frac{y_n - y_{n-1}}{y_{n-1}} * 100 \quad (6)$$

Taip pat šiam tyrimui bus naudojama struktūrinės analizės metodai, kurie leidžia pažvelgti kokią procentinę dalį savivaldybės biudžeto įplaukose sudaro mokesstinės pajamos, dotacijos, kitos pajamos, kaip pasiskirsto asignavimai, kokią dalį sudaro visose savivaldybės išlaidose. Struktūrinė analizė bus papildoma grafiniu vaizdavimo procentine išraiška – schematiškai pavaizduojama pajamų ir asignavimų sudėtis procentais.

Norėdami nustatyti tiriamos visumos, t.y. biudžeto pajamų ir išlaidų sudedamųjų dalių sklaidos pobūdį, svyravimus bei pakitimus bus skaičiuojamas absoliutinis ir santykinis kiekybinio požymio variacijos rodiklis. Absoliutiniams rodikliams priskiriama dispersija, vidutinis kvadratinis nuokrypis ir variacijos koeficientas. Be visų šių rodiklių visų pirma reikia paskaičiuoti aritmetinį vidurkį, kuris leis toliau atlikti absoliutinių ir santykinų rodiklių paskaičiavimus. Taigi, **aritmetinis vidurkis** apskaičiuojamas taip: visos imties nagrinėjimo požymio reikšmės sudedamos ir padalijamos iš jų skaičiaus (Bagdanavičius, Šiaudytis, Vaitelienė, 2007). Jo formulė tokia:

$$\bar{X} = \frac{\sum x_i}{n} \quad (7), \text{ čia } x_i - \text{požymio reikšmė arba variantai, } n - \text{variantų skaičius.}$$

Dispersija – tai variantų nuokrypio nuo vidurkio kvadratų vidurkinis dydis (Bagdanavičius, Šiaudytis, Vaitelienė, 2007). Ji apskaičiuojama pagal formulę:

$$\sigma^2 = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n} \quad (8)$$

Vidutinis kvadratinis nuokrypis – tai dydis parodantis, kiek vidutiniškai požymio reikšmės yra nutolusios nuo vidurkio (Bagdanavičius, Šiaudytis, Vaitelienė, 2007). Šis rodiklis skaičiuojamas pagal formulę:

$$\sigma = \sqrt{\sigma^2} \quad (9)$$

Variacijos laipsniui nustatyti bus apskaičiuojamas santykinis požymio reikšmių **variacijos koeficientas** (V). Tai procentinis vidutinio kvadrato nuokrypio ir vidurkio santykis. Variacijos

koeficientas skaičiuojamas tiek kiekybiniais, tiek ir kokybiniais požymiais, jis leidžia palyginti visiškai skirtingas visumas. Kuo variacijos koeficientas mažesnis, tuo visuma vienarūšiškesnė (Bartosevičienė, 2003). Jis skaičiuojamas pagal formulę:

$$V = \frac{\sigma}{\bar{x}} * 100 \quad (10), \text{ čia } \sigma - \text{ vidutinis nuokrypis, } \bar{x} - \text{ aritmetinis vidurkis.}$$

Atlikus dinaminę ir struktūrinę savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų analizę, bus pateikta biudžetinių įplaukų ir išlaidų prognozė dvejiems metams. Prognozavimas – tai būsimos nagrinėjimo objekto eigos numatytas, atsižvelgiant į turimą praktinį patyrimą ir priimtas torines prielaidas. Tiriamo reiškinio kiekybinio modelio sudarymą nagrinėja taip vadinami analitiniai būdai, kuomet atspindi tiriamo reiškinio vystimosi tendenciją. Šiuo atveju prognozė bus atliekama, naudojant tiesinio **trendo funkciją**:

$$y_t = a + bt \quad (11); \quad y_t - \text{ teoriškai aplyginta prognozuojama reikšmė.}$$

Funkcijos parametrai bus apskaičiuojami mažiausių kvadratų būdu, o laiko parametru įvedimui naudojamas paprastas būdas. Tada regresijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formules:

$$a = \frac{1}{n} (\Sigma y - b \Sigma t) \quad (12) \quad b = \frac{n \Sigma ty - \Sigma t \Sigma y}{n \Sigma (t^2) - (\Sigma t)^2} \quad (13)$$

Darbe naudojama ir kita trendo funkcija, t.y. **logaritmimo trendo funkcija**. Kuri iš jų bus teisinga, nulemia jų pateikiamų prognozių patikimumas, kuri atspindi **determinacijos koeficientas (D)**. Jis parodo, kokią viso išėjimo kintamojo dalį nulemia įėjimo kintamojo kitimas. Jei determinacijos koeficientas yra mažas, tai prognozė nėra patikima. Jis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$D = \left(1 - \frac{\Sigma (y - \hat{y})^2}{\Sigma (y - \bar{y})^2} \right) * 100\% \quad (14),$$

čia: D – koreliacijos indekso pašaknis reiškinys, vadinamas determinacijos koeficientu.

Jei determinacijos koeficientas yra mažesnis už 100 %, vadinasi yra kitų, nuo įėjimo kintamojo nepriklausančių ir neįvertintų veiksnių. Determinacijos koeficientas parodo, kiek procentų laikas įtakoja nagrinėjamos reikšmės kitimą (Bartosevičienė, 2003).

Taip pat įvertinti, ar teisingai pasirinkta matematinė funkcija, apskaičiuojame **vidutinę aproksimacijos palaidą** pagal formulę:

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100\% \quad (15).$$

Jei aproksimacijos paklaida neviršija 10 %, prognozavimo rezultatais galima pasitikėti

(Bartosevičienė, 2003).

Atlikus prognozes pagal tendą, norint tiksliai apibrėžti prognozių ribas, esant tam tikrai tikimybei, skaičiuojama standartinė regresijos paklaida ir standartinė prognozės paklaida.

$$\text{Standartinė regresijos paklaida: } S_r = \sqrt{\frac{\sum y_t^2 - a \sum y_t - b \sum ty_t}{n-2}} \quad (16), \text{ kur } n - \text{periodų suma.}$$

Ši paklaida reikalinga standartinei paklaidai, kuria remiantis skaičiuojamos pasikliautinio intervalo viršutinė ir apatinė ribos.

$$\text{Standartinė prognozės paklaida: } S_{\hat{y}_t} = S_r \sqrt{1 + \frac{1}{n} + \frac{\left(\varphi + \frac{n-1}{2}\right)^2}{\sum t^2 - \frac{(\sum t)^2}{n}}} \quad (17), \varphi - \text{prognozuojamų}$$

metų eilės numeris.

Apskaičiavus standartinės prognozės paklaidą, surandamos viršutinės ir apatinės ribos, kuriose su tam tikra tikimybe galima laukti faktiškos prognozuojamo dydžio reikšmės. Naudojama 95 % paklaida. Tada **viršutinė** ir **apatinė ribos** skaičiuojamos pagal formulę:

$$y_t \pm 2 * S_{\hat{y}_t} \quad (18).$$

Buvo prognozuota taikant ir kitus metodus. Atliktas **eilučių išlyginimas pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą** (Bartosevičienė, 2003), kuris skaičiuojamas pagal formulę:

$$\hat{y}_t = a_1 + (t-1) * \Delta \bar{y} \quad (19)$$

$$\Delta \bar{y} = \frac{y_n - y_1}{n-1} \quad (20),$$

čia: y_n - galutinis eilutės lygis; a_1 ir y_1 - pradinis eilutės lygis; t - laiko parametrai; n - eilutės lygių skaičius; $\Delta \bar{y}$ - vidutinis absoliutinis lygio padidėjimas.

Prognozė apskaičiuojama pagal formulę:

$$\hat{y}_t = a_1 + (t-1) * \frac{y_n - y_1}{n-1} \quad (21).$$

2. MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2003-2008 METŲ BIUDŽETO PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DINAMIKOS BEI STRUKTŪROS POKYČIŲ ANALIZĖ

2.1. Mažeikių rajono savivaldybės aprašymas

Šiaurės vakarų Lietuvoje, prie Latvijos sienos glaudžiasi Mažeikių rajonas, kuris priklauso Telšių apskričiai. Telšių apskrities teritorijos plotas yra 4350 km². Remiantis statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. duomenimis, Telšių apskrityje yra 173 tūkst. gyventojų. 2008 m. nedarbo lygis regione buvo 4,8 proc., kai Lietuvoje nedarbo dydis siekė 5,8 proc. Darbingo amžiaus gyventojų Telšių apskrityje 2008 m. – 108,66 tūkstančiai gyventojų. Tiesioginės užsienio investicijos Telšių regione 2008 m. sudarė 5878,2 mln. Lt.

Telšių apskritį sudaro trys rajonai ir vienas miestelis, t.y. Telšių, Mažeikių ir Plungės rajonai bei Rietavo miestelis. Taigi lyginant Mažeikių rajono ekonominę, demografinę padėtį su kitais apskrities rajonais, Mažeikių miesto rodikliai nebus lyginami.

Mažeikių rajonas pagal užimamą plotą yra antras rajonas Telšių apskrityje, jis užima 1220,2 km² visos apskrities teritorijos. Nors lyginant pagal gyventojų skaičių Mažeikių rajonas lenkia kitus apskrityje esančių rajonus, čia yra 65,1 tūkst. gyventojų. Rajonas suskirstytas į 9 seniūnijas, yra 4 miesteliai.

Lyginant Telšių apskrities rajonų demografinius rodiklius, Mažeikių rajono padėtis gera. Čia darbingo amžiaus žmonių skaičius rajone pagal 2008 metų duomenis yra 42,2 tūkst., tai sudaro 64,8 % visų rajono gyventojų. O tuo tarpo kitų Telšių apskrities rajonų šis rodiklis yra nuo 60,2 iki 61,6 %. Lyginant pensinio amžiaus gyventojų skaičių su visu rajono gyventojų skaičiumi, Mažeikių rajone šis rodiklis mažiausiais, kuris sudaro 15,73 %. O tuo tarpu Rietavo miestelyje šis rodiklis yra didžiausiais, kuris sudaro 20,83 %. Tačiau lyginant registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykį, Mažeikių rajonas pirmauja, čia jis sudaro 4,5 %. O tuo tarpu Rietavo miestelyje šis santykis yra mažiausias, kuris sudaro 3,29 %, o antroje vietoje lieka Plungės rajonas, čia santykis yra 4,11 % (žr. 1 priedą).

Ekonominiu požiūriu Mažeikių rajonas turi keletą strateginių pranašumų: gera geografinė padėtis, nes yra šiaurės vakarų Lietuvoje, prie Latvijos sienos. Pagal veikiančių ūkio subjektų skaičių, Mažeikių rajonas užima pirmą vietą, čia rajone yra 1304 ūkio subjektų. Taip pat išryškėja ir tiesioginės užsienio investicijos, kurios sudaro Mažeikių rajone 5839,2 mln. Lt, o tuo tarpu mažiausiai užsienio investicijų tenka Rietavo miesteliui, t.y. tik 0,4 mln. Lt. Mažeikių rajone įregistruotos 4 akcinės bendrovės, 618 uždaru akcinių bendrovių, 1400 individualių įmonių, pagal verslo liudijimus dirba 3531

bei individualia veikla užsiima 123 fizinių asmenų. Pagal darbuotojų skaičių ir veiklos apimtį didžiausi mokesčių mokėtojai yra šios įmonės: AB „Mažeikių nafta“, AB „Pieno žvaigždės“, AB „Mažeikių elektrinė“, UAB „Saurida“, UAB „Lukoil Baltija“, UAB „Mažeikių mėsinė“, UAB „Vigesta“, UAB „Isma“, UAB „Grūstė“, UAB „Rekolas“, UAB „Vaizga“, UAB „Kvistija“, R. Vitkausio IĮ.

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto asignavimai patvirtinti 64 asignavimų valdytojams: 12 lopšelių-darželių, 35 kultūros ir švietimo įstaigoms, 9 seniūnijos, 4 socialinių paslaugų įstaigoms, 3 savivaldybės padaliniai ir ugniagesių komandai. Mažeikių rajono savivaldybė turi kontrolinį akcijų paketą šiose įmonėse: UAB „Tavo pastogė“, UAB „Mažeikių autobuso parkas“, UAB „Mažeikių vandenys“, UAB „Sedos komunalinis ūkis“, UAB „Mažeikių komunalinis ūkis“, UAB „Mažeikių šilumos tinklai“, UAB „Viekšnių šiluma ir vanduo“.

Nuo šių bei kitų nepaminėtų įmonių veiklos rezultatų priklauso rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų formavimas bei vykdymas. Lyginant Telšių apskrities rajonų finansinę padėtį taip pat ryškėja skirtumai. Pagal gaunamas rajonų savivaldybių biudžetų pajamas Mažeikių rajono savivaldybė yra pirmoje vietoje, nes palyginus kitų rajonų, kaip 2007 m. Rietavo miestelio biudžetas surinko tik 6,55 proc. visų apskrities biudžeto pajamų. Lyginant ir kitų metų savivaldybių biudžeto pajamas, matyti, kad Mažeikių rajonas pirmąją iš esmės. (žr. 2 priedą).

Pagal daugelį rodiklių Mažeikių rajono padėtis yra gera. Kadangi šios tiriamosios darbo dalies tikslas Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dinamikos bei struktūros pokyčiai, priežastys bei tendencijos, tai kituose 2 skyriaus poskyriuose bus atlikta detali Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų kitimo analizė, nustatytos to kitimo priežastys bei tendencijos.

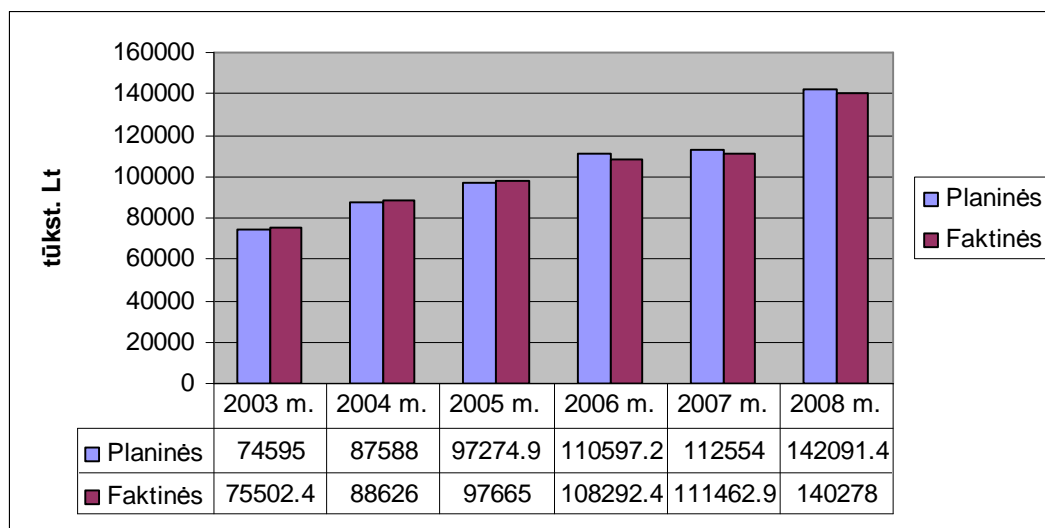
2.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų analizė

2.2.1. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų dinamikos pokyčiai bei jos priežastys

Darbe bus nagrinėjami šešerių metų, t.y. 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dinamikos bei struktūros pokyčiai. 2.2. skyriuje aptariami biudžeto pajamų pokyčiai, o 2.3 poskyryje bus išanalizuotas savivaldybės biudžeto išlaidų kitimas nagrinėjamu laikotarpiu.

Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto planinių ir faktinių pajamų kitimas pateikiamas 4 paveiksle. Žvelgiant į šešerių metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamas, galima teigti, kad jos ženkliai padidėjo. Per analizuojamąjį 2003-2008 metų laikotarpį planinės pajamos padidėjo 67496,4 tūkst. Lt (142091,4 – 74595), t.y. 52,5 %, faktinės pajamos padidėjo 64775,6 tūkst. Lt (140278 – 75502,4), t.y. 53,82 %.

Lyginant Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų, įskaitant lėšas gautas iš valstybės biudžeto pagal tarpusavio atsiskaitymus ir metų pradžios biudžeto lėšų likutį išlaidoms dengti, planą su faktiškai gautomis pajamomis matyti, kad 2003 metais biudžeto pajamų planas įvykdytas 101,22 %, 2004 metais – 101,19 % ir 2005 metais – 100,40 %. Taip pat matyti, kad 2003, 2004 ir 2005 metais biudžeto pajamų planas įvykdytas daugiau nei 100 %, kadangi buvo planuota

4 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinės ir faktinės pajamos per 2003-2008 metus
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis

2003 metais gauti 74595 tūkst. Lt pajamų, o surinkta – 75502,4 tūkst. Lt, atitinkamai ir kiti du metai, t.y. 2004 metais planuota gauti 87 588 tūkst. Lt pajamų, o surinkta – 88626 tūkst. Lt ir 2005 metais planuota gauti 97274,9 tūkst. Lt pajamų, o surinkta 97665 tūkst. Lt. Per visą analizuojamą laikotarpį matyti, kad jau 2006, 2007 ir 2008 metais nebuvo įvykdytas biudžeto planas, nes faktinės pajamos buvo didesnės nei planuotos, atitinkamai 2006 m. atsilikimas nuo plano buvo 2 %, t.y. 2304,8 tūkst. Lt, o tuo tarpu 2007 m. atsilikimas nuo plano jau sudarė tik 1 %, t.y. 1091,1 tūkst. Lt, o jau 2008 metais atsilikimas nuo plano vėl kilo ir sudarė 1,28 %, t.y. 1813,4 tūkst. Lt nebuvo įvykdytas biudžeto planas (žr. 9 priedą).

Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto planinių ir faktinių pajamų pasikeitimą lėmė atskirų pajamų straipsnių (mokesčių, nemokestinių pajamų ir dotacijų) tam tikros kitimo tendencijos.

Atskleidus kaip buvo vykdomas Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų planas, pereinama prie biudžeto pajamų dinamikos pokyčių 2003-2008 m. analizės. 3 lentelėje pateiki biudžeto

pajamų didėjimo ir padidėjimo tempų skaičiavimai, kurioje akivaizdžiai matosi biudžeto pajamų didėjimo tendencija.

Palyginus paskutinius metus su baze, matyti padidėjimas net 85,79 %, t.y. per šešerius analizės metus Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamos padidėjo 64775,6 tūkst. Lt. Tai parodo savivaldybės ekonominės padėties gerėjimą. Be to lyginant biudžeto pajamos kiekvienais metais,

3 lentelė

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų 2003-2008 metų baziniai ir grandininiai
kitimo tempai**

Metai	Faktinės pajamos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Didėjimo tempas %		Padidėjimo tempas %	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
2003	75502,4	0	-	100	-	0	-
2004	88626,0	13123,6	13123,6	117,38	117,38	17,38	17,38
2005	97665,0	22162,6	9039,0	129,35	110,20	29,35	10,20
2006	108292,4	32790,0	10627,4	143,43	110,88	43,43	10,88
2007	111462,9	35960,5	3170,5	147,63	102,93	47,63	2,93
2008	140278,0	64775,6	28815,1	185,79	125,85	85,79	25,85

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

t.y. grandininio būdu, pastebima, kad didžiausias padidėjimo tempas yra 2008 metais, jis sudaro 25,85 %, o taip pat lyginant pagal absoliutinį pokytį, didžiausias pajamų prieaugis buvo irgi 2008 metais, kuris siekė 28815,1 tūkst. Lt. Mažiausiais biudžeto pajamų didėjimas matosi 2007 metais, čia 2007 pajamos lyginant su 2006 metais padidėjo tik 3170,5 tūkst. Lt, o padidėjimo tempas tesiekė tik 2,93 %.

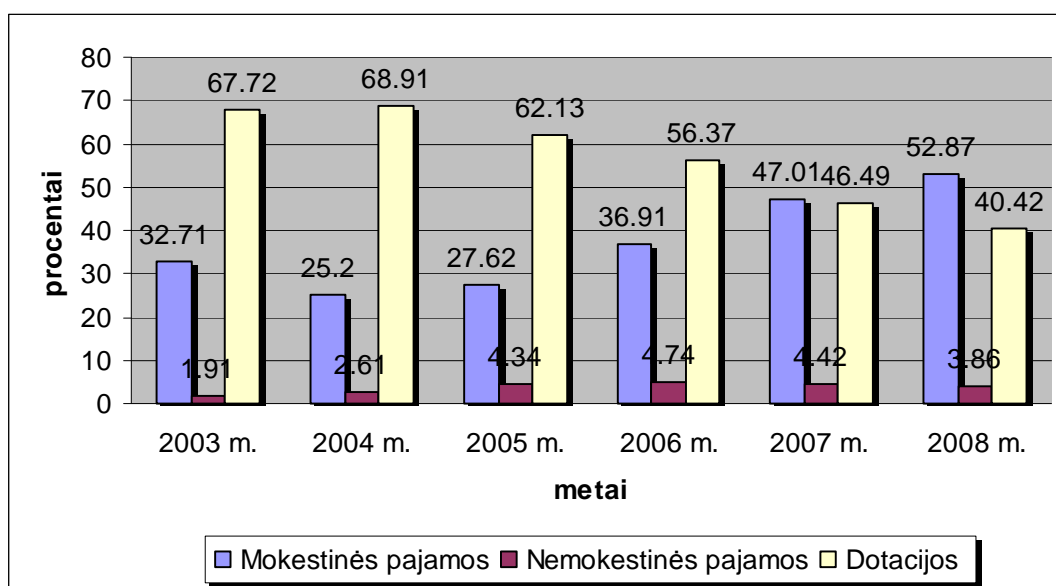
Didelį savivaldybės biudžeto pajamų šuolį 2008 metais lėmė pasikeitę įstatymai, t.y. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, Vietos savivaldos įstatymas. Taip pat savivaldybėms buvo perduota daugiau valstybės funkcijų. Taigi, norint šias funkcijas įgyvendinti buvo skiriamos specialiosios tikslinės dotacijos. Didžiausią įtaką specialiosios dotacijos straipsnio didėjimui turėjo 2003 m., kai ypač didelės sumos buvo skirtos moksleivio krepšeliui finansuoti. Ši dotacija 2003 m. sudarė net 30,65 % visų biudžeto pajamų.

2.2.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūros pokyčiai bei jos priežastys

Išanalizavus Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų dinamiką, pereiname prie biudžeto pajamų struktūrinės pokyčių analizės. Teoriniu požiūriu atskleista, kad savivaldybės biudžeto pajamas

sudaro: mokestinės ir nemokestinės pajamos bei dotacijos. 5 paveiksle pavaizduota atskiros pajamų rūšys, kurioms savivaldybės biudžete tenka nevienodas lyginamasis svoris (5 pav.). Didžiausią dalį savivaldybės biudžeto pajamose sudaro mokestinės pajamos ir dotacijos. Čia išsiskiria 2008 metai, kur mokestinės pajamos sudaro 52,87 % (74170,9 tūkst. Lt) visų pajamų. Šitokį pasikeitimą lėmė tai, kad 2008 metais pasikeitė Gyventų pajamų mokesčio įstatymas, Rinkliavų įstatymas, Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas.

5 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūros kitimas per 2003-2008 metus.
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Valstybės dotacijos, skiriamų savivaldybės biudžetui, lyginamosios dalies kitime išsiskiria tik 2004 metai, čia visose pajamose sudarė 68,91 % (61073,3 tūkst. Lt). O tuo tarpu 2008 m dotacijų lyginamasis svoris sumažėjo 28,49 procentiniais punktais ir sudarė visose biudžeto pajamose jau tik 40,42 % (56703,3 tūkst. Lt). Nemokestinių pajamų lyginamasis svoris visose pajamose sudaro pakankamai nedidelę dalį, čia nagrinėjamu laikotarpiu tai sumažėja, tai padidėja. Nemokestinių pajamų lyginamosios dalies kitime išsiskiria tik 2006 m., čia visose pajamose sudarė 4,74 % (5135,8 tūkst. Lt). O jau lyginant kitus metus, pavyzdžiui 2007 m. ir 2008 m., čia 2008 m. nemokestinių pajamų lyginamasis svoris visose pajamose sumažėjo 0,56 procentiniais punktais ir sudarė tik 3,86 % (5415,6 tūkst. Lt), o lyginant 2003 m. ir 2005 m., čia 2005 m. nemokestinių pajamų lyginamasis svoris visose pajamose padidėjo 2,43 procentiniais punktais ir sudarė jau 4,34 % (4239,0 tūkst. Lt).

Išanalizavus, kaip kito Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūra 2003-2008 m.,

toliau nagrinėjama, kaip kito atskiros pajamų struktūrinės dalys tiriamu laikotarpiu. Savivaldybės biudžeto pajamų struktūrinių dalių absoliutus pokytis pateikiamas 4 lentelėje, o jo kitimo tempai pateikiami – 10 priede.

4 lentelė

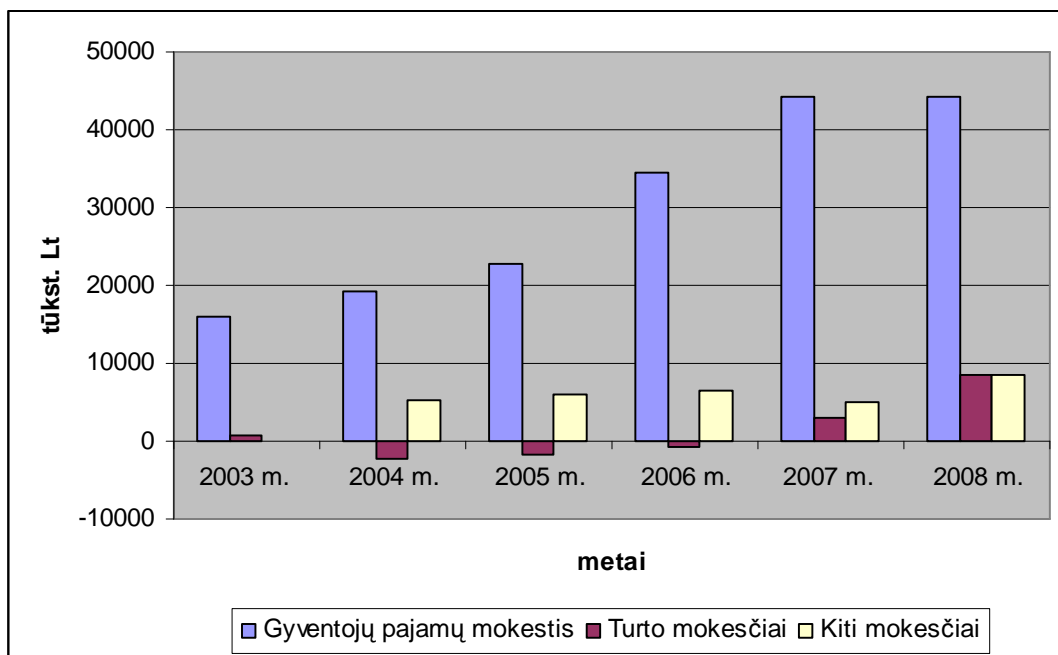
Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų kitimas per 2003-2008 metus

Metai	Mokestinės pajamos			Nemokestinės pajamos			Dotacijos		
	Faktinės pajamos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Faktinės pajamos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Faktinės pajamos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt	
		Bazinis	Grandininis		Bazinis	Grandininis		Bazinis	Grandininis
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2003	24697,9	0	-	1439,4	0	-	48864,3	0	-
2004	22335,5	-2362,4	-2362,4	2314,8	875,4	875,4	61073,3	12209,0	12209,0
2005	26976,5	2278,6	4641,0	4239,0	2799,6	1924,2	60674,7	11810,4	-398,6
2006	39970,5	15272,6	12994,0	5135,8	3696,4	896,8	61040,2	12175,9	365,5
2007	52399,5	27701,6	12429,0	4928,3	3488,9	-207,5	51818,2	2953,9	-9222,0
2008	74170,9	49473,0	21771,4	5415,6	3976,2	487,3	56703,3	7839,0	4885,1

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

4 lentelėje matyti, kad apskaičiuotas mokestinių pajamų pokytis tiek baziniu, tiek grandininio, išsiskiria tik 2004 m., nes pastaruosius palyginus su 2003 m. yra neigiamas 2362,4 tūkst. Lt, taip pat ir kitimo tempas yra neigiamas, kuris sudaro 9,57 %. Tačiau lyginant kiekvienus metus su praėjusiais, matyti, kad jau nuo 2004 m. į savivaldybės biudžetą surenkama vis daugiau mokestinių pajamų. Kaip jau buvo minėta, čia išsiskiria 2008 m., nes didžiausias jo padidėjimas sudaro net 21771,4 tūkst. Lt. Nors lyginant pagal padidėjimo tempą, apskaičiuotą grandininio būdu, didžiausias tempas matomas 2006 m. – 48,17 %. Tik 2007 m. mokestinių pajamų didėjimo tempas šiek tiek sumažėja ir sudaro 31,09 %, bet jau 2008 m. vėl matome pajamų padidėjimą, kuris sudaro 41,55 %.

Toliau analizuosime biudžeto mokestines pajamas struktūriškai. Čia išskiriamos trys grupės: gyventojų pajamų mokestis, turto mokestis ir kiti mokesčiai. Kaip matyti iš 6 paveikslėlio, gyventojų pajamų mokestis sudaro didžiausią mokestinių pajamų dalį. Jo lyginamoji dalis visose mokestinėse pajamose svyruoja nuo 64,61 % iki 77,15 % (žr. 5 lentelę). Didžiausią procentinę mokestinių pajamų dalį jis sudarė 2008 m. (77,15 %), tai turėjo įtakos ir visam biudžeto pajamų dydžiui, surinktam į savivaldybės biudžetą. Taip pat ir kitimo tempuose matyti didėjimo tendencija, nors didėjimas ir nebuvo tolygus. Čia išsiskiria tik 2006 m., kur didžiausias padidėjimo tempas sudaro net 51,75 %. Gyventojų pajamų mokesčio didėjimui įtakos galėjo turėti darbo užmokesčio kėlimas. Sumažėjus darbo jėgos pasiūlai, padidėjus paklausai, darbdaviai priversti kelti atlyginimus. Tačiau 2007 m. ir 2008 m. padidėjimo tempai sulėtėja ir sudaro atitinkamai 28,61 % ir 29,35 % (žr. 11 priedą).

6 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokesčių pajamų kitimas per 2003-2008 metus
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Kaip matyti iš 6 paveikslėlio kitų mokesčių pajamų grupės neturėjo didelės įtakos bendram mokesčių pajamų dydžio kitimui, bet jas apžvelgti būtina. Visų pirma tai turto mokesčiai, kurie susideda iš žemės mokesčio, nekilnojamojo turto mokesčio bei turto dovanojimo ir paveldėjimo mokesčio. Taip pat šiems mokesčiams priklausė dar vienas mokestis, t.y. žemės nuomos mokestis, tačiau jis buvo priskiriamas tik iki 2004 metų, o po 2004 m. priskiriamas nemokestinėms pajamoms. Šių mokesčių lyginamasis svoris visose mokesstinėse pajamose užima nedidelę dalį, t.y. nuo 2,04 % iki 35,17 %. Per 2004 m., 2005 m. iki 2006 m. matyti šio mokesčio neigiama dalis, kuri atitinkamai sudarė 2134,9 tūkst. Lt, 1720,6 tūkst. Lt ir 816,9 tūkst. Lt. (žr. 5 lentelę). Ši neigiama mokesčio dalis susidarė todėl, kad Valstybinė mokesčių inspekcija pagal tarpusavio susitarimą, vykdo AB „Mažeikių nafta“ 2004 – 2006 metais permokėtą nekilnojamojo turto mokesčio grąžinimą. Nekilnojamojo turto mokesčio mažėjimas turėjo didelę įtaką bendram turto mokesčio mažėjimui. Toks šio mokesčio mažėjimas matosi ir apskaičiuojant padidėjimo tempus grandininio būdu, t.y. nuo 2004 m. iki 2006 m. buvo neigiamas ir atitinkamai sudarė nuo 75,42 % iki 52,52 %. Tačiau jau nuo 2007 m. matyti, kad šio mokesčio surenkama jau 3052,1 tūkst. Lt, kas sudarė 5,83 % visų mokesčių pajamų, taip pat ir 2008 m. - surenkama 8460,8 tūkst. Lt, kas sudarė net 11,41 %. Nors 2008 m. palyginus su baziniais metais šio mokesčio surinkimas sumažėjo 226 tūkst. Lt, o sumažėjimo tempas siekė 2,6 % (žr. 11 priedą).

Išanalizuokime dar likusius kitus mokesčius, kurie susideda iš prekyviečių mokesčio, mokesčio už aplinkos teršimą, mokesčio už medžiojamų gyvūnų išteklių naudojimą bei valstybės ir vietinės rinkliavos mokesčio. Šių mokesčių lyginamasis svoris visose mokestinėse pajamose užima nuo 0,22 % iki 23,61 %. Iki 2004 m. šiai daliai mokesčių buvo priskiriami tik prekyviečių mokestis, o nuo 2003 m. dar ir pelno mokestis. Tačiau jau nuo 2004 m. šiai grupei priskiriami mokesčiai už aplinkos teršimą, o tai turėjo įtakos, nes kitų mokesčių dalis padidėjo 5272,8 tūkst. Lt, kas sudarė net 23,61 % visų mokestinių pajamų. Didžiausias kitų mokesčių dalis mokestinėse pajamose buvo 2008 m. ir sudarė 8486,5 tūkst. Lt, o padidėjimo tempas siekė net 66,10 % visų mokestinių pajamų (žr. 11 priedą). Tokį šio mokesčio padidėjimą lėmė tai, kad atsirado lėšos, surinktos iš vietinių rinkliavų, nes palyginus 2008 m. su 2007 m. vietinės rinkliavos padidėjo net 2510,8 tūkst.Lt (žr. 7 ir 8 priedus).

5 lentelė

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokestinių pajamų dinamika ir struktūra
per 2003-2008 metus**

Pajamų pavadinimas	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	11	12	13
Gyventojų pajamų mokestis	15956,3	64,61	19197,6	85,95	22668	84,03	34397,8	86,05	44238,1	84,42	57223,6	77,15
Turto mokesčiai	8686,8	35,17	-2134,9	-9,56	-1720,6	-6,38	-816,9	-2,04	3052,1	5,83	8460,8	11,41
Kiti mokesčiai	54,8	0,22	5272,8	23,61	6029,1	22,35	6389,6	15,99	5109,3	9,75	8486,5	11,44
VISO PAJAMŲ:	24697,9	100	22335,5	100	26976,5	100	39970,5	100	52399,5	100	74170,9	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

6 lentelėje pateikiami mokestinių pajamų statistinių rodiklių paskaičiavimai. Iš čia matyti, kad pajamų iš gyventojų pajamų mokesčių ir kitų mokesčių visumos turi kraštines vidutinės variacijos ribas, nes jų variacijos koeficientai atitinkamai sudaro 43,94 % ir 49,05 %. Nors pajamų iš turto mokesčių variacijos koeficientas yra dar didesnis, kuris sudaro net 167,52 %, o tai rodo, kad ši visuma yra labiausiai nevienarūšė ir jos aritmetinis vidurkis negali tiksliai atspindėti visos visumos.

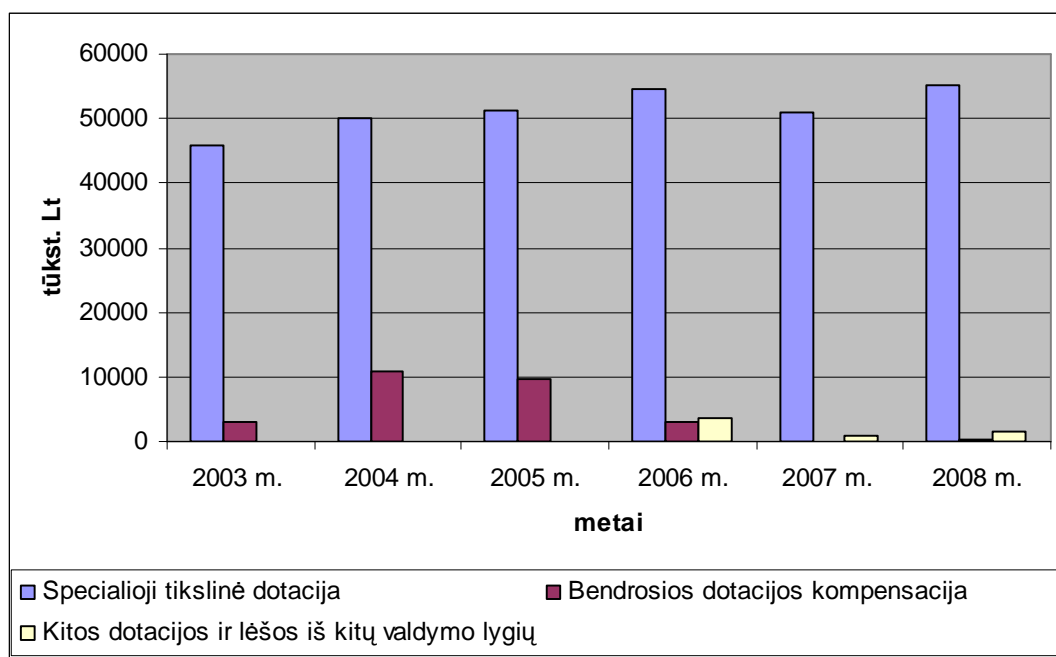
6 lentelė

Mokestinių pajamų statistinių rodiklių paskaičiavimai

Mokestinės pajamos	Aritmetinis vidurkis	Dispersija	Vidutinis kvadratinis nuokrypis	Variacijos koeficientas
1	2	3	4	5
Gyventojų pajamų mokestis	32280,23	201212060,49	14184,92	43,94
Turto mokestis	2587,88	18795194,26	4335,34	167,52
Kiti mokesčiai	5223,68	6564480,20	2562,12	49,05

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Kaip matyti iš 7 paveikslėlio, valstybės skiriamos dotacijos vis didėja, o tai rodo, kad per šešerius metus buvo surenkama vis mažiau mokesčių, savivaldybei priskiriama atlikti vis daugiau funkcijų. Dotacijos dydis apima daugiau negu pusę visų biudžeto pajamų ir jos lyginamasis svoris visose pajamose svyruoja nuo 68,91 % iki 40,42 % (žr. 5 paveikslą). Didžiausias dotacijos dydis apima specialiąsias tikslines dotacijas, jos sudaro nuo 82,03 % iki 98,13 % visų dotacijų. Kai tuo tarpu bendrosios dotacijos kompensacija ir kitos dotacijos ir lėšos iš kitų valdymo lygių apima nedidelę dalį, ir atitinkamai sudaro vos keletą procentinių punktų, t.y. nuo 0,31 % iki 17,97 % (žr. 12 priedą). Labiausiai išsiskiria 2008 m., čia specialioji tikslinė dotacija sudaro net 97,13 % visų dotacijų. Tai rodo, kad vis daugiau lėšų valstybė skyrė tam tikrų savivaldybės funkcijų vykdymui, tam tikrų specialių programų finansavimui (mažėja savivaldybės savarankiškumas). Tokiam didėjimui įtakos turėjo skiriamos lėšos valstybinėms perduotoms savivaldybėms funkcijoms vykdyti. Didžiausią įtaką specialiosios tikslinės dotacijos straipsnio didėjimui turėjo ypač didelės sumos skirtos moksleivio krepšeliui finansuoti. Jei lyginant bazinius metus su 2008 m., tai jis padidėjo beveik dvigubai ir sudarė 38422,4 tūkst. Lt (žr. 8 priedą). Apžvelgus specialiąsias tikslines dotacijas, kitų dviejų dotacijų bendras dydis visose dotacijos apima nedidelę dalį. Bendrosios dotacijos kompensacija lyginamasis svoris visose dotacijose svyruoja nuo 0,31 % iki 17,97 %, išsiskiria tik 2007 m., čia Mažeikių rajono savivaldybė negavo bendrosios dotacijos kompensacijos, nes tais metais nei Seimas, nei Vyriausybė nepriėmė sprendimų, kurie turėtų įtakos nenumatytam savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų kitimui, kadangi būtent ši dotacijų rūšis ir yra skirta šiems pokyčiams kompensuoti.

7 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dotacijų kitimas per 2003-2008 metus
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

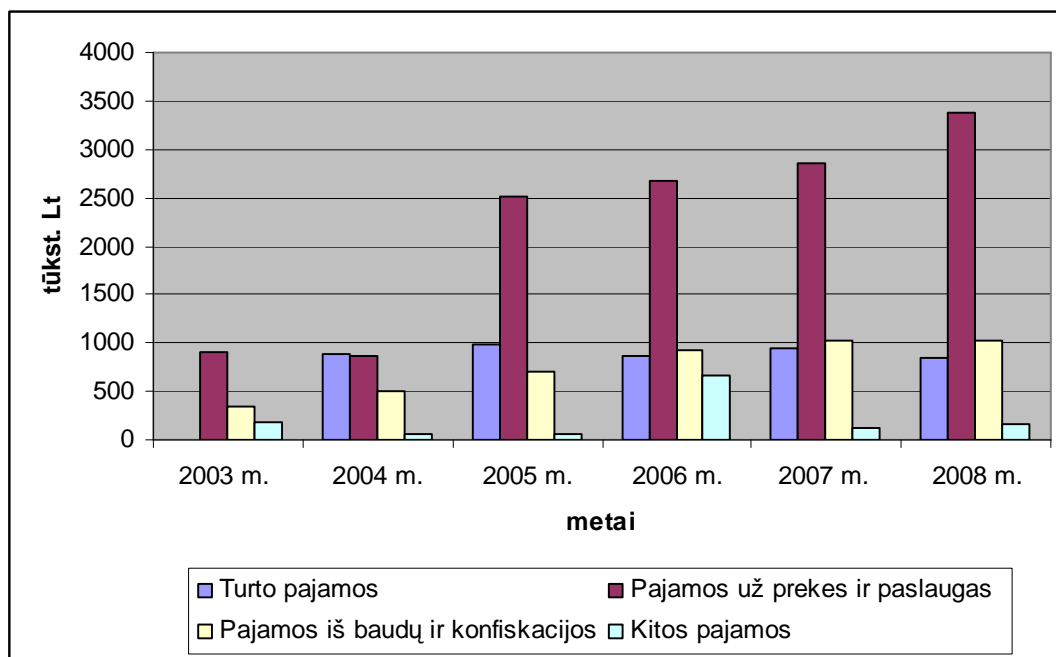
Taigi galima teigti, kad dotacijų straipsnio kitimui labiausiai įtakos turėjo specialioji tikslinė dotacija, nors ir kitos yra ne išimtis. Didėjant dotacijoms ir esant didesnei jų daliai visose pajamose, didėjo ir dotacijų straipsnis.

Atlikus biudžeto mokestinių pajamų ir dotacijų analizę, pereisime prie nemokestinių pajamų analizės. Kaip matyti iš 8 paveikslėlio, per 2003 – 2008 metų laikotarpį, nemokestinės pajamos kito įvairiai: didėjo, mažėjo ir vėl didėjo. Didžiausią nemokestinių pajamų dydį sudaro pajamos už prekes ir paslaugas, jos lyginamasis svoris visose nemokestinėse pajamose sudaro nuo 37,69 % iki 62,50 %, o tuo tarpu, mažiausią lyginamąjį svorį visose nemokestinėse pajamose sudaro kitos pajamos, jos siekia tik nuo 2,32 % iki 13,21 % (žr. 7 lentelę). O turto pajamos ir pajamos iš baudų ir konfiskacijų, lyginant kiekvienus metus su kitais, pastebima vienoda pajamų tendencija.

Analizuojant nemokestinių pajamų kitimą grandininiu būdu, matyti, kad didžiausias jų sumažėjimas buvo 2007 m., sumažėjimo tempas siekė 4,04 %, t.y. nemokestinės pajamos sumažėjo 207,5 tūkst. Lt. O jau 2008 m. vėl matyti nemokestinių pajamų padidėjimas, kuris siekė 9,89 %, t.y. nemokestinės pajamos padidėjo 487,3 tūkst. Lt. Nors analizuojant nemokestinių pajamų kitimą baziniu būdu, t.y. kaip keitėsi šios pajamos lyginant su baziniais metais, matyti ypač didelis šuolis 2008 m., nes nemokestinės pajamos išaugo daugiau negu trigubai ir tai sudarė 3976,2 tūkst. Lt (žr. 4 lentelę). Tačiau analizuojant toliau, matyti, kad didžiausias nemokestinių pajamų kitimas pastebimas 2005 m. lyginant

su 2004 m., čia biudžeto nemokestinės pajamos padidėjo nuo 875,4 tūkst. Lt (2004) iki 2799,6 tūkst. Lt (2005).

Toliau žvelgiant į 8 paveikslą ir analizuojant nemokestines pajamas atskiromis grupėmis, lieka išanalizuoti, kaip kito kitų nemokestinių pajamų dydis. Analizuojant turto pajamų dinamika, būtina pabrėžti, kad turto pajamas savivaldybė pradėjo gauti tik nuo 2004 metų. Didžiausią dalį visų

8 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto nemokestinės pajamos per 2003-2008 metus
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

nemokestinių pajamų sudarė 2004 m., t.y. 38,42 %, o mažiausią dalį sudarė 2008 m., čia atitinkamai sudarė tik 15,76 % visų nemokestinių pajamų (žr. 7 lentelę). Pajamos iš baudų ir konfiskacijų per analizuojamą laikotarpį sudarė nuo 16,49 % iki 24,38 % visose nemokestinėse pajamose. Didžiausias jos dydis buvo surenkamas 2008 m., nes pastaruosius palyginus su 20003 m., jie atitinkamai sudarė 1018,9 tūkst. Lt (2008) ir 350,9 tūkst. Lt (2003). Kitų pajamų lyginamasis svoris visose nemokestinėse pajamose sudarė nuo 1,27 % iki 13,21 %. Didžiausiai kitų pajamų buvo surenkama 2006 m., kas sudarė net 667,4 tūkst. Lt, nes lyginant pastaruosius su 2004 m., jos sumažėjo 53,9 tūkst. Lt. Nors palyginus

7 lentelė

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto nemokestinių pajamų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus

Pajamų pavadinimas	2003 metai		2004 metai		2005 metai		2006 metai		2007 metai		2008 metai	
	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Turto pajamos	0	0	889,3	38,42	981,4	23,15	873,7	17,01	951,5	19,31	853,5	15,76
Pajamos už prekes ir paslaugas	898,3	62,41	872,4	37,69	2504,6	59,09	2677,6	52,14	2844,3	57,71	3384,9	62,50
Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	350,9	24,38	499,2	21,57	699,0	16,49	917,1	17,86	1018,3	20,66	1018,9	18,82
Kitos pajamos	190,2	13,21	53,9	2,32	54,0	1,27	667,4	12,99	114,2	2,32	158,3	2,92
VISO PAJAMŲ:	1439,4	100	2314,8	100	4239,0	100	5135,8	100	4928,3	100	5415,6	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

2007 m. su 2006 m., matyti, kad nemokestinių pajamų gauta 207,5 tūkst. Lt mažiau. Tačiau lyginant pasikeitimus pagal struktūrą, matyti, kad pajamų už prekes ir paslaugas lyginamasis svoris padidėjo 5,57 procentiniais punktais, tačiau kitų pajamų dalis visose nemokestinėse pajamose sumažėjo net 10,67 procentiniais punktais.

8 lentelėje pateikiami nemokestinių pajamų statistinių rodiklių paskaičiavimai. Iš čia matyti, kad pajamos iš baudų ir konfiskacijos visuma turi kraštinės vidutinės variacijos ribą, nes jos variacijos koeficientas sudaro 34,27 %. O turto pajamų, pajamų už prekes ir paslaugas bei kitų pajamų visumos yra labiausiai nevienarūšės, todėl jų aritmetiniai vidurkiai negali tiksliai atspindėti visos visumos.

8 lentelė

Nemokestinių pajamų statistinių rodiklių paskaičiavimai

Nemokestinės pajamos	Aritmetinis vidurkis	Dispersija	Vidutinis kvadratinis nuokrypis	Variacijos koeficientas
1	2	3	4	5
Turto pajamos	758,23	116943,32	341,97	45,10
Pajamos už prekes ir paslaugas	2197,02	932814,11	965,82	43,96
Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	750,57	66165,84	257,22	34,27
Kitos pajamos	206,33	45013,31	212,16	102,83

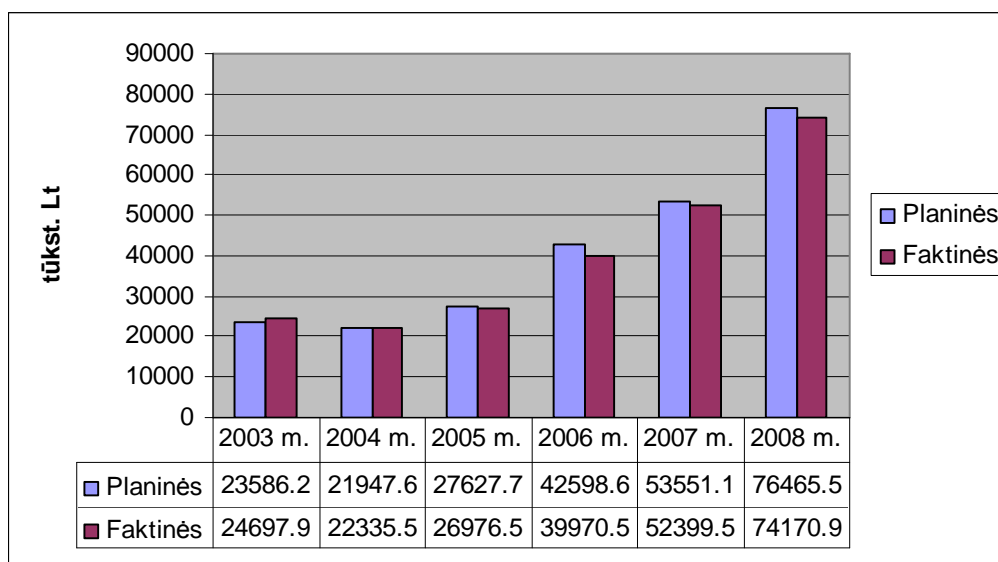
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Kas lėmė tokius didelius svyravimus nemokestinėse pajamose? Nemokestinių pajamų svyravimams turėjo įtakos netolygios atskirų grupių įplaukos. Pavyzdžiui, turto pajamos buvo pradėtos gauti tik nuo 2004 m., todėl didžiausios lėšos gaunamos iš nuomos mokesčio už valstybinę žemę ir valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius, t.y. 859,3 tūkst. Lt. Lyginant 2005 m. su 2004 m., matyti, kad didžiausia dalis tenka lėšoms tokioms, kaip pajamos už prekes ir paslaugas, čia 2005 m.

pasipildė lėšomis gautomis už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos ir kitose įstaigose, kas atitinkamai papildė 2005 m. pajamas, t.y. buvo gauta 1424,2 tūkst. Lt, o taip pat ir 2006 m., 2007 m. bei 2008 m. ir atitinkamai sudaro 1513,2 tūkst. Lt, 1668,9 tūkst. Lt ir 2050,3 tūkst. Lt. Taip pat reikėtų paminėti ir 2006 m. kitos pajamos, nes jas lyginat su 2005 m. padidėjo net 613,4 tūkst. Lt (žr. 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 priedus). Tokį didelį šuolį kitose pajamose lėmė tai, kad buvo gautos lėšos iš kitų valdymo įstaigų.

Išanalizavę mokestines ir nemokestines pajamas, toliau apibendrinant jas, 9 ir 10 paveiksle pateikiama, kaip buvo vykdomas pajamų planas. Kaip matyti iš paveikslų, ne visais metais tiek mokestinių, tiek nemokestinių pajamų planas buvo įvykdytas 100 %.

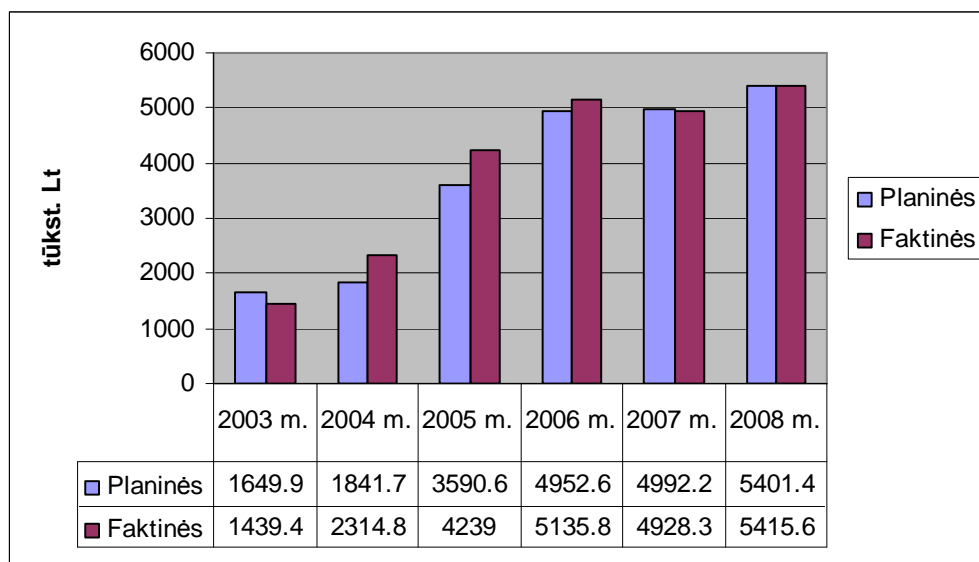

9 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinių ir faktinių mokestinių pajamų palyginimas
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Daugiausia viršplaninių mokestinių pajamų gauta 2003 m., t.y 1111,7 tūkst. Lt, tai planas viršytas 104,71 %. Žvelgiant į kitus metus matyti, kad mokestinių pajamų planas nebuvo įvykdytas. Mažiausiai mokestinių pajamų buvo gauta 2006 m., planas nebuvo įvykdytas, kas sudarė skirtumą net 2628,1 tūkst. Lt (93,83 %) nebuvo gauta į savivaldybės biudžetą. 2007 m. ir 2008 m. mokestinių pajamų planas taip pat nebuvo įvykdytas, kas sudarė atitinkamai 97,85 % (1151,6 tūkst. Lt) ir 97 % (2294,6 tūkst. Lt) (žr. 13 priedą). Tai rodo, kad į savivaldybės biudžetą vis mažiau yra surenkama mokesčių.

Žvelgiant į nemokestinių pajamų plano vykdymą, matyti, kad beveik visais metais planas buvo

vykdomas 100 % ir daugiau. Čia išsiskiria tik 2003 m. ir 2007 m., kai planas nebuvo įvykdytas ir atitinkami siekė 87,24 % (210,5 tūkst. Lt) ir 98,72% (63,9 tūkst. Lt). Visais kitais metais buvo gauta viršplaninių pajamų. Didžiausias viršplaninių nemokestinių pajamų buvo gauta 2004 m. – 473,1 tūkst. Lt, ir planas viršytas 125,69 % bei 2005 m. – 648,4 tūkst. Lt, ir planas viršytas 118,06 % (žr. 13 punktą).

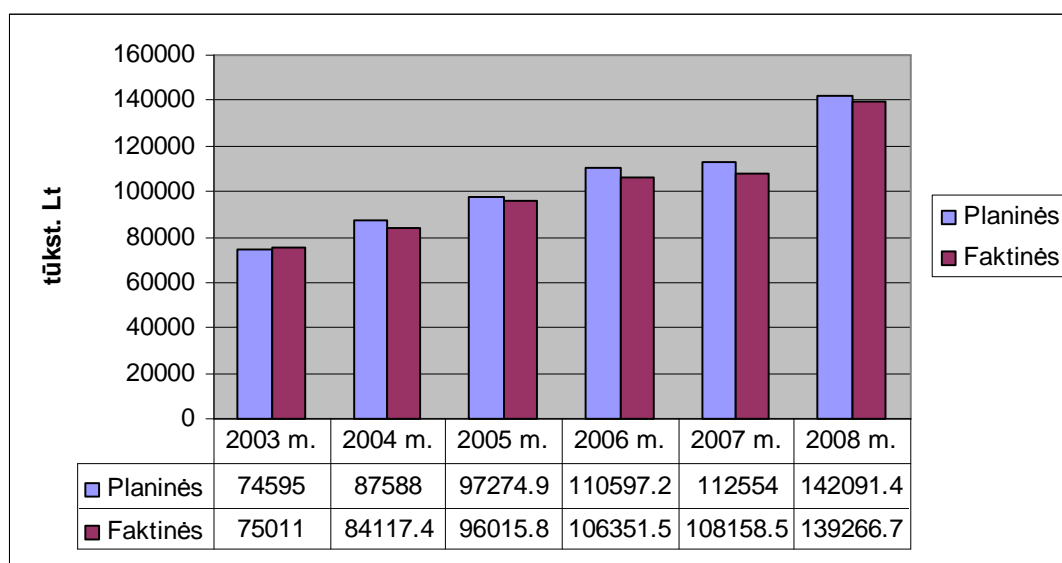
10 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinių ir faktinių nemokestinių pajamų palyginimas
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Galima daryti išvadą, kad Mažeikių rajono savivaldybė surenkant biudžetines pajamas turi nežymių sunkumų, nes kaip matyti, planinės pajamos ne visada yra surenkamos. Tokia pajamų mažėjimo tendencija smukdo Mažeikių rajono savivaldybę, nes nesurinkdama papildomų pajamų, negalės padengti savo išlaidų tose srityse, kurių neremia valstybė. O valstybė skiria tik dotacijas, kurios didžiąją dalį sudaro specialios tikslinės dotacijos. Šis veiksnys lemia savivaldybės finansinį savarankiškumą, kadangi specialiųjų tikslinių dotacijų panaudojimas griežtai reglamentuotas įstatymo. Vadinasi, galima teigti, kad išlikus specialiųjų tikslinių dotacijų dydžio didėjimo tendencijai, Mažeikių rajono savivaldybei reikės geriau planuoti, kaip ateityje gauti papildomų pajamų, kad galėtų padengti savo išlaidas.

2.3. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų analizė

2.3.1. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų dinamikos pokyčiai, priežastys bei tendencijos

Išanalizavus Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų dinamiką ir struktūrą, pereinama prie savivaldybės biudžeto išlaidų analizės. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų analizė pradedama nuo planinių ir faktinių išlaidų palyginimo. Žvelgiant į 11 paveikslą matyti, kad tik 2003 m. faktinės išlaidos viršijo planines ir sudarė 416 tūkst. Lt. Kitais analizuojamo laikotarpio metais faktinės išlaidos buvo mažesnės už planines. Didžiausias kitimas nuo plano pastebimas 2006 m. ir 2007 m., čia faktinių išlaidų buvo mažiausiai, kas sudarė atitinkamai 4245,7 tūkst. Lt ir 4395,5 tūkst. Lt. O 2008 m. kitimas šiek tiek sumažėjo, kas sudarė 2824,7 tūkst. Lt mažiau už planines išlaidas. Tai rodo,

11 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto planinės ir faktinės išlaidos per 2003-2008 metus
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis

kad savivaldybei neužtenka surenkamų pajamų visoms savo suplanuotoms išlaidoms įvykdyti, vadinasi, nukenčia ne tik asignavimų valdytojai, kurie turi taip pat sumažinti savo išlaidas, bet suprastėja ir savivaldybėms priskirtų funkcijų vykdymo kontrolė.

Toliau analizuojant šešerių metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų pokyčius ir kitimo tempus, matyti didėjimo tendencija. 9 lentelėje pateikiamas išlaidų pokytis bei didėjimo ir padidėjimai tempai, Taip pat apskaičiuoti baziniai ir grandininiai būdai. Palyginus 2008 m. su 2003 m., pastebimas 85,66 % padidėjimo tempas, taigi biudžeto išlaidos per nagrinėjamą laikotarpį išaugo 64255,7 tūkst. Lt. O apskaičiavus vidutinį absoliutinį padidėjimą ir vidutinį didėjimo tempą, matyti, kad biudžeto išlaidos vidutiniškai kasmet padidėdavo po 12851,14 tūkst. Lt, o tai sudaro vidutiniškai apie 13,5 % per 2003-2008 m. laikotarpį. Analizuojant toliau bei lyginat visus metus su baziniais,

matyti, kad mažiausias didėjimo tempas buvo 2004 m., kas sudarė 112,14 %, o tai rodo, kad biudžeto

9 lentelė

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų 2003-2008 metų baziniai ir grandininiai
kitimo tempai**

Metai	Faktinės išlaidos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Didėjimo tempas %		Padidėjimo tempas %	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
2003	75011,0	0	-	100	-	0	-
2004	84117,4	9106,4	9106,4	112,14	112,14	12,14	12,14
2005	96015,8	21004,8	11898,4	128,00	114,14	28,00	14,14
2006	106351,5	31340,5	10335,7	141,78	110,76	41,78	10,76
2007	108158,5	33147,5	1807,0	144,19	101,70	44,19	1,70
2008	139266,7	64255,7	31108,2	185,66	128,76	85,66	28,76

Saltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

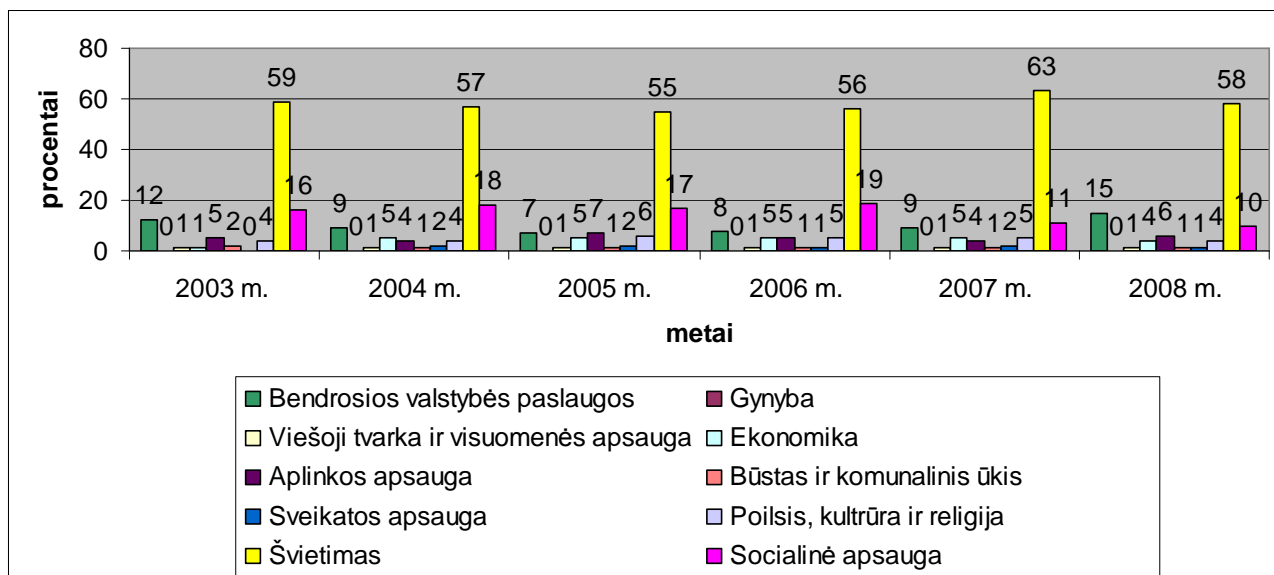
išlaidos padidėjo tik 9106,4 tūkst. Lt palyginus su baziniais metais. O lyginant biudžeto išlaidas kasmet, t.y. grandininio būdu, mažiausias didėjimo tempas buvo 2007 m., čia biudžeto išlaidos sudarė 101,70 %, t.y. 1807 tūkst. Lt. Kitų metų padidėjimo tempai svyruoja nuo 1,7 % iki 14,14 % (žr. 9 lentelę).

Taigi galima teigti, kad Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų padidėjimui turi kasmet vis didėjantis valstybinių (perduotų savivaldybėms) funkcijų kiekis, kuris pareikalauja iš savivaldybės ir didesnių išlaidų, toms funkcijoms vykdyti. Taip pat yra ir dar viena tendencija, kuri didina savivaldybės išlaidas, tai pačios savivaldybės reikmės didėjimas, nes daugėja įvairių vykdomų programų, buvo renovuojamos mokyklos ir kt. Kituose 2.3 skyriaus poskyriuose ir bus nagrinėjama, kaip gi keitėsi atskirų grupių išlaidos, kas turėjo įtakos tiems pokyčiams, kokios buvo tendencijos.

**2.3.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūros pokyčiai, priežastys bei
tendencijos**

Išanalizavus Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dinamikos pokyčius, pereinama prie biudžeto išlaidų struktūros pokyčių analizės. 12 paveiksle pavaizduotos Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidos per 2003-2008 m. Jos suskirstytos pagal valstybės funkcijas, kurios buvo patvirtintos Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymu Nr. 1K-184 „Dėl Lietuvos

Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo“. Pagal klasifikaciją jos suskirstytos taip: bendrosios valstybės paslaugos, viešoji tvarka ir visuomenės apsauga, aplinkos apsauga, sveikatos apsauga, švietimas, gynyba, ekonomika, būstas ir komunalinis ūkis, poilsis, kultūra ir religija bei socialinė apsauga.

12 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūros kitimas per 2003-2008 metus.
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Kaip matyti iš 12 paveikslėlio, didžiausios išlaidos tenka švietimui. Čia lyginamoji dalis visose išlaidose sudaro nuo 55 % iki 63 %. Didžiausios švietimui skirtos išlaidos buvo 2007 m. ir sudarė 63 % visose biudžeto išlaidose, o mažiausios – 2005 m. ir sudarė 55 %. Nors lyginat šešerių metų laikotarpį, švietimui išlaidos daug nesikeičia per visą analizuojamą laikotarpį.

Žvelgiant į kitas išlaidas, matyti, kad išsiskiria ir kitos išlaidos, tokios kaip socialinė apsauga, bendrosios valstybės paslaugos, ekonomika bei aplinkos apsauga. Visų pirma aptarsime socialinę apsaugą. Čia matyti, kad jų dalis visose išlaidose per šešerių metų laikotarpį taip pat daug nesikeičia, jų lyginamoji dalis sudaro nuo 10 % iki 19 %. Didžiausios socialinei apsaugai skirtos išlaidos buvo 2006 m. ir sudarė 19 %, visose biudžeto išlaidose, o mažiausios – 2008 m. ir sudarė 10 %. Bendrųjų valstybės paslaugų lyginamoji dalis visose išlaidose per 2003-2008 m. laikotarpį sudaro nuo 7 % iki 15 %. Čia matyti, kad nuo 2005 m. biudžeto išlaidos bendrosioms valstybės paslaugoms pradeda didėti ir atitinkamai sudaro 7 % (2005 m.), 8 % (2006 m.), 9 % (2007 m.) ir 15 % (2008 m.). O ekonomikos išlaidos lyginamoji dalis visose išlaidose per šešerių metų laikotarpį sudaro daugumą vienodą svorį nuo

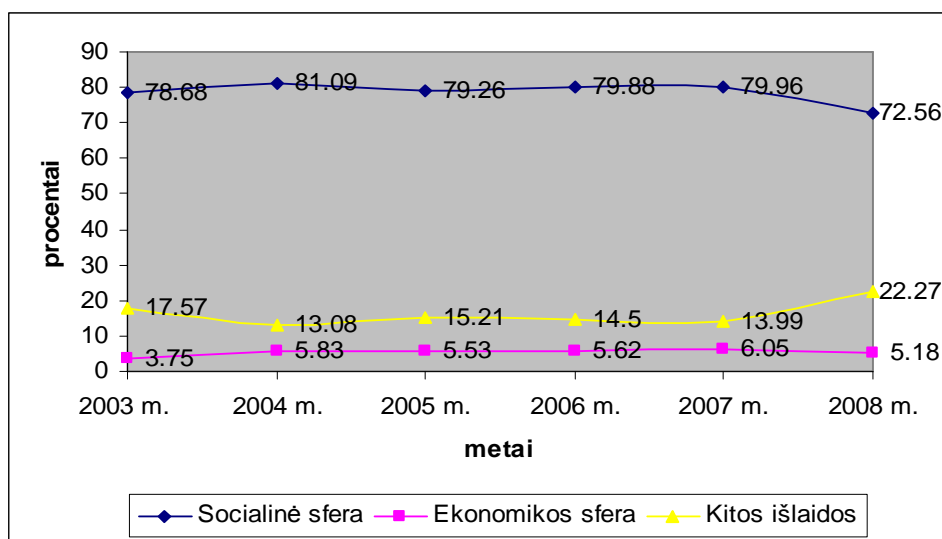
1 % iki 5 %, nes nuo 2004 m. iki 2007 m. lyginamoji dalis visose išlaidose sudaro 5 %, o tuo tarpu 2008 m. pradeda mažėti ir jau sudaro 4 % visose išlaidose.

Nagrinėjamu laikotarpiu yra ir dar keletas sričių, kurios taip pat turi įtakos biudžeto išlaidų kitimui, t.y. aplinkos apsauga ir poilsis, kultūra ir religija. Aplinkos apsaugos išlaidų lyginamoji dalis visose išlaidose per 2003-2008 m. sudaro nuo 4 % iki 7 %. Čia matyti, kad didžiausios išlaidos buvo skirtos 2005 m. ir sudarė 7 % visų išlaidų, o mažiausios – 2004 m. ir 2007 m. atitinkamai sudarė po 4 %. Taip pat ir poilsio, kultūros ir religijos išlaidos sudarė panašią lyginamąją dalį, t.y. nuo 4 iki 6 % visų išlaidų per šešerių metų laikotarpį. Čia didžiausios išlaidos buvo 2005 m. ir sudarė 6 % bei 2006 m. ir 2007 m. ir atitinkamai sudarė po 5 % visose biudžeto išlaidose, o mažiausios – 2003 m., 2004 m. ir 2008 m. ir atitinkamai sudarė po 4 % (žr. 12 paveikslą).

Žvelgiant į kitas išlaidų sritis, tokias kaip būstas ir komunalinis ūkis, viešoji tvarka ir visuomenės apsauga, sveikatos apsauga bei gynyba, jų lyginamosios dalys visose išlaidose per 2003-2008 m. laikotarpį sudarė tik nuo 1 % iki 2 %. Todėl jų struktūros kitimas detaliau neanalizuojamas.

Pasak Bivainio, Mitkevičiaus ir Čapo (2003), analizuojant biudžeto išlaidas, visos savivaldybės išlaidos suskirstytos į tris dideles grupes. Šias grupes sudaro: socialinės sferos, ekonomikos ir kitos išlaidos. Socialinei sferai priskiriamos keturios išlaidos, t.y. švietimas, sveikatos apsauga, socialinė apsauga bei poilsis, kultūra ir religija. Ekonomikai priskiriamos dviejų grupių išlaidos, t.y. ekonomika bei būstas ir komunalinis ūkis. O kitoms išlaidoms priskiriamos likusios išlaidos, kurios yra šios: bendros valstybės paslaugos, gynyba, viešoji tvarka ir visuomenės apsauga bei aplinkos apsauga. Pasinaudojant šių grupių suskirstymu, toliau darbe bus pateikiama Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų analizė.

Kaip matyti 13 paveiksle, pateikiama Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra pagal bendrąsias funkcijas per 2003-2008 m. laikotarpį, t.y. socialinės, ekonomikos ir kitos išlaidų sferos, o struktūros kitimas bei išlaidų absoliutus pokytis ir kitimo tempai pateikiami atitinkamai 14 paveiksle ir 14 priede. Didžiausia dalis savivaldybės išlaidoms tenka socialinei sferai. Čia per 2003-2008 m. skiriamų išlaidų socialinei sferai lyginamoji dalis svyruoja nuo 81,09 % iki 72,56 % visų išlaidų. Didžiausia jos dalis visose išlaidose buvo 2004 m. ir sudarė 81,09 % (68211 tūkst. Lt), tai pat ir pagal padidėjimo tempą, pastaruosius lyginat su 2003 m., išlaidos padidėjo 9141,1 tūkst. Lt, t.y. 15,58 %. O mažiausia – 2008 m. ir sudarė 72,56 % (101046,7 tūkst. Lt), nors pagal padidėjimo tempą,

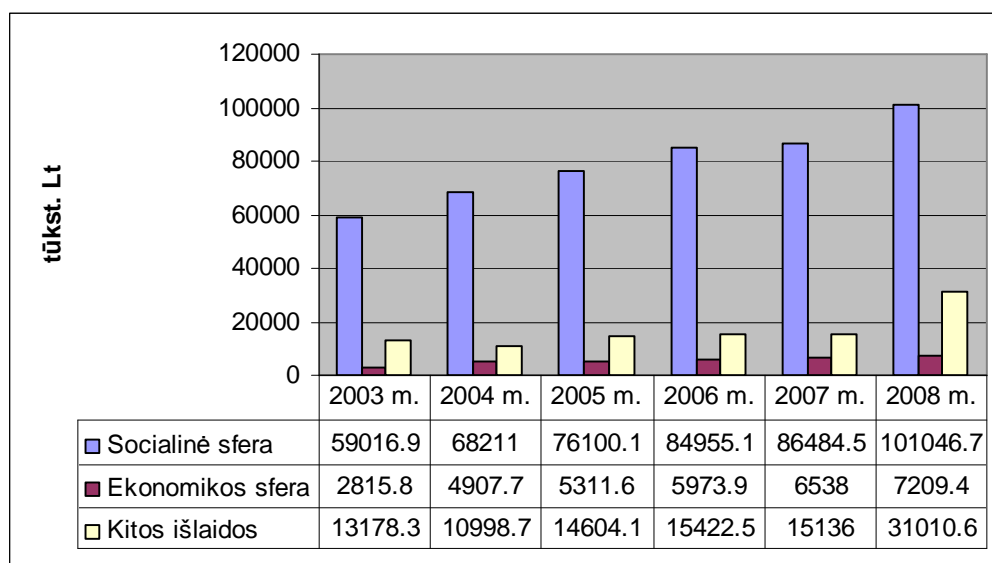

13 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra pagal bendrąsias funkcijas per 2003-2008 metus

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

pastaruosius lyginat su 2007 m., išlaidos socialinei sferai išaugo 14562,2 tūkst. Lt ir sudarė 16,84 %. Taigi skirtumas, tarp 2008 m. ir 2007 m., matosi akivaizdus, nes išlaidos padidėjo 15,04 %. O 2008 m. lyginant su baziniais metais, išlaidos socialinei sferai padidėjo net 71,22 % (42029,8 tūkst. Lt) visose išlaidose. Apibendrinant, išlaidos socialinei sferai vidutiniškai per metus padidėja 8405,96 tūkst. Lt, t.y. vidutiniškai per metus 11,5 %.

Tolesnėje analizėje, matyti, kad kitos išlaidos per šešerių metų laikotarpį sudarė nuo 13,08 % iki 22,27 % visose išlaidose, nors pastebima tendencija, kad jų dalis visose išlaidose buvo kur kas mažesnė nei socialinei sferai. Didžiausia kitų išlaidų dalis visose išlaidose buvo 2008 m. ir sudarė 22,27 % (31010,6 tūkst. Lt), o pagal padidėjimo tempą, pastaruosius lyginat su 2007 m., išlaidos šoktelėjo net 15874,6 tūkst. Lt, t.y. 104,88 %. O mažiausia – 2004 m. ir sudarė 13,08 % (10998,7 tūkst. Lt), taip pat ir pagal padidėjimo tempą, pastaruosius lyginant su 2003 m., išlaidos sumažėjo

14 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų struktūra pagal bendrąsias funkcijas kitimas per 2003-2008 metus

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

2179,6 tūkst. Lt ir sudarė 16,54 % visose išlaidose. O 2008 m. lyginant su baziniais metais, kitos išlaidos padidėjo 135,32 % (17832,3 tūkst. Lt) visose išlaidose. Apibendrinant, kitos išlaidos vidutiniškai padidėja 3586,46 tūkst. Lt, t.y. vidutiniškai padidėjimo tempas per metus sudarė 24,97 %.

Toliau analizuojant ekonomikos sferos išlaidas, matyti, kad jos išlaidos per 2003-2008 m. laikotarpį kito panašiai, t.y. tai didėjo, tai mažėjo. Pastebima tendencija, kad ekonomikos sferos išlaidos buvo dar mažesnė nei kitos išlaidos. t.y. ekonomikos sferos išlaidos lyginamoji dalis sudarė nuo 3,75 % iki 6,05 % visose išlaidose. Didžiausia ekonomikos sferos išlaidų dalis visose išlaidose buvo 2007 m. ir sudarė 6,05 % (6538 tūkst. Lt), o pagal padidėjimo tempą, išlaidos nebuvo tokios jau didelės, nes sudarė tik 564,1 tūkst. Lt, t.y. 9,44 % visose išlaidose. Mažiausia ekonomikos sferos išlaidų dalis visose išlaidose buvo 2003 m. ir sudarė 3,75 % (2815,8 tūkst. Lt), o pagal padidėjimo tempą, pastaruosius lyginant su 2004 m., išlaidos išaugo net 74,29 % (2091,9 tūkst. Lt). 2008 m. lyginant su baziniais metais, ekonomikos sferos išlaidos padidėjo 4393,6 tūkst. Lt (156,03 %) visose išlaidose. Vadinasi ekonomikos sferos išlaidos per šešerių metų laikotarpį išaugo 4393,6 tūkst. Lt, arba vidutiniškai kasmet padidėja po 878,72 tūkst. Lt, t.y. vidutiniškai per metus 22,94 % (žr. 14 priedą).

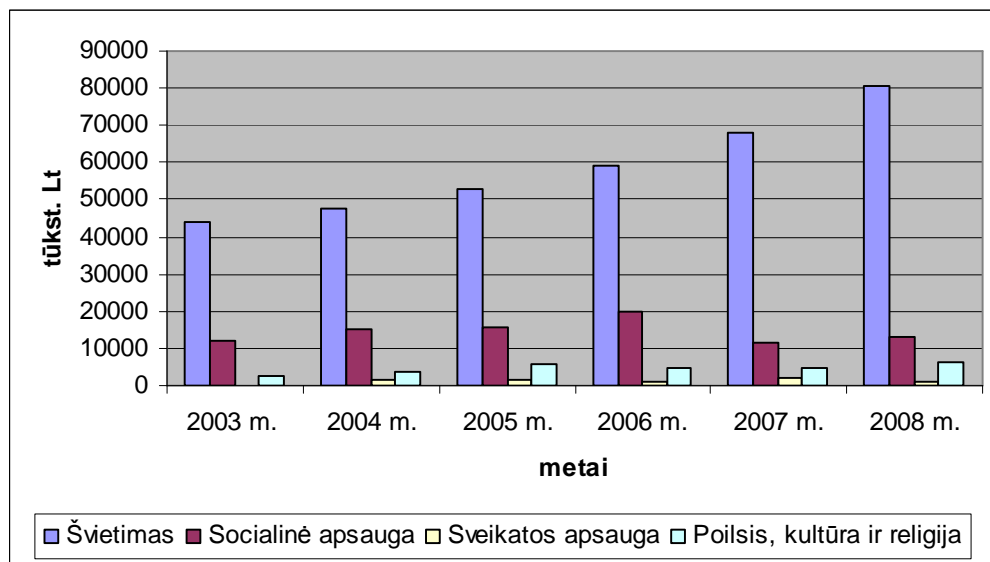
Apibendrinant visų trijų grupių kitimo tempus, matyti, kad ekonomikos sferos išlaidų kitimo tempai buvo didžiausi, nes lyginant 2008 m. su baziniais metais padidėjimo tempas siekė 156,03 %, o tuo tarpu kitų išlaidų bazinis padidėjimo tempas 2008 m. buvo šiek tiek mažesnis, t.y. 135,32 %. Pastebima ir mažiausia tendencija, nes socialinės sferos išlaidų bazinis padidėjimo tempas 2008 m.

buvo mažiausias ir sudarė 71,22 % (žr. 14 priedą).

Toliau darbe analizuojamas, ir pateikiamas 15 paveiksle, Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų kitimas per 2003-2008 m. laikotarpį, jų išlaidų struktūros kitimas – 10 lentelėje bei išlaidų kitimas ir jo tempai – 15 priede. Socialinės sferos išlaidos yra tokios: švietimas, socialinė apsauga, sveikatos apsauga bei poilsis, kultūra ir religija.

Kaip matyti iš 15 paveikslo, socialinės sferos išlaidose didžiausia apimtis tenka švietimo išlaidoms per visą nagrinėjamą laikotarpį. Švietimo išlaidos lyginamoji dalis per 2003-2008 m. laikotarpį sudarė nuo 69,16 % iki 79,77 %. Didžiausia švietimo išlaidų dalis buvo 2008 m., t.y. 79,77 %, o mažiausia 2005 m. – 69,16 % (žr. 10 lentelę). Taip pat ir pagal absoliutinę reikšmę didžiausias švietimo išlaidų padidėjimas matomas 2008 m. lyginant su 2007 m., čia išlaidos padidėjo 12716,5 tūkst. Lt, t.y. 18,73 %. O jei 2008 m. lyginant su baziniais metais, tai švietimo išlaidų didėjimo tempas siekė net 183,16 %, t.y. išlaidos švietimui per 2003-2008 m. laikotarpį išaugo 36598,4 tūkst. Lt. Išlaidų švietimui didėjimą lėmė siekis modernizuoti mokyklas, naujų vadovėlių pirkimas bei mokytojų atlyginimų didinimas. Taigi, žvelgiant į švietimo išlaidų didėjimo tendencija, galima daryti išvadą, kad išlaidos švietimui per 2003-2008 m. laikotarpį nuolat auga ir turi tendencija vis didėti, nes analizuojant padidėjimo tempus tiek baziniu, tiek grandinininiu būdu, jų ribos atitinkamai yra nuo 8,24 % iki 83,16 %

15 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų kitimas per 2003-2008 metus
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

(baziniu būdu) ir 8,24 % iki 18,73 % (grandinininiu būdu). Vadinasi išlaidos švietimui per šešerių metų aikotarpį vidutiniškai padidėja po 7319,68 tūkst. Lt, t.y. vidutiniškai per metus 12,93 % (žr. 15 priedą).

Analizuojant toliau socialinės sferos išlaidas, matyti, kad antrą vietą užima socialinės apsaugos išlaidos, jos lyginamoji dalis visų socialinės sferos išlaidose sudarė nuo 13,17 % iki 23,33 %. Didžiausia socialinės apsaugos išlaidų dalis buvo 2006 m., t.y. 23,33 %, o mažiausia 2008 m. – 13,17 % (žr. 10 lentelę). Analizuojant socialinės apsaugos išlaidas, pastebima mažėjimo tendencija, čia lyginant 2008 m. su 2006 m. sumažėjo 10,16 procentiniais punktais. O analizuojant socialinės apsaugos išlaidų pokyčius tiek baziniu, tiek grandininio būdu, matoma, kad didžiausias šių išlaidų sumažėjimas buvo 2007 m., čia baziniu būdu sumažėjimas siekė 621,8 tūkst. Lt, o grandininio – 8268,9 tūkst. Lt, t.y. sumažėjimo tempas atitinkamai siekė 5,11 % ir 41,73 %. Tačiau analizuojant toliau, matoma, kad jau 2008 m. išlaidos socialinei apsaugai padidėja ir sudarė, baziniu būdu - 1132,3 tūkst. Lt, o grandininio – 1754,1 tūkst. Lt, t.y. padidėjimo tempas atitinkamai siekė 9,3 % ir 15,19 %. Taigi galima daryti išvadą, kad išlaidų socialinei apsaugai didėjimui įtakos turėjo mokamos įvairios socialinės išmokos.

Kaip matyti iš 15 paveikslo ir 10 lentelės, trečią vietą pagal socialinės sferos išlaidų kitimą ir pagal lyginamąjį svorį tenka išlaidoms poilsiui, kultūrai ir religijai. Čia jų dalis visose socialinės sferos išlaidose svyruoja nuo 4,81 % iki 7,65 %. Didžiausia išlaidų poilsiui, kultūrai ir religijai dalis buvo 2005 m., t.y. 7,65 % (5823,4 tūkst. Lt), o mažiausia 2003 m. – 4,81 % (2836,2 tūkst. Lt). Analizuojant poilsio, kultūros ir religijos išlaidas pagal absoliutinį pokytį, matyti, kad šios išlaidos tai didėja, tai mažėja. Lyginant 2008 m. su baziniais, išlaidos padidėjo 3187,3 tūkst. Lt. o padidėjimo tempas siekė 112,38 %, o lyginant 2007 m. grandininio būdu padidėjimo tempas siekė 22,84 %. Matyti ir mažėjimo tendencija, čia išsiskiria 2006 m. ir 2007 m., didžiausias šių išlaidų sumažėjimas buvo 2006 m., t.y. grandininio būdu buvo 876,9 tūkst. Lt ir sumažėjimo tempas siekė 15,06 %. 2006 m. poilsiui, kultūrai ir religijai išlaidų sumažėjimas grandininio būdu buvo 43,1 tūkst. Lt ir sumažėjimo tempas siekė jau tik 0,87 %. Tačiau kaip minėjau anksčiau, 2008 m. išlaidos poilsiui, kultūrai ir religijai padidėjo 1120,1 tūkst. Lt (žr. 15 priedą). Galima daryti prielaidą, kad Mažeikių rajono savivaldybė skiria vis didesnę dėmesį savo rajonui, nes išlaidų didėjimui įtakos turėjo specialiųjų programų finansavimas, sporto ir kultūros renginių organizavimas, taip pat didelis dėmesys skirtas poilsiviausių rengimui bei tvarkymui. Todėl manytina, kad išlaidų poilsiui, kultūrai ir religijai didėjimas turėjo įtakos bendrų biudžeto išlaidų kilimui.

Paskutinei vietai pagal socialinės sferos išlaidų kitimą ir pagal lyginamąjį svorį tenka sveikatos apsaugos išlaidoms. Jų dalis visose socialinės sferos išlaidose svyruoja nuo 1,1 % iki 2,52 %. Didžiausia išlaidų sveikatos apsaugai dalis buvo 2004 m. ir sudarė 2,52 % (1716,9 tūkst. Lt), nes kaip

matyti, Mažeikių rajono savivaldybės biudžete tik nuo 2004 m. išskiriamos išlaidos sveikatos apsaugai,

10 lentelė

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų dinamika ir struktūra
per 2003-2008 metus**

Socialinės sferos išlaidų pavadinimas	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Švietimas	44010,2	74,57	47635,2	69,84	52634,6	69,16	58996,0	69,44	67892,1	78,50	80608,6	79,77
Socialinė apsauga	12170,5	20,62	15237,1	22,34	15871,1	20,86	19817,6	23,33	11548,7	13,35	13302,8	13,17
Sveikatos apsauga	0	0	1716,9	2,52	1771	2,33	1195	1,41	2140,3	2,48	1111,8	1,10
Poilsis, kultūra ir religija	2836,2	4,81	3621,8	5,30	5823,4	7,65	4946,5	5,82	4903,4	5,67	6023,5	5,96
VISO :	59016,9	100	68211,0	100	76100,1	100	84955,1	100	86484,5	100	101046,7	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

todėl jų lyginamasis svoris ir buvo didžiausias. Mažiausias šių išlaidų lyginamasis svoris buvo 2008 m., t.y. 1,1 % ir sudarė 1111,8 tūkst. Lt (žr. 10 lentelę). Analizuojant sveikatos apsaugos išlaidas pagal absoliutinį pokytį, matyti, kad 2006 m. lyginant su 2005 m., šios išlaidos žymiai sumažėja, jos sumažėjimas grandininio būdu buvo 576 tūkst. Lt ir sumažėjimo tempas siekė 32,52 %. Nors pastebima tendencija, kad 2007 m. palyginus su 2006 m., išlaidos sveikatos apsaugai padidėja grandininio būdu 945,3 tūkst. Lt ir padidėjimo tempas siekė net 79,1 %. Tačiau 2008 m. vėl matomas sumažėjimas, kuris sudarė 1028,5 tūkst. Lt, o taip pat ir sumažėjimo tempas siekė net 48,05 % (žr. 15 priedą). Taigi galima daryti išvadą, kad išlaidos sveikatos apsaugai mažėjimą lėmė tai, kad vis mažiau Mažeikių rajono savivaldybės įstaigų ruošia projektus sveikatingumo užtikrinimui ikimokyklinėse, papildomo ugdymo, socialinių paslaugų įstaigose, nes skiriamų lėšų vos pakanka specialiosioms programoms vykdyti.

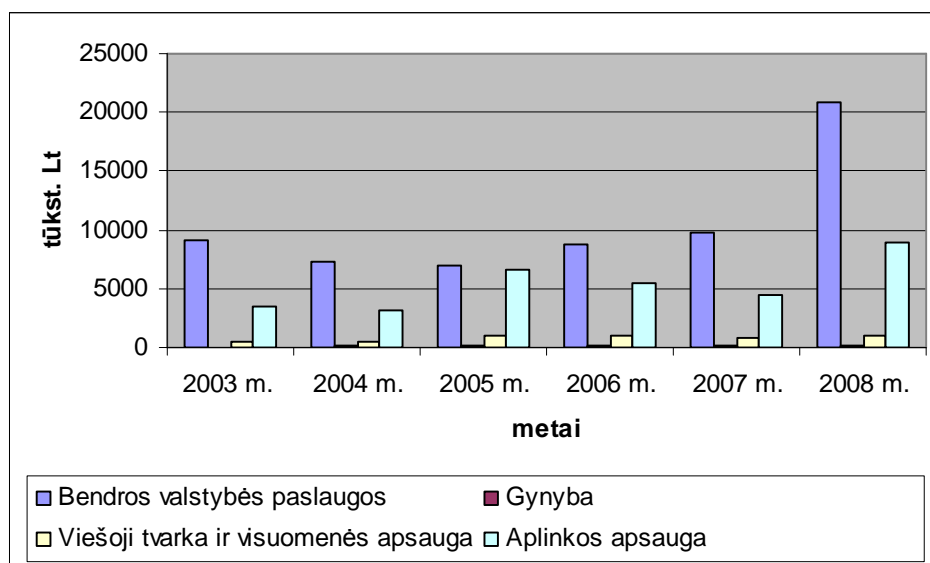
11 lentelėje pateikiami socialinės sferos statistinių rodiklių paskaičiavimai. Iš čia matyti, kad socialinės apsaugos išlaidų visuma labiausiai vienarūšė, nes jos variacijos koeficientas yra 18,91 %. O kraštinę vidutinės variacijos ribą turi dvi socialinės sferos grupės, t.y. švietimas ir poilsis, kultūra ir religija ir atitinkamai jų variacijos koeficientai sudaro 21,29 % ir 24,22 %. O sveikatos apsaugos išlaidų visuma yra labiausiai nevienarūšė, nes jos variacijos koeficientas sudaro 51,98 %, todėl jos aritmetinis vidurkis negali tiksliai atspindėti visos visumos.

Socialinės sferos išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai

Socialinės sferos išlaidų pavadinimas	Aritmetinis vidurkis	Dispersija	Vidutinis kvadratinis nuokrypis	Variacijos koeficientas
1	2	3	4	5
Švietimas	58629,45	155924683,91	12486,98	21,29
Socialinė apsauga	14657,97	7686735,06	2772,49	18,91
Sveikatos apsauga	1322,50	472526,24	687,41	51,98
Poilsis, kultūra ir religija	4692,47	1291956,46	1136,64	24,22

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Analizuojant toliau, iš 14 paveikslo, matyti, kad antrą vietą Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų dalyje užima kitos išlaidos. Kitos išlaidos apima šias dalis, t.y. bendros valstybės paslaugos, gynyba, viešoji tvarka ir visuomenės apsauga bei aplinkos apsauga. Jų išlaidų kitimas per 2003-2008 m laikotarpį pavaizduotas 16 paveiksle, struktūros kitimas – 12 lentelėje bei kitimas ir jo tempai – 15 priede.

16 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto kitų išlaidų kitimas per 2003-2008 metus

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Kaip matyti iš 16 paveikslo, didžiausią kitų išlaidų dalį sudaro bendros valstybės paslaugos. Jų lyginamoji dalis per 2003-2008 m. laikotarpį sudarė nuo 47,11 % iki 68,97 %. Didžiausia išlaidų bendroms valstybės paslaugoms dalis buvo 2003 m., t.y. 68,97 %, o mažiausia 2005 m. – 47,11 % (žr. 12 lentelę). Taip pat ir pagal absoliutinę reikšmę didžiausias šių išlaidų padidėjimas matomas 2008 m. lyginant su 2007 m., čia išlaidos padidėjo 11091,7 tūkst. Lt, t.y. 114,02 %. O jei 2008 m. lyginant su

baziniais metais, tai šių išlaidų didėjimo tempas siekė net 229,07 %, t.y. išlaidos bendroms valstybės paslaugoms per 2003-2008 m. laikotarpį išaugo 11730,7 tūkst. Lt (žr. 15 priedą). Tačiau pastebima ir mažėjimo tendencija, čia išsiskiria 2004 m., bendroms valstybės paslaugoms išlaidos tiek baziniu, tiek grandininu būdu, sumažėjo ir atitinkamai buvo po 1866,2 tūkst., t.y. sumažėjimo tempas buvo po 20,53 %. Kitas mažėjimas pastebimas ir 2005 m., čia bendroms valstybės paslaugoms išlaidos baziniu būdu lyginant su 2004 m. dar labiau sumažėjo ir siekė 2209,4 tūkst. Lt, o grandininu būdu šiek tiek padidėjo, bet vis tiek buvo neigiamas ir siekė 343,2 tūkst. Lt, jų sumažėjimo tempai atitinkamai sudarė 24,31 % (baziniu) ir 4,75 % (grandininu) (žr. 15 priedą). Tačiau analizuojant išlaidas bendrosioms valstybės paslaugoms 2006 m. ir juos lyginant su 2005 m. pastebimas padidėjimas, t.y. grandininu būdu šios išlaidos padidėjo 1939,8 tūkst. Lt (padidėjimo tempas siekė 28,20 %), nors pastaruosius palyginus su baziniais metais, jos dar vis yra neigiamos ir sudarė 269,5 tūkst. Lt, t.y. sumažėjimo tempas buvo 2,97 %. Apibendrinant išlaidas bendroms valstybės paslaugoms, matyti, kad 2008 m. šių išlaidų didėjimui įtakos turėjo tai, kad Mažeikių rajono savivaldybė turėjo sugrąžinti į valstybės biudžetą 6972 tūkst. Lt bendrosios dotacijos kompensacijos (žr. 8 priedą), o tai ir lėmė šių išlaidų staigų šuolį.

Pagal kitų išlaidų lyginamąją dalį, antrąją vietą užima išlaidos aplinkos apsaugai. Jų lyginamoji dalis per šešerių metų laikotarpį svyruoja nuo 26,28 % iki 44,95 %. Analizuojant šias išlaidas, pastebimas, jų netolygus kitimas per visą nagrinėjamą laikotarpį. Jei 2005 m. aplinkos apsaugos išlaidos sudaro didžiausią 44,95 % visų kitų išlaidų dalį, tai mažiausią dalį sudaro 2003 m. – 26,28 %. Pastebima ir tai, kad nuo 2006 m. pradeda mažėti išlaidos aplinkos apsaugai, čia 2006 m. sudaro 35,68, 2007 m. – 29,51 % ir 2008 m. – 28,97 % visų kitų išlaidų (žr. 12 lentelę). Analizuojant toliau ir žvelgiant į aplinkos apsaugos išlaidų kitimus ir jų tempus, pastebimos taip pat nevienodos šių išlaidų kitimo tendencijos. Didžiausias išlaidų aplinkos apsaugai padidėjimas pastebimas, kai 2008 m. palyginame su baziniais metais, t.y. padidėjimas buvo 5522,1 tūkst. Lt (padidėjimo tempas – 159,44%), o jei 2008 m. palyginame su 2007 m., t.y. padidėjimas buvo šiek tiek mažesnis ir siekė 4519,2 tūkst. Lt (padidėjimo tempas – 101,18 %). Tačiau analizuojant kitų metų išlaidas aplinkos apsaugai, matyti ir sumažėjimo tendencija, čia išsiskiria 2006 m. lyginant su 2005 m., t.y. išlaidos sumažėjo ir buvo 1061 tūkst. Lt, taip pat ir 2007 m. lyginant su 2006 m. išlaidos sumažėjo ir buvo 1037,3 tūkst. Lt, o jų sumažėjimo tempai atitinkamai buvo 16,16 % (2006 m.) ir 18,85 % (2007 m.). Apibendrinant išlaidas aplinkos apsaugai, matyti, kad per 2003-2008 m. laikotarpį vidutiniškai šios išlaidos išauga po 1104,42 tūkst. Lt, o t.y., kad vidutiniškai kasmet padidėja po 33,52 % (žr. 15 priedą). Vadinasi yra tendencija, kad ir toliau šio lėšos didės, nes būtent 2008 m. lyginant su 2007 m. Mažeikių rajono savivaldybė

12 lentelė

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto kitų išlaidų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus

Kitų išlaidų pavadinimas	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	11	12	13
Bendros valstybės paslaugos	9088,9	68,97	7222,7	65,67	6879,5	47,11	8819,4	57,19	9727,9	64,27	20819,6	67,14
Gynyba	49,3	0,37	115,3	1,05	110,7	0,76	116,9	0,76	139,6	0,92	155,0	0,50
Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	576,6	4,38	565,6	5,14	1049,2	7,18	982,5	6,37	802,1	5,30	1050,4	3,39
Aplinkos apsauga	3463,5	26,28	3095,1	28,14	6564,7	44,95	5503,7	35,68	4466,4	29,51	8985,6	28,97
VISO :	13178,3	100	10998,7	100	14604,1	100	15422,5	100	15136,0	100	31010,6	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

skyrė ko ne dvigubai daugiau lėšų, negu 2007 m., o tai sudarė skirtumą net 4519,2 tūkst. Lt. Tokį šuolį lėmė tai, kad buvo skirta lėšų melioracijai – senų įrenginių rekonstrukcijai, žemės ūkio rėmimo programai vykdyti, padarytos žalos atstatymui bei vandens rekonstrukcijai.

Trečioji vieta kitų išlaidų grupėje tenka išlaidoms viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai. Kaip matyti 12 lentelėje, šių išlaidų lyginamoji dalis svyruoja nuo 3,39 % iki 7,18 % visose kitose išlaidose. Analizuojant išlaidas viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai, pastebima šių išlaidų mažėjimo tendencija. Jei 2005 m. išlaidos viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai sudarė didžiausią 7,18 % visų kitų išlaidų dalį, tai 2008 m. šių išlaidų dalis nukrito iki 3,39 %. Taip pat analizuojant išlaidų viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai kitimus ir jų tempus, pastebimas nevienodas šių išlaidų kitimas. Čia išsiskiria 2006 m. ir 2007 m., nes išlaidos atitinkamai sumažėjo 66,7 tūkst. Lt ir 180,4 tūkst. Lt, t.y. sumažėjimo tempai siekė atitinkamai 6,36 % (2006 m.) ir 18,33 % (2007 m.). Bet jeigu lyginant pastaruosius metus su baziniais metais, pastebimas šių išlaidų padidėjimas, t.y. išlaidos viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai padidėjo 406,9 tūkst. Lt (2006 m.) ir 225,5 tūkst. Lt (2007 m.), o šių išlaidų padidėjimo tempai sudaro atitinkamai 70,40 % (2006 m.) ir 39,11 % (2007 m.). Taigi, įvertinus išlaidų viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai pokytį per šešerius metus, jos padidėja 473,8 tūkst. Lt, o šių išlaidų padidėjimo tempas, 2008 m. lyginant su baziniais metais, sudaro net 82,17 % (žr. 15 priedą). Apibendrinant išlaidas viešajai tvarkai ir visuomenės apsaugai, reikia dar kartą paminėti tai, kad pastebima 2005 m. šių išlaidų didėjimo tendencija, t.y. net 7,18 %, nes būtent šiais metais buvo skirta lėšų Sedos miestelio gaisrinės pastato kapitaliniam remontui. O kadangi viešosios tvarkos ir

visuomenės funkcija savivaldybėms yra priskirta valstybės, todėl šių išlaidų dydis ir priklauso nuo specialios tikslinės dotacijos dydžio.

Paskutinioji vieta kitų išlaidų grupėje tenka išlaidoms gynybai, nes jų lyginamoji dalis kitose išlaidose svyruoja nuo 0,37 % iki 1,05 % (žr. 12 lentelę). Todėl analizuojant šias išlaidas pastebima tik tai, kad 2008 m. lyginant su baziniais metais, jos išaugo 105,7 tūkst. Lt, o padidėjimo tempas siekė 214,4 %. Apibendrinant išlaidas gynybai, reiktų paminėti, kad didžiausios šių išlaidų dydis buvo 2004 m. (1,05 %), nes buvo įvestas vienas specialisto etatas, todėl ir lėšos buvo skirtos karo prievolės administravimo mobilizacijos funkcijoms vykdyti. Kaip minėjau anksčiau, ir šių išlaidų funkcija taipogi yra priskirta valstybės, todėl jų lėšų dydis taip pat priklauso nuo skiriamos specialios tikslinės dotacijos dydžio.

13 lentelėje pateikiami kitų išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai. Iš čia matyti, kad viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos bei gynybos išlaidos turi kraštines vidutines variacijos ribas, nes jų variacijos koeficientai atitinkamai sudaro 24,58 % ir 28,84 %. O aplinkos apsaugos ir bendrosios valstybės paslaugų išlaidų visumos yra labiausiai nevienarūšės, nes jų variacijos koeficientas

13 lentelė

Kitų išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai

Kitų išlaidų pavadinimas	Aritmetinis vidurkis	Dispersija	Vidutinis kvadratinis nuokrypis	Variacijos koeficientas
1	2	3	4	5
Bendros valstybės paslaugos	10426,33	22620342,83	4756,08	45,62
Gynyba	114,47	1090,35	33,02	28,84
Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	837,73	42403,26	205,92	24,58
Aplinkos apsauga	5346,5	4023473,14	2005,86	37,52

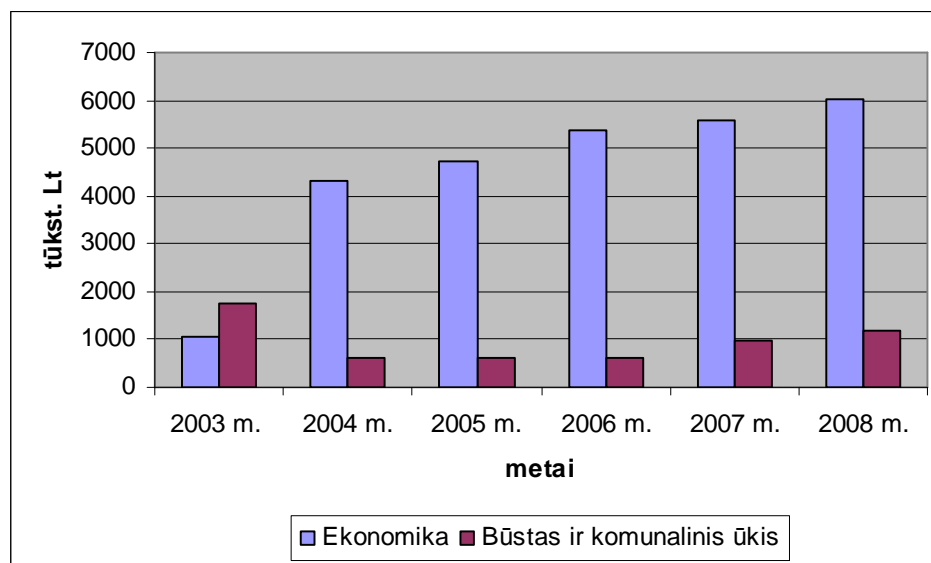
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

atitinkamai sudaro 37,52 % ir 45,62 %, todėl jų aritmetiniai vidurkiai negali tiksliai atspindėti visos visumos.

Analizuojant toliau, iš 14 paveikslų, matyti, kad paskutinę vietą Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų dalyje užima ekonomikos sferos išlaidos. Ekonomikos sferos išlaidos apima šias dalis, t.y. išlaidos ekonomikai bei išlaidos būstui ir komunaliniam ūkiui. Jų išlaidų kitimas per 2003-2008 m laikotarpį pavaizduotas 17 paveiksle, struktūros kitimas – 14 lentelėje bei kitimas ir jo tempai – 15 priede.

Kaip matyti iš 17 paveikslų, didžiausią ekonomikos sferos išlaidų dalį sudaro išlaidos

ekonomikai. Jų lyginamoji dalis per 2003-2008 m. laikotarpį sudarė nuo 38,24 % iki 90,08 %. Didžiausia išlaidų ekonomikai dalis buvo 2006 m., t.y. 90,08 %, o mažiausia 2003 m. – 38,24 % (žr. 14 lentelę). O kaip matyti iš 15 priedo, pagal absoliutinį pokytį, didžiausias šių išlaidų padidėjimas matomas 2008 m. lyginant su baziniais metais, čia išlaidos didėjo 4949,9 tūkst. Lt, t.y. net 459,64 %, o jei 2004 m. lyginant su 2003 m., tai šių išlaidų padidėjimo tempas siekė 299,61 %, t.y. išlaidos

17 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto ekonomikos sferos išlaidų kitimas per 2003-2008 metus

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

ekonomikai buvo 3226,5 tūkst. Lt. Analizuojant toliau išlaidas ekonomikai, matyti, kad labiausia išsiskiria 2004 m., padidėjimo tempas grandininu būdu buvo net 299,61 %, nes būtent 2004 m. pasikeitė funkcijų ir išlaidų klasifikacija, padidėjo valstybinės (perduotos savivaldybėms) funkcijos, todėl buvo skirta daug lėšų ekonomikai priklausančių funkcijų vykdymui. Sustiprėjo smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas, darbo politikos formavimas (viešieji darbai), kelių transporto plėtros kontrolė. Todėl apibendrinant išlaidas ekonomikai, pastebima, kad per 2003-2008 m. laikotarpį vidutiniškai šios išlaidos išauga po 989,98 tūkst. Lt, o t.y. vidutiniškai kasmet padidėja po 67 % (žr. 15 priedą).

Analizuojant toliau ir žvelgiant į 17 paveikslą, matyti, kad iš ekonomikos sferos išlaidų, yra ir dar vienos išlaidos, t.y. išlaidos būstui ir komunaliniam ūkiui. Jų lyginamoji dalis svyruoja nuo 9,92 % iki 61,76 %. Mažiausią šių išlaidų dalį sudaro 2004 m. lyginant su 2003 m., šių išlaidų dalis sumažėjo net 49,45 procentiniais punktais (žr. 14 lentelę). Kaip jau buvo minėta, 2004 m., pasikeitė funkcijų ir

išlaidų klasifikacija. Dalis išlaidų būstui ir komunaliniam ūkiui persikėlė į išlaidas ekonomikai. Todėl pagal absoliutinį pokytį ir jų tempus, 2004 m. išlaidos būstui ir komunaliniam ūkiui sumažėjo 1134,6 tūkst. Lt, o sumažėjimo tempas sudarė net 65,25 % (žr. 15 priedą). Bet pastebima ir padidėjimo tendencija, čia išsiskiria 2007 m. lyginant su 2006 m., išlaidos būstui ir komunaliniam ūkiui padidėjo 374,2 tūkst. Lt, o jų padidėjimo tempas sudarė net 63,13 %. Nors 2007 m. palyginus su baziniais metais, matyti, kad šios išlaidos vis vien yra neigiamos ir sudaro -772 tūkst. Lt, t.y. sumažėjimo tempas sudarė 44,40 %. Įvertinus tokį išlaidų būstui ir komunaliniam ūkiui pasiskirstymą, matyti, kad

14 lentelė

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto ekonomikos sferos išlaidų dinamika ir struktūra
per 2003-2008 metus**

Ekonomikos sferos išlaidų pavadinimas	2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	11	11	12	13
Ekonomika	1076,9	38,24	4303,4	87,69	4712,8	88,73	5381,2	90,08	5571,1	85,21	6026,8	83,60
Būstas ir komunalinis ūkis	1738,9	61,76	604,3	12,31	598,8	11,27	592,7	9,92	966,9	14,79	1182,6	16,40
VISO :	2815,8	100	4907,7	100	5311,6	100	5973,9	100	6538,0	100	7209,4	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Mažeikių rajono savivaldybė paskutiniaisiais metais (2007 m. ir 2008 m.) vis daugiau dėmesio skyrė komunalinių paslaugų funkcijoms vykdyti: gatvių apšvietimui ir valymui, želdinių ir gamtosaugos objektų priežiūrai, gamybinių ir buitinių atliekų surinkimui, transportavimui ir apdorojimui, savivaldybių butų fondo eksploatavimui ir remontui. Galima teigti, kad būsto ir komunalinio ūkio plėtra Mažeikių rajone yra svarbi sritis, todėl yra tendencija, kad ji ateityje bus dar svarbesnė.

15 lentelėje pateikiami ekonomikos sferos išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai. Iš čia matyti, kad tiek išlaidų ekonomikai, tiek išlaidų būstui ir komunaliniam ūkiui variacijos koeficientai labai dideli, t.y. jų variacijos koeficientai atitinkamai sudaro 36,25 % ir 44,10 %, todėl jų aritmetiniai vidurkiai negali tiksliai atspindėti visos visumos.

15 lentelė

Ekonomikos sferos išlaidų statistinių rodiklių paskaičiavimai

Ekonomikos sferos išlaidų pavadinimas	Aritmetinis vidurkis	Dispersija	Vidutinis kvadratinis nuokrypis	Variacijos koeficientas
1	2	3	4	5

Ekonomika	4512,03	2675927,85	1635,83	36,25
Būstas ir komunalinis ūkis	947,37	174537,19	417,77	44,10

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis

Apibendrinant Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų kitimą per 2003-2008 m., pastebima bendra išlaidų didėjimo tendencija. Didžiausią įtaką visų išlaidų didėjimui turėjo švietimo išlaidų, išlaidų socialinei apsaugai bei išlaidų bendrosioms valstybės paslaugoms kitimas, nes šioms išlaidoms yra skiriamos specialiosios tikslinės dotacijos iš valstybės biudžeto. O kitų išlaidų didėjimui, tokių kaip sveikatos apsauga, poilsis, kultūra ir religija bei būstas ir komunalinis ūkis, įtaką visoms išlaidoms davė tik nedidelę dalį, nes šioms išlaidoms nėra skiriamos iš valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos, tai turi skirti pati savivaldybė, t.y. turi naudoti savas turimas lėšas. Nors šioms išlaidoms, atlikus analizę, pastebima, kad Mažeikių rajono savivaldybė vis daugiau skiria savų asignavimų. Remiamas smulkus ir vidutinis verslas, formuojama darbo politika (viešieji darbai), vykdoma kelių transporto plėtros kontrolė. Taip pat reiktų paminėti ir tai, kad skiriamos nemažos investicijos turizmo paslaugų plėtrai Mažeikių rajone.

3. MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS 2003-2008 METŲ BIUDŽETO FORMAVIMO IR NAUDOJIMO EKONOMINIS VERTINIMAS BEI PROGNOZĖS 2009-2011 METAMS

3.1. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto formavimo ir naudojimo ekonominis vertinimas

Formuojant Mažeikių rajono savivaldybės biudžetą, iškyla daug problemų ir neaiškumų, dėl to, kad nėra laikomasi literatūroje nurodytų biudžeto formavimo principų ir metodų, nes jie nėra patvirtinti įstatymu. Kiekviena savivaldybė pati nustato savivaldybės biudžeto sudarymo ir vykdymo taisykles. Todėl visoje Lietuvoje biudžetai yra formuojami skirtingai, atsižvelgiant į turimas lėšas ir prioritetinius tikslus. Visoms savivaldybėms turėtų būti sudaryti bei įstatymu patvirtinti bendri biudžeto formavimo principai ir metodai, nes biudžeto formavimo principų ir metodų praktinis įgyvendinimas leidžia savivaldybėms veiklą vykdyti kryptingiau, racionaliau ir drausmingiau.

Valstybės deleguotų savivaldybėms funkcijų įvykdymui reikia sukurti atitinkamas išlaidų nustatymo metodikas, kadangi jų paskirstymas nėra tinkamai sureguliuotas. Vienas iš problemų sprendimų būtų savivaldybių finansavimo proceso reformavimas. Išsprendus šį uždavinį būtų panaikinama dar viena problema - pajamų perskirstymas tarp savivaldybių, nes šiuo metu centrinės valdžios nustatytų įpareigojimų našta atskirose savivaldybėse yra labai skirtinga, o taikant rodiklius šie skirtumai tinkamai neišlyginami.

Įsigaliojus Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo pakeitimo įstatymui, kurio nuostatomis Vyriausybė pradėjo vadovautis rengdama 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, faktinis savivaldybių savarankiškumas skirstyti asignavimus norimomis kryptimis buvo labai apribotas. Taip pat pasikeitė ir savivaldybių biudžetų pajamų struktūra. Tuo pat metu labai padidinta tikslinė dotacija iš valstybės biudžeto, kurią savivaldybės įpareigos skirti valstybinėms funkcijoms ir „besimokančiojo krepšeliui“ finansuoti. Išlaidos minėtoms funkcijoms sudaro daugiau nei pusę visų savivaldybių biudžetų išlaidų. Taigi akivaizdu, kad dabartinė savivaldybių biudžetų pajamų struktūra ir tų pajamų panaudojimo galimybės riboja savivaldybių finansinį savarankiškumą.

Tikslus savivaldybių funkcijų apibrėžimas ir reglamentavimas dabar galiojančiame Vietos savivaldos įstatyme stiprina vietos savivaldos atsakomybės ir atskaitomybės mechanizmą ir palieka mažiau erdvės įvairioms interpretacijoms. Tačiau vietinio valdymo lygio institucijų veikla vis dar išlieka pernelyg ribojama valstybės valdžios. Savivaldybės Lietuvoje neturi pakankami savarankiškumo tvarkyti priskirtus viešuosius reikalus. Savivaldybių veiklos ribotumas priskirtų įgaliojimų įgyvendinimo atžvilgiu pasireiškia per dideliu savivaldybių funkcijų detalizavimo

įstatymais, akivaizdžiu valstybinių funkcijų (t.y. funkcijų, vykdomų valstybės vardu) ir ribotai savarankiškų funkcijų dominavimu ir per dideliu administraciniu reglamentavimu (yra daug poįstatyminių aktų, kuriuose nustatytos procesinės normos per griežtai riboja savivaldybių veiklą, pernelyg gausu derinimo ar leidimų gavimo prieš priimant sprendimus atveju).

Koreguojant įstatymus ir perskirstant funkcijas, taip pat didinamas tik skaičius valstybinių ir priskirtų funkcijų, kurių atžvilgiu išsaugoma valstybinio lygio institucijų įtaka, o savivaldybių savarankiška kompetencija nėra plečiama. Tai akivaizdžiai rodo apie valstybės valdžios institucijų Lietuvoje nenorą atsisakyti įtakos tam tikrose veiklos srityse ir didinti savivaldybių veiklos savarankiškumą.

Viena iš pagrindinių problemų visoms savivaldybėms, tai specialiųjų tikslinių dotacijų nepanaudotų lėšų skyrimas kitoms funkcijoms vykdyti. Pagal galiojančius įstatymus savivaldybės gali skirti tik nedidelę dalį nepanaudotų specialios tikslinės dotacijos valstybinėms funkcijoms vykdyti lėšų kitoms savivaldybės reikmėms, nes visos kitos nepanaudotos tikslinių dotacijų lėšos grąžinamos į Valstybės biudžetą. Todėl ši tvarka neskatina savivaldybių racionaliai naudoti specialių tikslinių dotacijų lėšų.

Dar viena problema yra ta, kad pagal galiojančią savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodiką savivaldybės taryba negali savarankiškai spręsti, kaip panaudoti visas gautas pajamas, nes planuotos biudžeto pajamos didesnės nei 19 proc. pervedamos į Valstybės biudžetą net neatsižvelgiant į tai jeigu ir negautos planuotos pajamos. Taigi, Mažeikių rajono savivaldybei 2008 m. teko grąžinti į valstybės biudžetą 6972 tūkst. Lt bendrosios dotacijos kompensacijos.

Išanalizavus 2003-2008 m. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto surenkamų pajamų plano vykdymą, matoma, kad 2003, 2004 ir 2005 m. biudžeto pajamų planas įvykdytas daugiau nei 100 %, o visais kitais metais atsilikimas nuo plano jau sudarė nuo 1 % iki 2 %. Todėl išanalizavus Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų įvykdymą, matoma, kad šioms išlaidoms įvykdyti neužtenka biudžeto lėšų. Jų įvykdymas siekia nuo 96,04 % iki 98,87 %. Tai rodo, kad kiekvienais metais savivaldybės atliekamoms funkcijoms lėšų skiriama mažiau, dėl to nukenčia šių funkcijų vykdoma kokybė.

Nors savivaldybėms pavestų tvarkyti viešųjų reikalų apimtis nuolat didėja, savivaldybėms neteikiamas poreikius atitinkantis finansavimas. Taip pažeidžiami finansinio proporcingumo ir lygiagretaus finansavimo principai. Finansinio proporcingumo ir lygiagretaus finansavimo principų, numatančių veiksmų ir priemonių finansinę atitiktį užsibrėžtiems tikslams, pažeidimą rodo nuolatinis savivaldybių įsiskolinimas. Todėl Mažeikių rajono savivaldybė yra priversta naudotis banko

paskolomis. Didžiausią dalį, apie 73 %, kreditinio įsiskolinimo dydžio sudaro ilgalaikės paskolos, apie 17 % sudaro įsiskolinimas darbo užmokesčiui ir apie 10 % tenka įsiskolinimas už prekes bei paslaugas. Taigi, kiekvienais metais kreditoriniam įsiskolinimui didėjant, Mažeikių rajono savivaldybė susiduria su dar viena problema, tai skolinimosi limitų panaudojimu. Skolinimosi limitų viršijimas yra savivaldybių biudžeto pajamų nustatymo metodikos įstatymo ir 2002 m. valstybės ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių pavirtinimo įstatymo pasekmė. 2002 metais pakeitus savivaldybių biudžetų pajamų struktūrą, specialios dotacijos iš valstybės biudžeto sudaro didžiąją savivaldybės biudžeto pajamų dalį. Kadangi skolinimosi limitai skaičiuojami nuo savivaldybės biudžeto pajamų dalies be specialių tikslinių dotacijų, skolinimosi limitai nuolat viršijami ir nedidinant savivaldybės skolos.

Mažeikių rajono savivaldybės taryba 2003-2008 metais, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos žemės mokesčio bei Vietos savivaldos įstatymais, teikė mokesčių ir rinkliavų lengvatas bei atleidimą nuo mokesčio fiziniams ir juridiniams asmenims. Pagal Telšių apskrities VMI Mažeikių skyriaus ir Mažeikių rajono savivaldybės administracijos pateiktus duomenis dėl suteiktų legvatų negauta pajamų 2003 m. – 209,44 tūkst. Lt, 2004 m. – 367,38 tūkst. Lt, o 2008 m. – net 833,43 tūkst. Lt. Todėl Mažeikių rajono savivaldybės taryba turėtų gerai apsvarstyti, kokias ir kiek mokesčių bei rinkliavų legvatas taikyti, kokių imtis priemonių negautų pajamų skirtumui padengti. Viena iš sprendimo galimybių – tai savivaldybei priklausančio turto privatizavimas.

Mažeikių rajono savivaldybė pagal išgales stengiasi išgyventi su turimomis lėšomis: iš dalies pertvarkė biudžetinių įstaigų tinklą, apribojo įstaigų išlaidas, nustatydama joms normatyvus, be to skirdama įstaigoms asignavimus, papildomai taikė 10 procentų išlaidų mažinimo koeficientą.

3.2. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų prognozės 2009-2011 metams

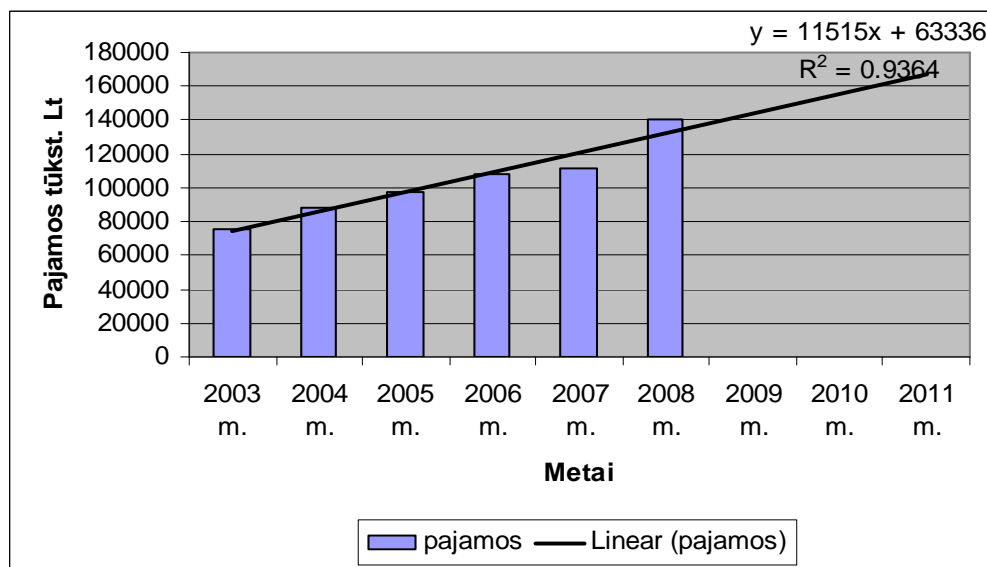
Atlikus 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų analizę, tikslinga sudaryti biudžeto pajamų ir išlaidų kitimo prognozę 2009-2011 metams. Prognozavimas atliktas naudojant tiesinio ir logaritminio trendo funkcijos bei eilučių išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodus..

Atlikus prognozavimą, jie palyginami ir nustatoma, kuris iš gautų prognozavimo metodų yra tikslesnis. Bus apskaičiuotas prognozių patikimumas, t.y. determinacijos koeficientas ir vidutinė aproksimacijos palaida.

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto 2003-2008 metų pajamų ir išlaidų prognozavimas paskaičiuojamas remiantis faktiniais rodikliais, pateiktais 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 prieduose.

Pagal turimus duomenis paskaičiuota 2003-2008 metų biudžeto pajamų kitimo tendencija ir prognozavimas 2009-2011 metams. Naudojant formules (žr. 16 priedą) paskaičiuota tiesinio trendo funkcijos a ir b parametrai, tiesinio trendo funkcija.

Taigi, pagal turimus duomenis, matyti, kad pajamos kasmet didėja. Lyginant 2003-2008 metų laikotarpį, pajamos išaugo 1,6 karto, t.y. 64775,6 tūkst. Lt (žr. 16 priedą). Pagal apskaičiuotus duomenis nubraižomas pajamų tiesinioo trendo fukcijos grafikas, kuris pavazduotas 18 paveiksle. Iš paveikslo, matyti, kad vidutiniškai pajamos turėtų padidėti po 11515 tūkst. Lt. Remiantis nustatyta pajamų kitimo priklausomybe nuo laiko, t.y. pagal trendo pajamų kitimo funkciją ir atliktus skaičiavimus, 2009-2011 metais pajamos turrėtų didėti iki 166971 tūkst. Lt. Taip pat buvo paskaičiuotas determinacijos koeficientą, kuris parodo prognozės tikslumą. Taigi, prognozės tikslumas yra 94 %, o tai reiškia, kad kiti prognozėje neįvertinti veiksniai sudaro 6 % (žr. 16 priedą).

18 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų tiesinis trendas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Norint patikslinti prognozinis skaičiavimus tikslinga apskaičiuoti standartinę regresijos ir standartinę prognozės paklaidas. Remiantis šių paklaidų dydžiais, galima apskaičiuoti reikšmių kitimo pasikliautinumo intervalo viršutinę ir apatinę ribas .

Statistikoje galimas vidurkio kitimo ribas nusako pasikliautinumo intervalas, t.y. intervalas, kuriame su tam tikra tikimybe galima laukti faktiškos prognozuojamos rodiklio reikšmės.

Pasikliautinumo intervalą nusako standartinė regresijos paklaida. Apskaičiavus standartinę

regresijos paklaidą, standartinę prognozės paklaidą, galima apskaičiuojami pasikliautinumo intervalus su patikimumu. Naudojamos formulės ir skaičiavimai pateikti 16 priede, gauti duomenys pateikiami 16 lentelėje.

Remiantis atliktais pasikliautinumo intervalų skaičiavimais, galima teigti, kad mažiausias prognozuojamas pajamų dydis 2009 m. gali būti 126809,5 tūkst.Lt, o didžiausias 161072,5 tūkst.Lt. Skirtumas tarp mažiausios ir didžiausios reikšmės sudaro 34263 tūkst.Lt. 2010 m. mažiausias prognozuojamas pajamų dydis siektų 136358,6 tūkst.Lt, o didžiausias – 174553,4 tūkst.Lt, skirtumą sudaro 38194,8 tūkst.Lt. 2011 m. mažiausias prognozuojamas pajamų dydis siektų 145655,3 tūkst.Lt,

16 lentelė

Standartinės regresijos ir prognozės paklaidų skaičiavimai 2009-2011 metams

Metai	φ	n	y_t	S_r	S_t	%	Apatinė riba	Viršutinė riba
2009	1	7	143941	6263.9	8565,75	95%	126809,5	161072,5
2010	2	8	155456		9548,70	95%	136358,6	174553,4
2011	3	9	166971		10657,84	95%	145655,3	188286,7

Šaltinis: sudaryta autorės.

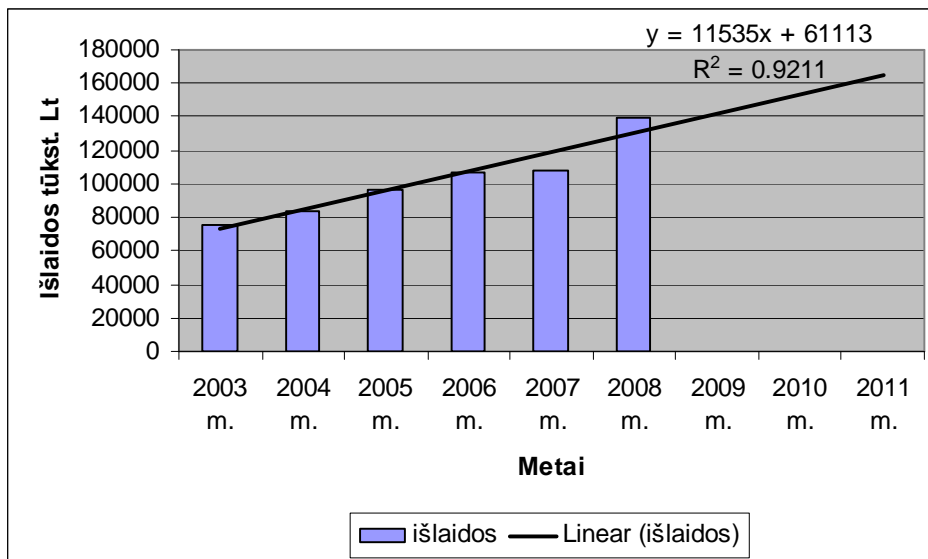
o didžiausias – 188286,7 tūkst.Lt, skirtumą sudaro 42631,4 tūkst.Lt. (žr. 16 lentelę) Pagal paskaičiuotas prognozes matyti, kad pajamos turėtų kiekvienais metais didėti ir per 2009-2011 metų laikotarpį gali padidėti nuo 12,9 % iki 14,5 %.

Pagal turimus duomenis (žr. 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 priedus) paskaičiuota 2003-2008 metų biudžeto išlaidų kitimo tendencija ir prognozavimas 2009-2011 metams. Naudojant formules paskaičiuota tiesinio trendo funkcijos a ir b parametrai, tiesinio trendo funkcija ir jų gauti skaičiavimai pateikiami 17 priedą. Pagal turimus duomenis, matyti, kad išlaidos kasmet didėja. Lyginant 2003-2008 metų laikotarpį, išlaidos išaugo 1,4 karto, t.y. 64255,7 tūkst.Lt.

Pagal apskaičiuotus duomenis nubraižomas tiesinio trendo funkcijos grafikas, kuris pavaizduotas 19 paveiksle. Iš paveikslo, matyti, kad vidutiniškai kasmet išlaidos turėtų padidėti po 11535 tūkst.Lt. Remiantis nustatyta išlaidų kitimo priklausomybe nuo laiko, t.y. pagal trendo išlaidų kitimo funkciją ir atliktus skaičiavimus, 2009-2011 metais išlaidos turėtų didėti iki 164928 tūkst.Lt. O taip pat matyti, kad prognozės tikslingumas yra 92,11 %, o kiti veiksniai - 7,89 % (žr. 17 priedą)

Norint patikslinti prognozinčius skaičiavimus tikslinga apskaičiuoti standartinę regresijos ir standartinę prognozės paklaidas. Remiantis šių paklaidų dydžiais, galima apskaičiuoti reikšmių kitimo

pasikliautinumo intervalo viršutinę ir apatinę ribas.

19 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų tiesinis trendas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Pasikliautinumo intervalą nusako standartinė regresijos paklaida. Apskaičiavus standartinę regresijos paklaidą, standartinę prognozės paklaidą ir pasikliautinumo intervalus su patikimumu skaičiavimai pateikti 17 priede, gauti duomenys pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė

Standartinės regresijos ir prognozės paklaidų skaičiavimai 2009 – 2011 metams

Metai	φ	n	y_t	S_r	S_t	%	Apatinė riba	Viršutinė riba
2009	1	7	141858	7085,6	9689,4	95%	122479,2	161236,8
2010	2	8	153393		10801,3	95%	131790,4	174995,6
2011	3	9	164928		12055,9	95%	140816,2	189039,8

Šaltinis: sudaryta autorės.

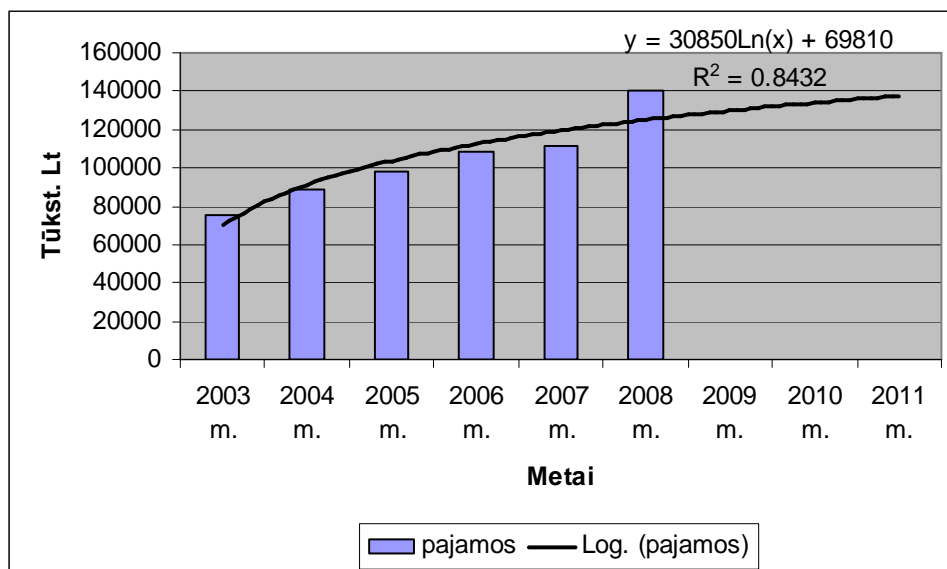
Remiantis atliktais pasikliautinumo intervalų skaičiavimais, galima teigti, kad mažiausias prognozuojamas išlaidų dydis 2009 m. gali būti 122479,20 tūkst.Lt, o didžiausias 161236,8 tūkst.Lt. Skirtumas tarp mažiausios ir didžiausios reikšmės sudaro 38757,6 tūkst.Lt. 2010 m. mažiausias prognozuojamas išlaidų dydis siektų 131790,4 tūkst.Lt, o didžiausias – 174995,6 tūkst.Lt, skirtumas 43205,2 tūkst. Lt. O 2011 m. mažiausias prognozuojamas išlaidų dydis siektų 140816,2 tūkst.Lt, o didžiausias – 189039,8 tūkst.Lt, skirtumą sudaro 48223,6 tūkst.Lt. Pagal paskaičiuotas prognozes

matyti, kad išlaidos turėtų kiekvienais metais didėti ir per 2009-2011 metų laikotarpį gali padidėti nuo 13 % iki 14,7 %.

Apibendrinant pajamų ir išlaidų prognozę gauta tiesinio trendo funkcijos metodu, galima daryti išvadą, kad tiek pajamos, tiek ir išlaidos 2009-2011 metais turėtų didėti. Pajamos padidės nuo 143941 tūkst.Lt iki 166971 tūkst.Lt, o išlaidos - nuo 141858 tūkst.Lt iki 164928 tūkst.Lt. Matyti, kad pajamos viršys išlaidas. Į savivaldybės biudžetą 2009-2011 metais bus gauta 6189 tūkst.Lt pajamų daugiau, nei padaryta išlaidų (žr. 16 ir 17 priedus). Bet reiktų pagręžti tai, kad šis metodas pagrįstas retrospektyvos informacija, tačiau realybė gali būti visai kitokia, pvz. valstybės sprendimai dėl krizės gali smarkiai pakoreguoti situaciją.

Pagal duotus faktiškus duomenis (žr. 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 priedus) nubraižomas biudžeto pajamų logaritminio trendo funkcijos grafikas, kuris pavaizduojamas 20 paveiksle.

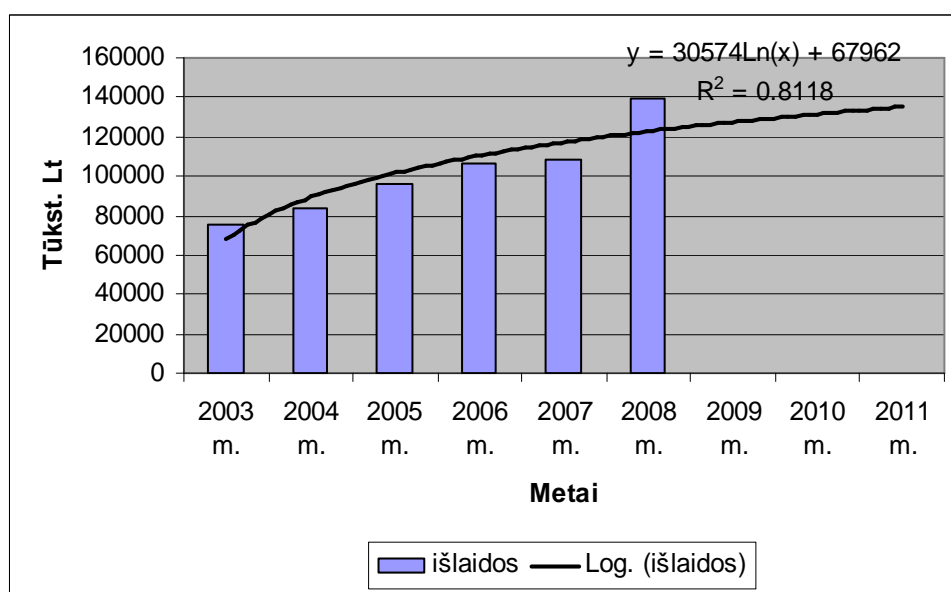
20 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų logaritminis trendas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Pagal logaritminio trendo funkciją apskaičiuojama biudžeto pajamų prognozė ir duomenys pateikti 18 priede. Pagal pateiktus skaičiavimus matyti, kad pajamos didėja. Pajamos per 2009-2011 metų laikotarpį turėtų padidėti nuo 129967,5 tūkst.Lt iki 137680,0 tūkst.Lt, t.y. 7712,5 tūkst.Lt, kas sudaro 5,6 %. Prognozės tikslinguma apskaičiuavus determinacijos koeficientą yra 84,2 %, o kiti veiksniai – 15,8 % (žr. 18 priedą).

Pagal duotus faktiškus duomenis (žr. 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 priedus) nubraižomas biudžeto išlaidų logaritminio trendo funkcijos grafikas, kuris pavaizduojamas 21 paveiksle.

Pagal logaritminio trendo funkciją apskaičiuojama biudžeto išlaidų prognozė ir duomenys pateikti 18 priede. Kaip matyti, iš gautos 2009-2010 metų išlaidų prognozės, naudojant logaritminio trendo funkcijos metodą, išlaidos vis didės. Išlaidos per 2009-2011 metų laikotarpį turėtų padidėti nuo 127581,3 tūkst.Lt iki 135224,8 tūkst.Lt, t.y. 7643,5 tūkst.Lt, kas sudaro 5,7 %. Jos didės greičiau, nei kaip pajamos. Prognozės tikslingumas paskaičiavus determinacijos koeficientą yra 84,2 %, kiti veiksniai – 15,8 % (žr. 18 priedą)

21 pav. Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų logaritminis trendas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Pagal V. Bartosevičienę (2003), statistinis prognozavimas – tai pakankamai efektyvus metodas sudarant pirminius prognozių variantus, ateities projektus ir parodo numatomą planuojamo rodiklio dydį. Savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų prognozei nustatyti eilučių išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodą. Formulės, skaičiavimai ir gauti duomenys pateikti 19 priede. Pagal atliktą pajamų išlyginimą ir prognozę, nustatyta, kad pajamos kasmet turėtų didėti po 12955,1 tūkst.Lt. Per prognozuojamąjį 2009-2011 metų laikotarpį pajamos padidėtų 38865,3 tūkst.Lt, t.y. 21,7 %. Prognozės tikslingumas apskaičiavus determinacijos koeficientą yra 87,7 %, o kiti veiksniai – 12,3 %. Biudžeto išlaidos kasmet turėtų padidėti 12851,2 tūkst.Lt. Per prognozuojamąjį laikotarpį 2009-2011 metų laikotarpį padidėtų 38553,4 tūkst.Lt, t.y. 21,6 %. Prognozės tikslingumas apskaičiavus determinacijos koeficientą yra 85,2 %, o kiti veiksniai – 14,8 %. Taigi, palyginus prognozuojamas

pajamas su išlaidomis, matyti, kad pajamų didėjimo tempas yra didesnis. Bet kaip minėjau aukščiau, šie metodai pagrįsti retrospektyvos informacija. Pasikeitus ekonominei padėčiai Lietuvoje bei valstybei pakeitus įstatymus, gali pasikeisti visa prognozuojamų pajamų ir išlaidų situacija.

Atliktos prognozės tiesinio ir logaritminio trendo funkcijos bei eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodais, gauti susisteminti rezultatai pateikiami 18 lentelėje. Iš gautų duomenų galima spręsti, kad per 2003-2008 metų laikotarpį didžiausias biudžeto pajamų nukrypimas (25514,5 tūkst.Lt) nuo faktinės reikšmės buvo gautas, skaičiuojant pajamų prognozę eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodu. Biudžeto pajamų nukrypimas nuo faktinės reikšmės pagal logaritminio trendo funkcijos metodą yra 26,3 tūkst.Lt, pagal tiesinio trendo funkcijos metodą yra 4,3 tūkst.Lt.

18 lentelė

Biudžeto pajamų ir išlaidų gautos prognozės rezultatų palyginimas

Metai	Prognozuotos pajamos				Prognozuotos išlaidos			
	Pajamos, tūkst.. Lt	Tiesinio trendo metodas	Logoritminio trendo metodas	Eilutės išlyginimo pagal absoliutinį padidėjimą metodas	Išlaidos, tūkst.. Lt	Tiesinio trendo metodas	Logoritminio trendo metodas	Eilutės išlyginimo pagal absoliutinį padidėjimą metodas
2003	75502,4	74851,0	69810,0	75502,4	75011,0	72648,0	67962,0	75011,0
2004	88626,0	86366,0	91096,5	88457,5	84117,4	84183,0	89058,0	87862,1
2005	97665,0	97881,0	103745,0	101412,6	96015,8	95718,0	101593,4	100713,2
2006	108292,4	109396,0	112691,5	114367,8	106351,5	107253,0	110459,8	113564,4
2007	111462,9	120911,0	119478,5	127322,9	108158,5	118788,0	117186,1	126415,5
2008	140278,0	132426,0	125031,5	140278,0	139266,7	130323,0	122689,5	139266,7
Viso:	621826,7	621831,0	621853,0	647341,2	608920,9	608913,0	608948,8	642832,8
2009		143941,0	129967,5	153233,1		141858,0	127581,3	152117,8
2010		155456,0	133978,0	166188,2		153393,0	131555,9	164968,9
2011		166971,0	137680,0	179143,3		164928,0	135224,8	177820,1

Šaltinis: sudaryta autorės.

Per 2003-2008 metų laikotarpį didžiausias biudžeto išlaidų nukrypimas (33911,9 tūkst.Lt) nuo faktinės reikšmės buvo gautas, skaičiuojant pajamų prognozę eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodu. Biudžeto išlaidų nukrypimas nuo faktinės reikšmės pagal logaritminio trendo funkcijos metodą yra 27,9 tūkst.Lt, pagal tiesinio trendo funkcijos metodą yra 7,9 tūkst.Lt.

Galima teigti, kad tiesinio trendo funkcijos metodo prognozuotos biudžeto pajamų ir išlaidų sumos yra tiksliausios, kadangi šiuo būdu atliekami tikslesni skaičiavimai. Tai parodo ir apskaičiavus determinacijos koeficientą, kurie sudarė 94 % (pajamos) ir 92,4 % (išlaidos). O atlikus prognozę, kitais

metodais, tokiais kaip logaritminio trendo bei eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą metodais, jų prognozės laikytinos nelabai patikimos. Nes pagal gautas reikšmes apskaičiuoti determinacijos koeficientai atitinkamai sudarė 84,2 % (logaritminio trendo) ir 87,7 % (eilutės išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą).

Apibendrinat Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto būsimus pokyčius, tendencijos rodo, kad ateinančiais metais pajamos augs, tuo pačiu ir išlaidos. Reikia pagręžti, kad aukščiau prognozuojami metodai yra pagrįsti retrospektyvos informacija, tačiau realybė yra visai kitokia, nes 2008 metų pabaigoje Lietuvą užgriuvo ekonominė krizė, kuri gali pakeisti pajamų augimą, nes valstybės sprendimai dėl krizės gali smarkiai pakoreguoti situaciją.

IŠVADOS

Savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo teisinis pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas, Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas, atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, Vyriausybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, Vyriausybės patvirtintos biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės, Lietuvos Respublikos savivaldos įstatymas bei kiti teisės aktai. Tačiau visi jie nesudaro galimybių savivaldybėms savarankiškai planuoti ir racionaliai naudoti pajamas. Tuo pasireiškia mažas savivaldybių finansinis savarankiškumas ir aukštas centralizacijos laipsnis.

Lietuvoje kiekviena savivaldybė turi savarankišką biudžetą, kuris savivaldybės tarybos tvirtinamas be deficito. Praktinė analizė parodė, kad Mažeikių rajono savivaldybė, formuojant biudžetą, netaiko nė vieno konkretaus teorinio biudžeto sudarymo metodo. Tą rodo netikslūs sudaryti biudžeto planai atitinkamų metų pradžioje, kurie visada gerokai nukrypsta nuo faktiškai įvykdyto savivaldybės biudžeto metų pabaigoje.

Nuolatinio funkcijų atlikimo principas reikalauja, kad planuojant biudžeto vykdymą, būtų užtikrintas stabilus savivaldybei priskiriamų funkcijų atlikimas. Neskirdama pakankamo finansavimo, valstybė tik nuolat didina savivaldybėms deleguojamų funkcijų apimtį, o tai blogina savivaldybių finansinę padėtį. Dabartinėmis ekonominėmis sąlygomis dauguma savivaldybių nepajėgia iš savo finansinių išteklių finansuoti būtiniausių išlaidų, t.y. gauti pajamas, proporcingas išlaidoms. Todėl, siekiant fiskalinės pusiausvyros, savivaldybių biudžetams yra skiriami įvairūs finansiniai transferiniai (dotacijos, dalijamieji mokesčiai) mokėjimai.

Lietuvoje savivaldybės, laikydamosi Seimo patvirtintų skolinimosi limitų, Vyriausybės nustatyta tvarka gali imti trumpalaikes ir ilgalaikes paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių, tačiau skola negali viršyti 35 % patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų (neįskaitant iš valstybės biudžeto savivaldybei skiriamų specialių tikslinių dotacijų).

Savivaldybių biudžeto pajamos formuojamos iš jų teritorijoje esančių įmonių, įstaigų ir organizacijų mokamų mokesčių, iš pajamų už jų nuosavybei priklausančio turto eksploatavimą, valstybės biudžeto dotacijų ir kitų joms pagal įstatymus priskirtų pajamų šaltinių. Pagrindinis Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokesčių šaltinis – gyventojų pajamų mokestis, kuris turi didžiausią įtaką mokesčių straipsnio kitimui ir priklauso nuo dirbančiųjų žmonių skaičiaus bei darbo užmokesčio lygio. Dėl Mažeikių rajono savivaldybei nustatyto didelio (55 %) gyventojų pajamų mokesčio atskaitymo į

valstybės biudžetą ir dėl negaunamų biudžeto pajamų Mažeikių rajono savivaldybė analizuojamu laikotarpiu buvo priversta skolintis lėšas iš bankų ir valstybės.

Atlikę Mažeikių rajono savivaldybės 2003–2008 m. biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizę, pastebima bendra pajamų ir išlaidų didėjimo tendencija. Didžiausią dalį savivaldybės biudžeto pajamose sudaro mokestinės pajamos ir dotacijos. Čia išsiskiria 2008 metai, kur mokestinės pajamos sudaro 52,87 % (74170,9 tūkst. Lt) visų pajamų. Šitokią pasikeitimą lėmė tai, kad 2008 metais pasikeitė Gyventų pajamų mokesčio įstatymas, Rinkliavų įstatymas, Nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas. Nemokestinių pajamų lyginamasis svoris visose pajamose sudaro pakankamai nedidelę dalį, čia nagrinėjamu laikotarpiu tai sumažėja, tai padidėja. Nemokestinių pajamų lyginamosios dalies kitime išsiskiria tik 2006 m., čia visose pajamose sudarė 4,74 % (5135,8 tūkst. Lt). Valstybės skiriamos dotacijos vis didėja, nes savivaldybei priskiriama atlikti vis daugiau funkcijų. Dotacijos dydis apima daugiau negu pusę visų biudžeto pajamų ir jos lyginamasis svoris visose pajamose svyruoja nuo 68,91 % iki 40,42 %. Didžiausias dotacijos dydis apima specialiąsias tikslines dotacijas, jos sudaro nuo 82,03 % iki 98,13 % visų dotacijų. Vadinasi, galima teigti, kad išlikus specialių tikslinių dotacijų dydžio didėjimo tendencijai, Mažeikių rajono savivaldybei reikės geriau planuoti, kaip ateityje gauti papildomų pajamų, kad galėtų padengti savo išlaidas.

Didžiausia dalis savivaldybės išlaidų per 2003–2008 m. buvo skirta švietimui, jos lyginamasis svoris visose išlaidose svyruoja nuo 55 % iki 63 %. Gana didelė dalis išlaidų per 2003–2008 m. skirta socialinei apsaugai, bendrosios valstybės paslaugoms ir ekonomikai, jų lyginamasis svoris visose išlaidose atitinkamai svyruoja nuo 10 % iki 19 %, 7 % iki 15 % ir 1 % iki 5 %. Galima teigti, kad Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų padidėjimui turi kasmet vis didėjanti deleguojamų valstybės (perduotų savivaldybėms) funkcijų apimtis, kuri pareikalauja iš savivaldybės ir didesnių išlaidų, toms funkcijoms vykdyti. Taip pat yra ir dar viena tendencija, kuri didina savivaldybės išlaidas, tai pačios savivaldybės reikmės didėjimas, nes daugėja įvairių vykdomų programų, buvo renovuojamos mokyklos ir kt

Atlikus Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto 2009 – 2011 m prognozes, nustatyta, kad bendros biudžeto pajamos ir išlaidos, paskaičiuotos skirtingais teoriniais metodais, toliau vis didės. Tiksliausia biudžeto pajamų ir išlaidų prognozė gauta skaičiuojant trendo funkcijos metodu, tai parodo ir atlikti skaičiavimai, nes determinacijos koeficientas atitinkamai sudarė 94 % (pajamoms) ir 92,4 % (išlaidoms). Taigi, kasmet biudžeto pajamos vidutiniškai turėtų padidėti 13,7 %, išlaidos – 5,7 %. Nors reikia pabrėžti, kad prognozuojami metodai yra pagrįsti retrospektyvos informacija, taičiau realybė gali būti visai kitokia, nes 2008 metų pabaigoje Lietuvoje pasikeitė ekonominė situacija, kuri gali pakeisti

pajamų augimą, nes valstybės sprendimai dėl krizės gali smarkiai pakoreguoti situaciją

Normalų bet kurios savivaldybės administruojamos teritorijos ekonomikos ir kultūros augimą, laiduoja stabilus biudžetas ir ekonomiškai patikimi jo pajamų papildymo šaltiniai, gausinami iš ūkio veiklos bei ekonomiškai aktyvių gyventojų darbo rezultatų.

REKOMENDACIJOS

Išanalizavus Mažeikių rajono savivaldybės 2003–2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų formavimą, vykdymą, teorinius savivaldybės biudžeto formavimo aspektus, jo kitimo priežastis ir kontrolę, galima pateikti tokias rekomendacijas:

1. Pasirinkti tokį savivaldybės biudžeto sudarymo metodą, kuris leistų kuo tiksliau sudaryti biudžeto projektus, siekiant išvengti didelių atotrūkių tarp planuotų ir įvykdytų biudžetų, užkertant kelią biudžeto deficito susidarymui ir mažinti paskolų ėmimą jam padengti. Rajono savivaldybė, sudarydama biudžetą, galėtų remtis, nors ir daug išlaidų reikalaujančiu, tačiau skaidriau leidžiančiu planuoti savivaldybės biudžetą, programinio biudžeto sudarymo metodu, kurį taikant, daugiausia dėmesio skiriama tikslams ir programoms bei rezultatams, gautiems siekiant užsibrėžtų tikslų. Prognozuojant biudžetą, savivaldybė galėtų remtis ne tik turimais ankstesnių metų biudžeto duomenimis, bet ir įvertinti socialines-ekonomines sąlygas, kurios nuolat kinta ir kurios turi įtakos atotrūkiui tarp planuoto ir įvykdyto biudžeto. Taikant programinio biudžeto sudarymo metodą, būtų įgyvendinamos Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 26 str. 1 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 543 patvirtintų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių V skyriaus bei Vietos savivaldos įstatymo 36 str. 3 d. nuostatos.

2. Tiksliai apibrėžti, kiek galima atriboti bei padalyti valstybės ir vietos valdžių funkcijas bei užtikrinti, kad valstybės valdžia, deleguodama savivaldybėms naujas funkcijas, nepažeidintų finansinio proporcingumo principo. Siekiant plėtoti Lietuvoje fiskalinę decentralizaciją ir gerinti mokesčių administravimą, būtina reformuoti vietos savivaldos finansavimo sistemą, suteikiant savivaldybėms daugiau laisvės administruojant joms priskirtus mokesčius, pačioms spręsti kuriai funkcijai naudoti gautas pajamas, užtikrinant visų funkcijų vykdymą.

3. Suformuoti teisinį-administracinį mechanizmą, leidžiantį savivaldybėms imti tokio dydžio ir trukmės paskolas, kokias jos pajėgtų grąžinti numatytais terminais. Padidinti savivaldybių skolinimosi limitus, kad jos pajėgtų tinkamai ir laiku finansuoti tiek einamąsias išlaidas, tiek investicinius projektus.

4. Sudaryti savivaldybėms sąlygas pačioms finansuoti ne tik einamąsias išlaidas, bet ir investicinius projektus ir kol savivaldybės dėl nesubalansuotų biudžetų neturi pakankamų šaltinių finansuoti investicijas, reikėtų užtikrinti, kad investicijos iš valstybės biudžeto ir nebiudžetinių fondų savivaldybėms būtų skiriamos pagal ekonomiškai pagrįstas programas, parengtas siekiant

užtikrinti šalyje subalansuotą regionų plėtrą.

5. Būtų tikslinga atskirti valstybės ir savivaldybės vykdomą socialinę politiką, kadangi kiekviena savivaldos bendruomenė ir jos išrinkta vietinė valdžia geriausiai žino kokioms vietinių gyventojų reikmėms reikia tenkinti prioritetus.

6. Mažeikių rajono savivaldybės administracija turėtų skirti daugiau dėmesio priskirtų mokesčių administravimui ir naudojimui, siekti efektyvesnio baudų surinkimo, spartinti konfiskacijų vykdymo procesus. Norint pagerinti pajamų surinkimą, reikėtų glaudžiau bendradarbiauti su Valstybine mokesčių inspekcija ir kitomis valstybės tarnybomis.

7. Savivaldybė galėtų suformuoti darbo grupes, kurios sudarinėtų projektus rajono infrastruktūrai gerinti, siekiant pritraukti investicijų srautus į regioną, kurie padidintų gaunamų pajamų dydį į biudžetą, stabdytų žmonių emigraciją, keltų regiono pragyvenimo lygį.

8. Savivaldybė turėtų dar labiau skatinti smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą, naujų darbo vietų kūrimą, kas didintų gaunamų mokesčių sumas, keltų rajono pragyvenimo lygį. Mažinant ar atleidžiant įmones nuo tam tikrų mokesčių, baudų, rinkliavų, stengtis nepažeisti konkurencijos sąlygų. Sumažinus įmonių ir organizacijų mokesčių tarifus, įmonės šias lėšas galėtų panaudoti darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, kuris ateityje reikštų darbo našumo ir darbuotojų atlyginimų didėjimą, didesnę įmonių pelną, o tai garantuotų žymiai didesnių pajamų gavimą į biudžetą. Gavus papildomų pajamų būtų galima padidinti švietimo, kultūros išlaidas, siekiant didesnio gyventojų švietimo lygio, žinių plėtimo ir tobulinimo. Remiant švietimo sistemą dabar, rengiant jaunuosius specialistus būtų nemažai lėšų sutaupoma kovojant su bedarbyste, nusikalstamumu, mažiau reikėtų skirti lėšų socialinėms pašalpoms.

Padarius minėtus pertvarkymus, savivaldybių biudžetai taptų savarankiškesni, biudžetų pajamos realiai prognozuojamos ir svarbiausia – priklausytų nuo savivaldybių veiklos efektyvumo. Staigus pagerėjimas rajono savivaldybėms finansų sistemoje neįvyks, tačiau turint aiškų tikslą ir pamažu einant ta kryptimi, po keleto metų reikėtų tikėtis geresnių regiono ekonominio augimo sąlygų, verslo skatinimo formų ir investicijų srauto, o tai kartu užtikrintų stabilias biudžeto pajamas, regiono pragyvenimo lygio augimą.

LITERATŪRA

1. Astrauskas, A. (1999). Savivaldybių biudžetų sudarymas. *Ekonomika: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, Nr. 62, p. 5-14.
2. Astrauskas, A. (2002). Vietos savivaldos, savivaldybės ir savivaldybės valdžios samprata. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 21, p. 16-18.
3. Astrauskas, A. (2003). Lietuvos savivaldybių finansinio savarankiškumo problemos ir perspektyvos. *Ekonomika: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, Nr. 62, p. 7-18, 34-54.
4. Astrauskas, A. (2003). Vietos savivaldos samprata ir institucinė struktūra. Vilnius: Lietuvos teisės instituto leidybos centras.
5. Astrauskas, A., Galinienė, B. (2003). Vietos savivalda Lietuvoje: teoriniai ir istoriniai aspektai. *Mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
6. Bartosevičienė, V. (2003). *Ekonominė statistika*. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
7. Bagdonavičius, J., Šiaudytis, V., Vaitelienė, A. (2007). *Statistikos metodai socialiniuose-ekonominiuose tyrimuose*. Mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
8. Bivainis, J., Butkevičius, A. (2002). Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimas. *Pinigų studijos*, Nr. 4, p. 20-36.
9. Bivainis, J., Butkevičius, A. (2003). Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas. *Pinigų studijos*, p. 35-49.
10. Bivainis, J., Mitkevičius, R. (2003). Lietuvos nacionalinio biudžeto dinamika. *Ekonomika: mokslo darbai*, Nr. 62, p. 1-20.
11. Buškevičiūtė, E. (2003) *Mokesčių sistema*. Kaunas: Technologija.
12. Buškevičiūtė, E. (2006). *Viešieji finansai*. Kaunas: Technologija.
13. Čapas, R. (2003). Ko reikia savivaldybių finansų poreikiui subalansuoti? *Savivaldybių žinios*, Nr. 23 (215).
14. Davulis, G. (2004). Lietuvos savivaldybių finansų analizė fiskalinės decentralizacijos požiūriu. *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 4, p. 69-77.
15. Ehrhart, E. (1996). *Biudžetas ir finansai*. Vilnius: Pradai.
16. Kleponas, B. (2000). Vietos savivalda. *Savivaldybių žinios*, 33 (115), p. 8.
17. Levišauskienė, K., Rūškys, G. (2003). *Valstybės finansai*. Kaunas: VDU leidykla.
18. Lupeika, A. (2005). *Metodika bendra, o pajamos planuojamos skirtingai*. Savivaldybių

žinios, Nr. 41 (338).

19. Meidūnas, V., Puzinauskas, P. (2001). Mokesčiai: teorija, vaidmuo, raida. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

20. Meidūnas, V., Puzinauskas, P. (2003). Finansai. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

21. Naraškevičiūtė, V., Lakštutienė, A. (2003). Valstybės finansai. Kaunas: Technologija.

22. Norkūnas, A. (2001). Gentinė lietuvių tauta rytuose. Vilnius: Matrica.

23. Rimas, J. (2000). Vietiniai mokesčiai. Kaunas: Technologija.

24. Peters, B. G. (2002). Biurokratijos politika. Vilnius: Pradai.

25. Smalenskas, G. (2001). Finansai: paskaitų konspektai aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: Homo liber.

26. Snieška, V., Baumilienė, V., Bernatonytė, D. ir kt. (2001). Makroekonomika. Vadovėlis. Kaunas: Technologija.

27. Stačiokas, R., Mažeika, A., Rupšys, R. (2003). Apskaita ir atskaitomybė vietos savivaldybėse. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.

28. Stačiokas, R., Rimas, J. (2002). Lietuvos savivaldybių raida ir finansavimas. Kaunas: Technologija.

29. Stačiokas, R., Rimas, J. (2003) Mokesčiai: istorinė raida ir dabartis. Kaunas: Technologija.

30. Stačiokas, R., Rimas, J. (2003). The competence and functions of local authorities. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Kaunas: VDU leidykla, Nr. 25, p. 259-271.

31. Šimonėlis, V. (2005). Kada užlopysime pinigų skirstymo metodiką? Savivaldybių žinios, Nr. 11 (396).

32. Valužis, K. (2002). Biudžetinių įstaigų buhalterinės apskaitos tvarkymo metodika. Vilnius: Viltis.

33. Мацкуляк, И.Д., Пеньков, Б.Е., Емельянов, А.М. (2002). Финансы, налоги и кредит Москва.

34. Сорокина, Т. (2005). Бюджетный механизм выравнивания регионального развития./Social Research. Nr. 1 (5), p. 151-156.

35. Baltinienė, J., Pūnienė, D. (2006). Savivaldybės biudžeto analizė ir prognozavimas (Mažeikių rajono savivaldybės pavyzdžiu 2001-2005 metų). Bakalauro baigiamasis darbas. Šiauliai: ŠU.

36. Europos vietų ir regionų valdžių kongresas. Recommendation 79 (2000) on „The Financial Resources of Local Authorities in relation to their Responsibilities: A Litmus test for subsidiarity”.

[žiūrėta 2009-02-22]. Prieiga per internetą: <http://coe.fr/cplre>

37. Europos vietų ir regionų valdžių kongresas. Recommendation 87 (2001) on „Local and regional democracy in Lithuania“. [žiūrėta 2009-01-22]. Prieiga per internetą: <http://coe.fr/cplre>

38. Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. (2001). Valstybės žinios, Nr. 110-3990.

39. Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. (2002). Valstybės žinios, Nr. 124-5619.

40. Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. (2003). Valstybės žinios, Nr. 121-5466.

41. Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. (2004). Valstybės žinios, Nr. 171-6303.

42. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. (2005). Valstybės žinios, Nr. 150-5462.

43. Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas. (2006). Valstybės žinios, Nr. 138-5267.

44. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas. (2004). Valstybės žinios, Nr. 4-47.

45. Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos pakeitimo įstatymas. (2002). Valstybės žinios, Nr. 68-2773.

46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių įstatymo Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metais įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. (2002). Valstybės žinios, p. 5-186.

47. Lietuvos Respublikos 2001 m. gegužės 14 d. nutarimas Nr. 543 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“. (2001). Valstybės žinios. Nr. 42-1455.

48. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. liepos 3 d. įsakymas Nr. K-184 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo“. (2003). Valstybės žinios, Nr. 69-3135.

49. Lietuvos Respublikos įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokesčio įstatymas. [žiūrėta 2009-01-20]. Prieiga per internetą:

<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=112315&Condition2=>

50. Lietuvos Respublikos prekyviečių mokesčio įstatymas [žiūrėta 2009-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=145262&Condition2=>

51. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas [žiūrėta 2009-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=187567&Condition2=>

52. Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymas [žiūrėta 2009-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=197557&Condition2=>

53. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas [žiūrėta 2009-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=230023&Condition2=>

54. Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymas [žiūrėta 2009-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=128211&Condition2=>

55. Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymas (nebegalioja). (1994). Valstybės žinios, Nr. 51-950 .

56. Regioninė statistika. [žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>

57. Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas. (2008). Valstybės žinios, Nr. 113-4290.

58. Mažeikių rajono savivaldybės internetinė svetainė. [žiūrėta 2009-03-02]. Prieiga per internetą: <http://www.mazeikiai.lt/go.php/lit/Biudzetas/380/2/123>

PRIEDAI

2008 metų Telšių apskrities savivaldybių geografiniai duomenys, demografiniai ir darbo rodikliai

Apskritis ir rajonai	Plotas, km ²	Gyventojų skaičius	Pensinio amžiaus gyventojų skaičius	Darbingo amžiaus gyventojų skaičius	Bedarbiai	Veikiantys ūkio subjektai	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. Lt
1	2	3	4	5	6	7	8
Telšių apskritis	4350	173383	31242	108667	4600	3207	5878,2
Mažeikių raj.	1220,0	65109	10242	42228	1900	1304	5839,2
Plungės raj.	1105	43444	8046	26786	1100	799	28,4
Telšių raj.	1439	54745	10853	33582	1400	903	10,2
Rietavas	586	10085	2101	6071	200	201	0,4

Šaltinis: remiantis statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų statistika. [žiūrėta 2009-03-02] Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>

2008 metų Telšių apskrities savivaldybių demografinių ir darbo rodiklių paskaičiavimai

Apskritis ir rajonai	Pensinio amžiaus gyventojų skaičius	Pensinio žmonių skaičius palyginus su gyventojų skaičiumi, %	Bedarbiai	Bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis, %
1	2	3	4	5
Telšių apskritis	31242	18,02	4600	4,23
Mažeikių raj.	10242	15,73	1900	4,50
Plungės raj.	8046	18,52	1100	4,11
Telšių raj.	10853	19,82	1400	4,17
Rietavas	2101	20,83	200	3,29

Šaltinis: remiantis statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų statistika. [žiūrėta 2009-03-02] Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>

**Telšių apskrities savivaldybių finansiniai rodikliai per 2004-2007 metus
(Pajamos, tūkst. Lt)**

Apskritis ir rajonai	2004		2005		2006		2007	
Telšių apskritis	228763,5	100	242767,6	100	281381,3	100	300169,0	100
Mažeikių raj.	87705,9	38,34	93156,4	38,37	106643,2	37,90	109522,0	36,49
Plungės raj.	54921,5	24,01	58083,3	23,93	68233,3	24,25	73483,7	24,48
Telšių raj.	72663,3	31,76	76777,7	31,63	87678,4	31,16	97508,2	32,48
Rietavas	13472,8	5,89	14750,2	6,07	18826,4	6,69	19655,1	6,55

Šaltinis: remiantis statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų statistika. [žiūrėta 2009-30-02] Prieiga per internetą: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>

**SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ĮVYKDYMO 2004 m. sausio 1 d.
ATASKAITA**

Sudaryta 2004 - 02 - 06 d.

(tūkst.Lt)

Pajamų ekonominės klasifikacijos kodas				Pajamų pavadinimas	Eil. Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5	6	7	8
4				Mokestinės pajamos, iš viso (2+9+15)	1	23586.2	24697.9
4	1			Pajamų ir pelno mokesčiai (3+7)	2	14837.0	15956.3
4	1	1		Gyventojų pajamų mokestis, iš viso (4+5+6)	3	14837.0	15956.3
4	1	1	1	Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI)	4	13748.0	15159.3
4	1	1	2	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti	5		
4	1	1	3	Gyventojų pajamų mokestis šio mokesčio pajamoms išlyginti	6	1089.0	797.0
4	1	2		Pelno mokestis (Juridinių asmenų pelno mokestis) (8)	7	0.0	0.0
4	1	2	1	Pelno mokestis (Juridinių asmenų pelno mokestis)	8		
4	4			Turto mokesčiai (10+11+12+13+14)	9	8689.2	8686.8
4	4	1	1	Žemės mokestis	10	520.0	742.8
4	4	2	1	Įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis	11	7349.2	7135.2
4	4	3	1	Paveldimo ir dovanojamo turto mokestis	12	20.0	7.6
4	4	4	1	Valstybinės žemės ir valstybinio vandens fondo vandens telkinių nuomos mokestis	13	800.0	801.2
4	4	6	1	Kiti turto mokesčiai	14		
4	5			Vidaus prekių ir paslaugų mokesčiai (16)	15	60.0	54.8
4	5	3	1	Prekyviečių mokestis	16	60.0	54.8
5				Nemokestinės pajamos, iš viso (18+24+31+33)	17	1649.9	1439.4
5	8			Pajamos iš nuosavybės, iš viso (19+20+21+22+23)	18	0.0	0.0
5	8	2	1	Palūkanos už kapitalo naudojimą	19		
5	8	3	1	Dividendai	20		
5	8	4	1	Palūkanos už paskolas	21		
5	8	5	1	Palūkanos už depozitus	22		
5	8	6	1	Kitos pajamos iš nuosavybės	23		
5	9			Rinkliavos ir pajamos iš atsitiktinių pardavimų, iš viso (25+26+27+28+29+30)	24	889.9	898.3
5	9	1	1	Valstybės rinkliavos	25	200.0	133.0
5	9	1	2	Vietinės rinkliavos	26	30.0	63.4
5	9	4	1	Pajamos iš patalpų nuomos	27	115.1	190.9
5	9	5	1	Biudžetinių įstaigų pajamos, gautos už teikiamas paslaugas	28	544.8	511.0
5	9	6	1	Asignavimų valdytojų administruojamos pajamos	29		
5	9	10	1	Pajamos iš atsitiktinių pardavimų	30		
5	10			Pajamos iš baudų ir konfiskacijos (32)	31	340.0	350.9
5	10	1	1	Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	32	340.0	350.9
5	12			Kitos nemokestinės pajamos (34)	33	420.0	190.2

5	12	1	1	Kitos nemokestinės pajamos	34	420.0	190.2
				EINAMOSIOS PAJAMOS, IŠ VISO (1+17)	35	25236.1	26137.3
6				Pajamos iš kapitalo, iš viso (37+38+39+40)	36	0.0	25.9
6	13	1	1	Ilgalaikio turto realizavimo pajamos IŠ VISO (36+37)	37		
6	14	1	1	Strateginių ir neliečiamų atsargų realizavimo pajamos	38		
6	15	1	1	Pajamos už parduotą žemę	39		22.8
6	15	3	1	Pajamos už realizuotą nematerialųjį turtą	40		3.1
				IŠ VISO PAJAMŲ (35+36)	41	25236.1	26163.2
7				VALSTYBĖS BIUDŽETO DOTACIJOS (43)	42	48884.0	48864.3
7	18			Dotacijos, gautos iš kitų valdymo lygių, iš viso (44+48)	43	48884.0	48864.3
7	18	1	3	Speciali tikslinė dotacija (45+46+47)	44	45824.2	45804.5
				Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	45	20382.2	20382.2
				Moksleivių krepšeliui finansuoti	46	22862.0	22862.0
				Kita tikslinė dotacija	47	2580.0	2560.3
7	18	1	4	Bendrosios dotacijos kompensacija	48	3059.8	3059.8
				Lėšos, gautos iš valstybės biudžeto pagal tarpusavio atsiskaitymus	49	208.1	208.1
				Iš kitų savivaldybių gautos moksleivių krepšelio lėšos	50	0.5	0.5
				VISOS PAJAMOS, GAUTOS DOTACIJOS IR TARPUSAVIO ATSISKAITYMŲ LĖŠOS (41+42+49+50)	51	74328.7	75236.1
				Gražintos paskolos, suteiktos iš savivaldybės biudžeto	52		
				Metų pradžios lėšų likučiai, skirti išlaidoms dengti	53	266.3	266.3
				iš jų bendrai finansuojamų ES projektų išlaidoms dengti	54		
				IŠ VISO (51+52+53)	55	74595.0	75502.4
				SKOLINTOS LĖŠOS LAIKINAM PAJAMŲ TRŪKUMUI DENGTI, IŠ VISO (57+58)	56	0.0	0.0
				Trumpalaikės paskolos iš valstybės biudžeto	57		
				Kitos trumpalaikės paskolos	58		
				IŠ VISO ĮPLAUKŲ (55+56)	59	74595.0	75502.4
				Pasiskolinimas iš apyvartos lėšų ir laisvų lėšų likučio	60		
				IŠ VISO (59+60)	61	74595.0	75502.4
				METŲ PRADŽIOJE LĖŠŲ LIKUTIS	62	15.0	15.0
				iš jo: apyvartos lėšos	63	15.0	15.0
				specialiųjų programų lėšų likutis	64		
				skolintų lėšų likutis	65		
				laisvas lėšų likutis	66		
				BALANSAS (61+62)	67	74610.0	75517.4

(tūkst.lt)

Funkcinės klasifikacijos kodas		Eil. Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5
	Išlaidos pagal valstybės funkcijas			
1.	Bendrosios valstybės paslaugos	1	4347.8	4266.7
2.	Krašto apsauga	2	49.3	49.3
3.	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	3	576.6	576.6
4.	Švietimas	4	44084.0	44010.2
5.	Sveikatos priežiūra	5		
6.	Socialinė apsauga, globa ir rūpyba	6	12191.8	12170.5
7.	Butų ir komunalinis ūkis	7	1770.4	1738.9
8.	Sveikatingumas(sportas), rekreacija, kultūra	8	2871.6	2836.2
9.	Kuro ir energijos tiekimo paslaugos	9	2271.8	2271.8
10.	Žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė ir veterinarija	10	1191.7	1191.7
11.	Mineralinių išteklių gavyba (išskyrus kūrą) pramonė ir statyba	11		
12.	Transportas ir ryšiai	12	280.0	280.0
13.	Kita ekonominė veikla	13	796.9	796.9
14.	Išlaidos, nepriskirtinos pagrindinių funkcijų grupėms	14	4163.1	4822.2
	iš jų: valstybės biudžetui grąžintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	15		
	ūkio subjektams grąžintinos ankstesniais metais gautos paskolos	16	584.7	1343.7
	bendrosios dotacijos kompensacijos valstybės biudžetui	17		
	IŠ VISO IŠLAIDŲ (1-14)	18	74595.0	75011.0
	Lėšos, perduotos valstybės biudžetui pagal tarpusavio atsiskaitymus	19		
	Kitoms savivaldybėms perduotos moksleivio krepšelio lėšos	20		
	IŠ VISO (19+20)	21	0.0	0.0
	IŠ VISO IŠMOKŲ (18+21)	22	74595.0	75011.0
	Biudžeto perteklius (kai pajamos viršija išlaidas) [(55 paj.-21 išl.)-18 išl.]	23		491.4
	Biudžeto deficitas (kai išlaidos viršija pajamas) [(18 išl. - (55 paj.-21 išl.)]	24		
	ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PABAIGOJE LĖŠŲ LIKUTIS [(61+62) paj.-22 išl.]	25	15.0	506.4
	iš jų : apyvartos lėšos	26	15.0	15.0
	specialiųjų programų lėšų likutis	27		74.0
	skolinintų lėšų likutis	28		
	bendrai finansuojamų ES projektų specialiosios dotacijos likutis	29		
	laisvas lėšų likutis	30		417.4
	likutis VMI sąskaitoje (tik metų bėgyje)	31		

	BALANSAS (22+25)	32	74610.0	75517.4
--	-------------------------	-----------	----------------	----------------

Savivaldybės administracijos direktorius

Bronius Kryžius

(parašas, vardas, pavardė)

Vyriausiasis buhalteris

Janina Šakienė

(parašas, vardas, pavardė)

SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ĮVYKDYMO 2005 M. SAUSIO 1D. ATASKAITA

2005-02-05

Nr. 4

(Data)

(tūkst.litų)

Pajamų ekonominės klasifikacijos kodas							Pajamų pavadinimas	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1							2	3	4	5
1	1						Mokesčiai (2+7+13)	1	21947.6	22335.5
1	1	1					Pajamų ir pelno mokesčiai (3)	2	15329.0	19197.6
1	1	1	1	1			Gyventojų pajamų mokestis iš viso (4+5+6)	3	15329.0	19197.6
1	1	1	1	1	1	1	Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI)	4	13685.0	15687.6
1	1	1	1	1	1	2	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti	5		
1	1	1	1	1	1	3	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių pajamoms iš gyventojų pajamų mokesčio išlyginti	6	1644.0	3510.0
1	1	3					Turto mokesčiai (8+11+12)	7	1784.3	-2134.9
1	1	3	1				Žemės mokestis	8	700.0	825.1
1	1	3	1	1	1		Fizinių asmenų	9	700.0	825.1
1	1	3	1	1	2		Juridinių asmenų	10		
1	1	3	2				Paveldimo ir dovanojamo turto mokestis	11	11.3	15.8
1	1	3	3				Įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis	12	1073.0	-2975.8
1	1	4					Prekių ir paslaugų mokesčiai (14+15+18+19)	13	4834.3	5272.8
1	1	4	10	1			Mokestis už aplinkos teršimą	14	4650.0	5089.1
1	1	4	10	3	1		Valstybės rinkliavos (16+17)	15	100.0	100.5
1	1	4	10	3	1	1	Licencijos	16		
1	1	4	10	3	1	2	Kitos rinkliavos	17	100.0	100.5
1	1	4	10	3	2		Vietinės rinkliavos	18	50.0	40.7
1	1	4	10	3	3		Kitos rinkliavos	19	34.3	42.5
1	3						Dotacijos (21+24+27+30)	20	61073.4	61073.3
1	3	1					Dotacijos iš užsienio šalių	21	0.0	0.0
1	3	1	1				Einamiesiems tikslams	22		
1	3	1	2				Kapitalui formuoti	23		
1	3	2					Dotacijos iš tarptautinių organizacijų	24	0.0	0.0
1	3	2	1				Einamiesiems tikslams	25		
1	3	2	2				Kapitalui formuoti	26		
1	3	3					Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	27	0.0	0.0
1	3	3	1				Einamiesiems tikslams	28		
1	3	3	2				Kapitalui formuoti	29		
1	3	4					Dotacijos iš kitų valdymo lygių	30	61073.4	61073.3
1	3	4	1				Einamiesiems tikslams (32+36+37+38)	31	58768.6	58768.5
1	3	4	1	1	1	1	Speciali tikslinė dotacija iš viso (33+34+35)	32	47794.6	47794.5
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	33	19526.3	19526.2

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

							Moksleivių krepšeliui finansuoti	34	25383.2	25383.2
							Kita tikslinė dotacija	35	2885.1	2885.1
1	3	4	1	1	1	2	Bendrosios dotacijos kompensacija	36	10974.0	10974.0
1	3	4	1	1	1	3	Bendroji dotacija	37		
1	3	4	1	1	1	4	Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	38		
1	3	4	2				Kapitalui formuoti (40+44+45+46)	39	2304.8	2304.8
1	3	4	2	1	1	1	Speciali tikslinė dotacija iš viso (41+42+43)	40	2304.8	2304.8
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	41	878.0	878.0
							Moksleivių krepšeliui finansuoti	42	26.8	26.8
							Kita tikslinė dotacija	43	1400.0	1400.0
1	3	4	2	1	1	2	Bendrosios dotacijos kompensacija	44		
1	3	4	2	1	1	3	Bendroji dotacija	45		
1	3	4	2	1	1	4	Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	46		
1	4						Kitos pajamos (48+59+66+67+68)	47	1841.7	2314.8
1	4	1					Turto pajamos (49+53+56)	48	600.0	889.3
1	4	1	1				Palūkanos	49	0.0	0.0
1	4	1	1	1			Palūkanos už paskolas	50		
1	4	1	1	2			Palūkanos už depozitus	51		
1	4	1	1	3			Palūkanos už vertybinius popierius (išskyrus akcijas)	52		
1	4	1	2				Dividendai	53	0.0	30.0
1	4	1	2	1	2		Dividendai	54		30.0
1	4	1	2	1	3		Palūkanos už kapitalo naudojimą	55		
1	4	1	4				Nuoma	56	600.0	859.3
1	4	1	4	1			Nuomos mokesčiai už valstybinę žemę ir valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius	57	600.0	859.3
1	4	1	4	4			Kita žemės, vandens telkinių bei kitų gamtos išteklių nuoma	58		
1	4	2					Pajamos už prekes ir paslaugas (60+65)	59	771.7	872.4
1	4	2	1				Pajamos už teikiamas paslaugas	60	771.7	872.4
1	4	2	1	1			Pajamos už patalpų nuomą	61		159.9
1	4	2	1	3			Pajamos už atsitiktines paslaugas	62	771.7	712.5
1	4	2	1	4	2		Įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos ir kitose įstaigose	63		
1	4	2	1	6			Kitos pajamos	64		
1	4	2	2				Pajamos už prekes	65		
1	4	3					Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	66	320.0	499.2
1	4	4					Perduodamos lėšos, kitos nei dotacijos	67		
1	4	5					Kitos neišvardytos pajamos	68	150.0	53.9
3							Sandoriai su materialiuoju ir nematerialiuoju turto bei finansinių įsipareigojimų prisiėmimas (70+79)	69	1300.0	1482.0
3	1						Materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimo pajamos (71+77+78)	70	0.0	173.0
3	1	1					Ilgalaikio materialiojo turto realizavimo pajamos (72+...+76)	71	0.0	173.0
3	1	1	1	1			Žemė ir žemės gelmių ištekliai	72		165.7
3	1	1	1	2			Pastatai ir statiniai	73		
3	1	1	1	3			Mašinos ir įrenginiai	74		

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

3	1	1	1	4			Vertybės	75		
3	1	1	1	5			Kitas ilgalaikis materialus turtas	76		7.3
3	1	2					Nematerialiojo turto realizavimo pajamos	77		
3	1	3					Atsargų realizavimo pajamos	78		
3	2						Sandoriai su finansinių turtu (80)	79	1300.0	1309.0
3	2	1					Vidaus (81+82+83)	80	1300.0	1309.0
3	2	1	4	1			Paskolos (surinktos)	81	1300.0	1309.0
3	2	1	5	1			Akcijos (parduotos) ir kitas nuosavas kapitalas	82		
3	2	1	7	1			Kitos gautinos sumos	83		
							Lėšos, gautos iš valstybės biudžeto pagal tarpusavio atsiskaitymus	84	505.2	500.3
							Iš kitų savivaldybių gautos moksleivių krepšelio lėšos	85		
							VISI MOKESČIAI, DOTACIJOS, PAJAMOS IR SANDORIAI (1+20+47+69+84+85)	86	86667.9	87705.9
							Apyvartos lėšos biudžeto lėšų stygiui dengti	87	920.1	920.1
							Praėjusio ketvirčio lėšų likučiai, nukreipti sekančio ketvirčio išlaidoms dengti	88		
							IŠ VISO (86+87+88)	89	87588.0	88626.0
3	3	1	4	1	1		Savivaldybių gautos trumpalaikės paskolos laikinam pajamų trūkumui dengti (91+92)	90	0.0	0.0
							Trumpalaikės	91		
							Trumpalaikės iš valstybės biudžeto	92		
							IŠ VISO IPLAUKŲ (89+90)	93	87588.0	88626.0
							Ataskaitinio laikotarpio pradžioje lėšų likutis (95+96+97)	94	15.0	15.0
							iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	95		
							skolintų lėšų likutis	96		
							kitos apyvartos lėšos	97	15.0	15.0

Mažeikių rajono

(Savivaldybės pavadinimas)

Savivaldybės kodas:

30

(tūkst.litų)

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

Funkcinės klasifikacijos kodas	Išlaidos pagal funkcinę klasifikaciją	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5
1	Bendros valstybės paslaugos	1	7969.9	7222.7
	iš jų: valstybės biudžetui grąžintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	2		
	bendrosios dotacijos kompensacija valstybės biudžetui	3		
2	Gynyba	4	115.3	115.3
3	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	5	565.6	565.6
4	Ekonomika	6	4445.6	4303.4
5	Aplinkos apsauga	7	5225.5	3095.1
6	Būstas ir komunalinis ūkis	8	622.4	604.3
7	Sveikatos priežiūra	9	1730.0	1716.9
8	Poilsis, kultūra ir religija	10	3709.9	3621.8
9	Švietimas	11	47919.4	47635.2
10	Socialinė apsauga	12	15284.4	15237.1
	IŠ VISO IŠLAIDŲ (1+4+5+...+12)	13	87588.0	84117.4
	Lėšos, perduotos valstybės biudžetui pagal tarpusavio atsiskaitymus	14		
	Kitoms savivaldybėms perduotos moksleivių krepšelio lėšos	15		
	IŠ VISO IŠMOKŲ (13+14+15)	16	87588.0	84117.4
	Biudžeto perteklius (kai pajamos viršija išlaidas) [(89 paj.-16 išl.)]	17		4508.6
	Biudžeto deficitas (kai išlaidos viršija pajamas) [(16 išl.-89 paj.)]	18		
	LĖŠŲ LIKUTIS ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PABAIGOJE (93+94) paj. -16 išl.) arba (20+21+22)	19	15.0	4523.6
	iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	20		2869.9
	skolintų lėšų likutis	21		
	apyvartos lėšos	22	15.0	1653.7

Savivaldybės administracijos direktorius

Vyriausiasis buhalteris

Bronius Kryžius

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

Janina Šakienė

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ĮVYKDYMO 20 06 M. SAUSIO 1D. ATASKAITA

2006-02 08 Nr. 1

(Data)

(tūkst.litų)

Pajamų ekonominės klasifikacijos kodas							Pajamų pavadinimas	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1							2	3	4	5
1	1						Mokesčiai (2+7+13)	1	27627.7	26976.5
1	1	1					Pajamų ir pelno mokesčiai (3)	2	17677.0	22668.0
1	1	1	1	1			Gyventojų pajamų mokestis iš viso (4+5+6)	3	17677.0	22668.0
1	1	1	1	1	1	1	Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI)	4	13939.0	18546.0
1	1	1	1	1	1	2	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti	5		
1	1	1	1	1	1	3	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių pajamoms iš gyventojų pajamų mokesčio išlyginti	6	3738.0	4122.0
1	1	3					Turto mokesčiai (8+11+12)	7	4115.7	-1720.6
1	1	3	1				Žemės mokestis	8	655.0	929.8
1	1	3	1	1	1		Fizinių asmenų	9	655.0	929.8
1	1	3	1	1	2		Juridinių asmenų	10		
1	1	3	2				Paveldimo ir dovanojamo turto mokestis	11	15.0	11.0
1	1	3	3				Įmonių ir organizacijų nekilnojamojo turto mokestis	12	3445.7	-2661.4
1	1	4					Prekių ir paslaugų mokesčiai (14+15+18+19)	13	5835.0	6029.1
1	1	4	10	1			Mokestis už aplinkos teršimą	14	5690.0	5825.0
1	1	4	10	3	1		Valstybės rinkliavos (16+17)	15	75.0	108.7
1	1	4	10	3	1	1	Licencijos	16		
1	1	4	10	3	1	2	Kitos rinkliavos	17	75.0	108.7
1	1	4	10	3	2		Vietinės rinkliavos	18	30.0	53.4
1	1	4	10	3	3		Kitos rinkliavos	19	40.0	42.0
1	3						Dotacijos (21+24+27+30)	20	60674.9	60674.7
1	3	1					Dotacijos iš užsienio šalių	21	0.0	0.0
1	3	1	1				Einamiesiems tikslams	22		
1	3	1	2				Kapitalui formuoti	23		
1	3	2					Dotacijos iš tarptautinių organizacijų	24	0.0	0.0
1	3	2	1				Einamiesiems tikslams	25		
1	3	2	2				Kapitalui formuoti	26		
1	3	3					Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos	27	0.0	0.0
1	3	3	1				Einamiesiems tikslams	28		
1	3	3	2				Kapitalui formuoti	29		
1	3	4					Dotacijos iš kitų valdymo lygių	30	60674.9	60674.7
1	3	4	1				Einamiesiems tikslams (32+36+37+38)	31	56505.9	56505.9
1	3	4	1	1	1	1	Speciali tikslinė dotacija iš viso (33+34+35)	32	46980.9	46980.9
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	33	20568.9	20568.9

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

							Moksleivių krepšeliui finansuoti	34	26412.0	26412.0
							Kita tikslinė dotacija	35		
1	3	4	1	1	1	2	Bendrosios dotacijos kompensacija	36	9525.0	9525.0
1	3	4	1	1	1	3	Bendroji dotacija	37		
1	3	4	1	1	1	4	Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	38		
1	3	4	2				Kapitalui formuoti (40+44+45+46)	39	4169.0	4168.8
1	3	4	2	1	1	1	Speciali tikslinė dotacija iš viso (41+42+43)	40	4169.0	4168.8
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	41	824.0	824.0
							Moksleivių krepšeliui finansuoti	42		
							Kita tikslinė dotacija	43	3345.0	3344.8
1	3	4	2	1	1	2	Bendrosios dotacijos kompensacija	44		
1	3	4	2	1	1	3	Bendroji dotacija	45		
1	3	4	2	1	1	4	Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	46		
1	4						Kitos pajamos (48+59+66+67+68)	47	3590.6	4239.0
1	4	1					Turto pajamos (49+53+56)	48	700.0	981.4
1	4	1	1				Palūkanos	49	0.0	0.0
1	4	1	1	1			Palūkanos už paskolas	50		
1	4	1	1	2			Palūkanos už depozitus	51		
1	4	1	1	3			Palūkanos už vertybinius popierius (išskyrus akcijas)	52		
1	4	1	2				Dividendai	53	0.0	30.0
1	4	1	2	1	2		Dividendai	54		30.0
1	4	1	2	1	3		Palūkanos už kapitalo naudojimą	55		
1	4	1	4				Nuoma	56	700.0	951.4
1	4	1	4	1			Nuomos mokesčiai už valstybinę žemę ir valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius	57	700.0	951.4
1	4	1	4	4			Kita žemės, vandens telkinių bei kitų gamtos išteklių nuoma	58		
1	4	2					Pajamos už prekes ir paslaugas (60+65)	59	2310.6	2504.6
1	4	2	1				Pajamos už teikiamas paslaugas	60	2310.6	2504.6
1	4	2	1	1			Pajamos už patalpų nuomą	61	40.5	242.4
1	4	2	1	3			Pajamos už atsitiktines paslaugas	62	833.5	838.0
1	4	2	1	4	2		Įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos ir kitose įstaigose	63	1436.6	1424.2
1	4	2	1	6			Kitos pajamos	64		
1	4	2	2				Pajamos už prekes	65		
1	4	3					Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	66	400.0	699.0
1	4	4					Perduodamos lėšos, kitos nei dotacijos	67		
1	4	5					Kitos neišvardytos pajamos	68	180.0	54.0
3							Sandoriai su materialiuoju ir nematerialiuoju turto bei finansinių įsipareigojimų prisiėmimas (70+79)	69	300.0	701.4
3	1						Materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimo pajamos (71+77+78)	70	0.0	373.4
3	1	1					Ilgalaikio materialiojo turto realizavimo pajamos (72+...+76)	71	0.0	373.4
3	1	1	1	1			Žemė ir žemės gelmių ištekliai	72		340.3
3	1	1	1	2			Pastatai ir statiniai	73		
3	1	1	1	3			Mašinos ir įrenginiai	74		

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

3	1	1	1	4			Vertybės	75		
3	1	1	1	5			Kitas ilgalaikis materialus turtas	76		33.1
3	1	2					Nematerialiojo turto realizavimo pajamos	77		
3	1	3					Atsargų realizavimo pajamos	78		
3	2						Sandoriai su finansinių turtu (80)	79	300.0	328.0
3	2	1					Vidaus (81+82+83)	80	300.0	328.0
3	2	1	4	1			Paskolos (surinktos)	81	300.0	328.0
3	2	1	5	1			Akcijos (parduotos) ir kitas nuosavas kapitalas	82		
3	2	1	7	1			Kitos gautinos sumos	83		
							Lėšos, gautos iš valstybės biudžeto pagal tarpusavio atsiskaitymus	84	570.4	562.1
							Iš kitų savivaldybių gautos moksleivių krepšelio lėšos	85	2.7	2.7
							VISI MOKESČIAI, DOTACIJOS, PAJAMOS IR SANDORIAI (1+20+47+69+84+85)	86	92766.3	93156.4
							Apyvartos lėšos biudžeto lėšų stygiui dengti	87	4508.6	4508.6
							Praėjusio ketvirčio lėšų likučiai, nukreipti sekančio ketvirčio išlaidoms dengti	88		
							IŠ VISO (86+87+88)	89	97274.9	97665.0
3	3	1	4	1	1		Savivaldybių gautos trumpalaikės paskolos laikinam pajamų trūkumui dengti (91+92)	90	0.0	0.0
							Trumpalaikės	91		
							Trumpalaikės iš valstybės biudžeto	92		
							IŠ VISO IPLAUKŲ (89+90)	93	97274.9	97665.0
							Ataskaitinio laikotarpio pradžioje lėšų likutis (95+96+97)	94	15.0	15.0
							iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	95		
							skolintų lėšų likutis	96		
							kitos apyvartos lėšos	97	15.0	15.0

Mažeikių rajono

(Savivaldybės pavadinimas)

Savivaldybės kodas:

30

(tūkst.litų)

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

Funkcinės klasifikacijos kodas	Išlaidos pagal funkcinę klasifikaciją	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5
1	Bendros valstybės paslaugos	1	7055.9	6879.5
	iš jų: valstybės biudžetui grąžintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	2		
	bendrosios dotacijos kompensacija valstybės biudžetui	3	59.0	59.0
2	Gynyba	4	110.7	110.7
3	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	5	1049.2	1049.2
4	Ekonomika	6	4815.5	4712.8
5	Aplinkos apsauga	7	6954.9	6564.7
6	Būstas ir komunalinis ūkis	8	605.7	598.8
7	Sveikatos priežiūra	9	1771.0	1771.0
8	Poilsis, kultūra ir religija	10	5972.6	5823.4
9	Švietimas	11	53042.4	52634.6
10	Socialinė apsauga	12	15897.0	15871.1
	IŠ VISO IŠLAIDŲ (1+4+5+...+12)	13	97274.9	96015.8
	Lėšos, perduotos valstybės biudžetui pagal tarpusavio atsiskaitymus	14		
	Kitoms savivaldybėms perduotos moksleivių krepšelio lėšos	15		
	IŠ VISO IŠMOKŲ (13+14+15)	16	97274.9	96015.8
	Biudžeto perteklius (kai pajamos viršija išlaidas) [(89 paj.-16 išl.)]	17		1649.2
	Biudžeto deficitas (kai išlaidos viršija pajamas) [(16 išl.-89 paj.)]	18		
	LĖŠŲ LIKUTIS ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PABAIGOJE (93+94) paj. -16 išl. arba (20+21+22)	19	15.0	1664.2
	iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	20		915.1
	skolintų lėšų likutis	21		
	apyvartos lėšos	22	15.0	749.1

Savivaldybės administracijos direktorius

Vyriausiasis buhalteris

Bronius Kryžius

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

Janina Šakienė

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ĮVYKDYMO 2007 M. SAUSIO 1D. ATASKAITA

2007-02-07 Nr. 4

(Data)

(tūkst.litų)

Pajamų ekonominės klasifikacijos kodas							Pajamų pavadinimas	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1							2	3	4	5
1	1						Mokesčiai (2+7+16)	1	42598.6	39970.5
1	1	1					Pajamų ir pelno mokesčiai (3)	2	31339.0	34397.8
1	1	1	1	1			Gyventojų pajamų mokestis, iš viso (4+5+6)	3	31339.0	34397.8
1	1	1	1	1	1	1	Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI)	4	31339.0	33133.8
1	1	1	1	1	1	2	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti	5		
1	1	1	1	1	1	3	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių pajamoms iš gyventojų pajamų mokesčio išlyginti	6		1264.0
1	1	3					Turto mokesčiai (8+11+12)	7	4954.6	-816.9
1	1	3	1				Žemės mokestis	8	878.0	1050.0
1	1	3	1	1	1		Fizinių asmenų	9	878.0	1050.0
1	1	3	1	1	2		Juridinių asmenų	10		
1	1	3	2				Paveldimo turto mokestis	11	10.0	18.6
1	1	3	3				Nekilnojamojo turto mokestis	12	4066.6	-1885.5
1	1	3	3	1			Nekilnojamojo turto mokestis	13	4066.6	-1885.5
1	1	3	3	1	1		Fizinių asmenų mokestis	14		
1	1	3	3	1	2		Juridinių asmenų mokestis	15	4066.6	-1885.5
1	1	4					Prekių ir paslaugų mokesčiai (17+18)	16	6305.0	6389.6
1	1	4	7	1			Mokestis už aplinkos teršimą	17	6111.0	6164.7
1	1	4	7	2			Rinkliavos (19+20)	18	194.0	224.9
1	1	4	7	2	1		Valstybės rinkliavos	19	100.0	122.7
1	1	4	7	2	2		Vietinės rinkliavos	20	94.0	102.2
1	3						Dotacijos (22+25+28+31)	21	61396.8	61040.2
1	3	1					Dotacijos iš užsienio šalių	22	0.0	0.0
1	3	1	1				Einamiesiems tikslams	23		
1	3	1	2				Kapitalui formuoti	24		
1	3	2					Dotacijos iš tarptautinių organizacijų	25	0.0	0.0
1	3	2	1				Einamiesiems tikslams	26		
1	3	2	2				Kapitalui formuoti	27		
1	3	3					Europos Sąjungos finansinės paramos lėšos	28	0.0	0.0
1	3	3	1				Einamiesiems tikslams	29		
1	3	3	2				Kapitalui formuoti	30		
1	3	4					Dotacijos iš kitų valdymo lygių	31	61396.8	61040.2
1	3	4	1				Einamiesiems tikslams (33+37+38+39)	32	57230.8	56874.2
1	3	4	1	1	1		Speciali tikslinė dotacija, iš viso (34+35+36)	33	50504.4	50504.4
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	34	21086.7	21086.7
							Mokinio krepšeliui finansuoti	35	29409.0	29409.0

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

							Kita tikslinė dotacija	36	8.7	8.7
1	3	4	1	1	2		Bendrosios dotacijos kompensacija	37	2890.0	2890.0
1	3	4	1	1	3		Bendroji dotacija	38		
1	3	4	1	1	4		Kitos dotacijos ir lėšos iš kitų valdymo lygių	39	3836.4	3479.8
1	3	4	2				Kapitalui formuoti (41+46+47+48)	40	4166.0	4166.0
1	3	4	2	1	1		Speciali tikslinė dotacija, iš viso (42+43+44+45)	41	4166.0	4166.0
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	42		
							Mokinio krepšeliui finansuoti	43		
							Valstybės investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti	44	3140.0	3140.0
							Kita tikslinė dotacija	45	1026.0	1026.0
1	3	4	2	1	2		Bendrosios dotacijos kompensacija	46		
1	3	4	2	1	3		Bendroji dotacija	47		
1	3	4	2	1	4		Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	48		
1	4						Kitos pajamos (50+62+70+73+76)	49	4952.6	5135.8
1	4	1					Turto pajamos (51+55+57)	50	800.0	873.7
1	4	1	1				Palūkanos	51	0.0	0.0
1	4	1	1	1			Palūkanos už paskolas	52		
1	4	1	1	2			Palūkanos už depozitus	53		
1	4	1	1	3			Palūkanos už vertybinius popierius (išskyrus akcijas)	54		
1	4	1	2				Dividendai	55	0.0	30.0
1	4	1	2	1	2		Dividendai	56		30.0
1	4	1	4				Nuoma	57	800.0	843.7
1	4	1	4	1			Nuomos mokestis už valstybinę žemę ir valstybinius vidaus vandenų telkinius	58	800.0	843.7
1	4	1	4	2			Mokesčiai už valstybinius gamtos išteklius	59		
1	4	1	4	3			Naftos ir dujų išteklių mokestis	60		
1	4	1	4	4			Mokestis už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise	61		
1	4	2					Pajamos už prekes ir paslaugas (63)	62	2489.3	2677.6
1	4	2	1				Pajamos už prekes ir paslaugas	63	2489.3	2677.6
1	4	2	1	1			Pajamos už prekes ir paslaugas	64		
1	4	2	1	2			Pajamos už patalpų nuomą	65	136.6	278.1
1	4	2	1	4			Pajamos už atsitiktines paslaugas	66	859.1	886.3
1	4	2	1	5	2		Įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos ir kitose įstaigose	67	1493.6	1513.2
1	4	2	1	7	1		Pajamos už leidimų ir kitų dokumentų išdavimą	68		
1	4	2	1	7	2		Kitos pajamos	69		
1	4	3					Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	70	700.0	917.1
1	4	3	1				Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	71	700.0	917.1
1	4	3	2				Baudos už aplinkos teršimą	72		
1	4	4					Perduodamos lėšos, kitos nei dotacijos	73	0.0	0.0
1	4	4	1				Einamiesiems tikslams	74		
1	4	4	2				Kapitalui formuoti	75		
1	4	5					Kitos neišvardytos pajamos	76	963.3	667.4
3							Sandoriai dėl materialiojo ir nematerialiojo turto bei finansinių įsipareigojimų prisiėmimas (78+87)	77	0.0	496.7

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

3	1					Materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimo pajamos (79+85+86)	78	0.0	496.7
3	1	1				Ilgalaikio materialiojo turto realizavimo pajamos (80+...+84)	79	0.0	496.7
3	1	1	1	1		Žemė ir žemės gelmių išteklių realizavimo pajamos	80		472.5
3	1	1	2	1		Pastatai ir statiniai	81		
3	1	1	3	1		Mašinos ir įrengimai	82		
3	1	1	4	1		Vertybės	83		
3	1	1	5	1		Kitas ilgalaikis materialusis turtas	84		24.2
3	1	2				Nematerialiojo turto realizavimo pajamos	85		
3	1	3				Atsargų realizavimo pajamos	86		
3	2					Sandoriai dėl finansinio turto (88)	87	0.0	0.0
3	2	1				Vidaus (89+90+91)	88	0.0	0.0
3	2	1	4			Paskolos (surinktos)	89		
3	2	1	5			Akcijos (parduotos) ir kitas nuosavas kapitalas	90		
3	2	1	7			Kitos gautinos sumos	91		
						Iš kitų savivaldybių gautos mokinio krepšelio lėšos	92		
						VISI MOKESČIAI, DOTACIJOS, PAJAMOS IR SANDORIAI (1+21+49+77+92)	93	108948.0	106643.2
						Apyvartos lėšos biudžeto lėšų stygiui dengti	94	1649.2	1649.2
						Praėjusio ketvirčio lėšų likučiai, nukreipti sekančio ketvirčio išlaidoms dengti	95		
						IŠ VISO (93+94+95)	96	110597.2	108292.4
3	3	1	4	1	1	Savivaldybių gautos trumpalaikės paskolos laikinam pajamų trūkumui dengti (98+99)	97	0.0	0.0
						Trumpalaikės	98		
						Trumpalaikės iš valstybės biudžeto	99		
						IŠ VISO ĮPLAUKŲ (96+97)	100	110597.2	108292.4
						Ataskaitinio laikotarpio pradžioje lėšų likutis (102+103+104)	101	15.0	15.0
						iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	102		
						skolintų lėšų likutis	103		
						kitos apyvartos lėšos	104	15.0	15.0

Mažeikių rajono

(Savivaldybės pavadinimas)

Savivaldybės kodas:

30

(tūkst.litų)

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

Funkcinės klasifikacijos kodas	Išlaidos pagal funkcinę klasifikaciją	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5
1	Bendros valstybės paslaugos	1	10415.4	8819.4
	iš jų: valstybės biudžetui gražintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	2		
	bendrosios dotacijos kompensacija valstybės biudžetui	3		
2	Gynyba	4	116.9	116.9
3	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	5	982.5	982.5
4	Ekonomika	6	5554.1	5381.2
5	Aplinkos apsauga	7	5944.9	5503.7
6	Būstas ir komunalinis ūkis	8	654.7	592.7
7	Sveikatos apsauga	9	1257.0	1195.0
8	Poilsis, kultūra ir religija	10	5170.3	4946.5
9	Švietimas	11	60557.0	58996.0
10	Socialinė apsauga	12	19944.4	19817.6
	IŠ VISO IŠLAIDŲ (1+4+5+...+12)	13	110597.2	106351.5
	Lėšos, perduotos valstybės biudžetui pagal tarpusavio atsiskaitymus	14		
	Kitoms savivaldybėms perduotos mokinio krepšelio lėšos	15		
	IŠ VISO IŠMOKŲ (13+14+15)	16	110597.2	106351.5
	Biudžeto perteklius (kai pajamos viršija išlaidas) [(96 paj.-16 išl.)]	17		1940.9
	Biudžeto deficitas (kai išlaidos viršija pajamas) [(16 išl.-96 paj.)]	18		
	LĖŠŲ LIKUTIS ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PABAIGOJE ((100+101) paj. -16 išl.) arba (20+21+22)	19	15.0	1955.9
	iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	20		882.2
	skolintų lėšų likutis	21		
	apyvartos lėšos	22	15.0	1073.7

Savivaldybės administracijos direktorius

Vyriausiasis buhalteris

Bronius Kryžius

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

Janina Šakienė

(parašas)

(Vardas ir pavardė, tel. Nr.)

SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ĮVYKDYMO 2008 M. SAUSIO 1 D. ATASKAITA

2008-02-08 Nr. 4

(Data)

(tūkst.litų)

Pajamų ekonominės klasifikacijos kodas							Pajamų pavadinimas	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1							2	3	4	5
1	1						Mokesčiai (2+7+16)	1	53551.1	52399.5
1	1	1					Pajamų ir pelno mokesčiai (3)	2	39010.0	44238.1
1	1	1	1	1			Gyventojų pajamų mokestis, iš viso (4+5+6)	3	39010.0	44238.1
1	1	1	1	1	1	1	Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI)	4	39010.0	43774.1
1	1	1	1	1	1	2	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti	5		
1	1	1	1	1	1	3	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių pajamoms iš gyventojų pajamų mokesčio išlyginti	6		464.0
1	1	3					Turto mokesčiai (8+11+12)	7	8410.7	3052.1
1	1	3	1				Žemės mokestis	8	1140.0	1018.6
1	1	3	1	1	1		Fizinių asmenų	9	1140.0	988.6
1	1	3	1	1	2		Juridinių asmenų	10		30.0
1	1	3	2				Paveldimo turto mokestis	11	12.0	21.1
1	1	3	3				Nekilnojamojo turto mokestis	12	7258.7	2012.4
1	1	3	3	1			Nekilnojamojo turto mokestis	13	7258.7	2012.4
1	1	3	3	1	1		Fizinių asmenų mokestis	14		
1	1	3	3	1	2		Juridinių asmenų mokestis	15	7258.7	2012.4
1	1	4					Prekių ir paslaugų mokesčiai (17+18)	16	6130.4	5109.3
1	1	4	7	1			Mokestis už aplinkos teršimą	17	5960.0	4851.9
1	1	4	7	2			Rinkliavos (19+20)	18	170.4	257.4
1	1	4	7	2	1		Valstybės rinkliavos	19	100.0	155.0
1	1	4	7	2	2		Vietinės rinkliavos	20	70.4	102.4
1	3						Dotacijos (22+25+28+31)	21	52067.1	51818.2
1	3	1					Dotacijos iš užsienio šalių	22	0.0	0.0
1	3	1	1				Einamiesiems tikslams	23		
1	3	1	2				Kapitalui formuoti	24		
1	3	2					Dotacijos iš tarptautinių organizacijų	25	0.0	0.0
1	3	2	1				Einamiesiems tikslams	26		
1	3	2	2				Kapitalui formuoti	27		
1	3	3					Europos Sąjungos finansinės paramos lėšos	28	0.0	0.0
1	3	3	1				Einamiesiems tikslams	29		
1	3	3	2				Kapitalui formuoti	30		
1	3	4					Dotacijos iš kitų valdymo lygių	31	52067.1	51818.2
1	3	4	1				Einamiesiems tikslams (33+37+38+39)	32	47520.1	47271.6
1	3	4	1	1	1		Speciali tikslinė dotacija, iš viso (34+35+36)	33	46347.8	46304.9
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	34	13165.8	13125.2
							Mokinio krepšeliui finansuoti	35	33182.0	33179.7

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

							Kita tikslinė dotacija	36		
1	3	4	1	1	2		Bendrosios dotacijos kompensacija	37		
1	3	4	1	1	3		Bendroji dotacija	38		
1	3	4	1	1	4		Kitos dotacijos ir lėšos iš kitų valdymo lygių	39	1172.3	966.7
1	3	4	2				Kapitalui formuoti (41+46+47+48)	40	4547.0	4546.6
1	3	4	2	1	1		Speciali tikslinė dotacija, iš viso (42+43+44+45)	41	4547.0	4546.6
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	42		
							Mokinio krepšeliui finansuoti	43		
							Valstybės investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti	44	3327.0	3326.7
							Kita tikslinė dotacija	45	1220.0	1219.9
1	3	4	2	1	2		Bendrosios dotacijos kompensacija	46		
1	3	4	2	1	3		Bendroji dotacija	47		
1	3	4	2	1	4		Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	48		
1	4						Kitos pajamos (50+62+70+73+76)	49	4992.2	4928.3
1	4	1					Turto pajamos (51+55+57)	50	800.0	951.5
1	4	1	1				Palūkanos	51	0.0	0.0
1	4	1	1	1			Palūkanos už paskolas	52		
1	4	1	1	2			Palūkanos už depozitus	53		
1	4	1	1	3			Palūkanos už vertybinius popierius (išskyrus akcijas)	54		
1	4	1	2				Dividendai	55	0.0	30.0
1	4	1	2	1	2		Dividendai	56		30.0
1	4	1	4				Nuoma	57	800.0	921.5
1	4	1	4	1			Nuomos mokestis už valstybinę žemę ir valstybinius vidaus vandenų telkinius	58	800.0	921.5
1	4	1	4	2			Mokesčiai už valstybinius gamtos išteklius	59		
1	4	1	4	3			Naftos ir dujų išteklių mokestis	60		
1	4	1	4	4			Mokestis už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise	61		
1	4	2					Pajamos už prekes ir paslaugas (63)	62	2538.2	2844.3
1	4	2	1				Pajamos už prekes ir paslaugas	63	2538.2	2844.3
1	4	2	1	1			Pajamos už prekes ir paslaugas	64		
1	4	2	1	2			Pajamos už patalpų nuomą	65	173.8	451.5
1	4	2	1	4			Pajamos už atsitiktines paslaugas	66	741.5	723.9
1	4	2	1	5	2		Įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos ir kitose įstaigose	67	1622.9	1668.9
1	4	2	1	7	1		Pajamos už leidimų ir kitų dokumentų išdavimą	68		
1	4	2	1	7	2		Kitos pajamos	69		
1	4	3					Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	70	900.0	1018.3
1	4	3	1				Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	71	900.0	1018.3
1	4	3	2				Baudos už aplinkos teršimą	72		
1	4	4					Perduodamos lėšos, kitos nei dotacijos	73	0.0	0.0
1	4	4	1				Einamiesiems tikslams	74		
1	4	4	2				Kapitalui formuoti	75		
1	4	5					Kitos neišvardytos pajamos	76	754.0	114.2
3							Sandoriai dėl materialiojo ir nematerialiojo turto bei finansinių įsipareigojimų prisiėmimas (78+87)	77	0.0	371.0

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

3	1					Materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimo pajamos (79+85+86)	78	0.0	371.0
3	1	1				Ilgalaikio materialiojo turto realizavimo pajamos (80+...+84)	79	0.0	371.0
3	1	1	1	1		Žemė ir žemės gelmių išteklių realizavimo pajamos	80		282.7
3	1	1	2	1		Pastatai ir statiniai	81		
3	1	1	3	1		Mašinos ir įrengimai	82		
3	1	1	4	1		Vertybės	83		
3	1	1	5	1		Kitas ilgalaikis materialusis turtas	84		88.3
3	1	2				Nematerialiojo turto realizavimo pajamos	85		
3	1	3				Atsargų realizavimo pajamos	86		
3	2					Sandoriai dėl finansinio turto (88)	87	0.0	0.0
3	2	1				Vidaus (89+90+91)	88	0.0	0.0
3	2	1	4			Paskolos (surinktos)	89		
3	2	1	5			Akcijos (parduotos) ir kitas nuosavas kapitalas	90		
3	2	1	7			Kitos gautinos sumos	91		
						Iš kitų savivaldybių gautos mokinio krepšelio lėšos	92	2.7	5.0
						VISI MOKESČIAI, DOTACIJOS, PAJAMOS IR SANDORIAI (1+21+49+77+92)	93	110613.1	109522.0
						Apyvartos lėšos biudžeto lėšų stygiui dengti	94	1940.9	1940.9
						Praėjusio ketvirčio lėšų likučiai, nukreipti sekančio ketvirčio išlaidoms dengti	95		
						IŠ VISO (93+94+95)	96	112554.0	111462.9
3	3	1	4	1	1	Savivaldybių gautos trumpalaikės paskolos laikinam pajamų trūkumui dengti (98+99)	97	0.0	0.0
						Trumpalaikės	98		
						Trumpalaikės iš valstybės biudžeto	99		
						IŠ VISO ĮPLAUKŲ (96+97)	100	112554.0	111462.9
						Ataskaitinio laikotarpio pradžioje lėšų likutis (102+103+104)	101	15.0	15.0
						iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	102		
						skolintų lėšų likutis	103		
						kitos apyvartos lėšos	104	15.0	15.0

Mažeikių rajono

(Savivaldybės pavadinimas)

Savivaldybės kodas:

30

(tūkst.litų)

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

Funkcinės klasifikacijos kodas	Išlaidos pagal funkcinę klasifikaciją	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5
1	Bendros valstybės paslaugos	1	10560.2	9727.9
	iš jų: valstybės biudžetui gražintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	2		
	bendrosios dotacijos kompensacija valstybės biudžetui	3		
2	Gynyba	4	139.6	139.6
3	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	5	802.2	802.1
4	Ekonomika	6	5693.5	5571.1
5	Aplinkos apsauga	7	6283.5	4466.4
6	Būstas ir komunalinis ūkis	8	1039.2	966.9
7	Sveikatos apsauga	9	2302.0	2140.3
8	Poilsis, kultūra ir religija	10	5061.5	4903.4
9	Švietimas	11	69089.2	67892.1
10	Socialinė apsauga	12	11583.1	11548.7
	IŠ VISO IŠLAIDŲ (1+4+5+...+12)	13	112554.0	108158.5
	Lėšos, perduotos valstybės biudžetui pagal tarpusavio atsiskaitymus	14		
	Kitoms savivaldybėms perduotos mokinio krepšelio lėšos	15		
	IŠ VISO IŠMOKŲ (13+14+15)	16	112554.0	108158.5
	Biudžeto perteklius (kai pajamos viršija išlaidas) [(96 paj.-16 išl.)]	17		3304.4
	Biudžeto deficitas (kai išlaidos viršija pajamas) [(16 išl.-96 paj.)]	18		
	LĖŠŲ LIKUTIS ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PABAIGOJE ((100+101) paj. -16 išl.) arba (20+21+22)	19	15.0	3319.4
	iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	20		1079.7
	skolintų lėšų likutis	21		
	apyvartos lėšos	22	15.0	2239.7

Savivaldybės administracijos direktorius

Vyriausiasis buhalteris

Bronius Kryžius

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

Janina Šakienė

(parašas)

(Vardas ir pavardė, tel. Nr.)

SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ĮVYKDYMO 2009 M. SAUSIO 1D. ATASKAITA

2009-02-08 Nr. 4

(Data)

(tūkst.litų)

Pajamų ekonominės klasifikacijos kodas							Pajamų pavadinimas	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1							2	3	4	5
1	1						Mokesčiai (2+7+16)	1	76465.5	74170.9
1	1	1					Pajamų ir pelno mokesčiai (3)	2	57213.0	57223.6
1	1	1	1	1			Gyventojų pajamų mokestis, iš viso (4+5+6)	3	57213.0	57223.6
1	1	1	1	1	1	1	Gyventojų pajamų mokestis (gautas iš VMI)	4	57213.0	57223.6
1	1	1	1	1	1	2	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių išlaidų struktūros skirtumams išlyginti	5		
1	1	1	1	1	1	3	Gyventojų pajamų mokestis savivaldybių pajamoms iš gyventojų pajamų mokesčio išlyginti	6		
1	1	3					Turto mokesčiai (8+11+12)	7	10452.5	8460.8
1	1	3	1				Žemės mokestis	8	900.0	967.2
1	1	3	1	1	1		Fizinių asmenų	9	900.0	925.3
1	1	3	1	1	2		Juridinių asmenų	10		41.9
1	1	3	2				Paveldimo turto mokestis	11	20.0	49.1
1	1	3	3				Nekilnojamojo turto mokestis	12	9532.5	7444.5
1	1	3	3	1			Nekilnojamojo turto mokestis	13	9532.5	7444.5
1	1	3	3	1	1		Fizinių asmenų mokestis	14		
1	1	3	3	1	2		Juridinių asmenų mokestis	15	9532.5	7444.5
1	1	4					Prekių ir paslaugų mokesčiai (17+18)	16	8800.0	8486.5
1	1	4	7	1			Mokestis už aplinkos teršimą	17	5560.0	5595.7
1	1	4	7	2			Rinkliavos (19+20)	18	3240.0	2890.8
1	1	4	7	2	1		Valstybės rinkliavos	19	240.0	277.6
1	1	4	7	2	2		Vietinės rinkliavos	20	3000.0	2613.2
1	3						Dotacijos (22+25+28+31)	21	56917.6	56703.3
1	3	1					Dotacijos iš užsienio šalių	22	0.0	0.0
1	3	1	1				Einamiesiems tikslams	23		
1	3	1	2				Kapitalui formuoti	24		
1	3	2					Dotacijos iš tarptautinių organizacijų	25	0.0	0.0
1	3	2	1				Einamiesiems tikslams	26		
1	3	2	2				Kapitalui formuoti	27		
1	3	3					Europos Sąjungos finansinės paramos lėšos	28	0.0	0.0
1	3	3	1				Einamiesiems tikslams	29		
1	3	3	2				Kapitalui formuoti	30		
1	3	4					Dotacijos iš kitų valdymo lygių	31	56917.6	56703.3
1	3	4	1				Einamiesiems tikslams (33+37+38+39)	32	53899.6	53685.3
1	3	4	1	1	1		Speciali tikslinė dotacija, iš viso (34+35+36)	33	52014.6	52014.0
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	34	13592.2	13591.6
							Mokinio krepšeliui finansuoti	35	38422.4	38422.4

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

							Kita tikslinė dotacija	36		
1	3	4	1	1	2		Bendrosios dotacijos kompensacija	37	173.2	173.2
1	3	4	1	1	3		Bendroji dotacija	38		
1	3	4	1	1	4		Kitos dotacijos ir lėšos iš kitų valdymo lygių	39	1711.8	1498.1
1	3	4	2				Kapitalui formuoti (41+46+47+48)	40	3018.0	3018.0
1	3	4	2	1	1		Speciali tikslinė dotacija, iš viso (42+43+44+45)	41	3018.0	3018.0
							Valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti	42		
							Mokinio krepšeliui finansuoti	43		
							Valstybės investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti	44	2408.0	2408.0
							Kita tikslinė dotacija	45	610.0	610.0
1	3	4	2	1	2		Bendrosios dotacijos kompensacija	46		
1	3	4	2	1	3		Bendroji dotacija	47		
1	3	4	2	1	4		Kita dotacija ir lėšos iš kitų valdymo lygių	48		
1	4						Kitos pajamos (50+62+70+73+76)	49	5401.4	5415.6
1	4	1					Turto pajamos (51+55+57)	50	600.0	853.5
1	4	1	1				Palūkanos	51	0.0	0.0
1	4	1	1	1			Palūkanos už paskolas	52		
1	4	1	1	2			Palūkanos už depozitus	53		
1	4	1	1	3			Palūkanos už vertybinius popierius (išskyrus akcijas)	54		
1	4	1	2				Dividendai	55	0.0	0.0
1	4	1	2	1	2		Dividendai	56		
1	4	1	4				Nuoma	57	600.0	853.5
1	4	1	4	1			Nuomos mokestis už valstybinę žemę ir valstybinius vidaus vandenų telkinius	58	600.0	853.5
1	4	1	4	2			Mokesčiai už valstybinius gamtos išteklius	59		
1	4	1	4	3			Naftos ir dujų išteklių mokestis	60		
1	4	1	4	4			Mokestis už valstybės turto naudojimą patikėjimo teise	61		
1	4	2					Pajamos už prekes ir paslaugas (63)	62	3444.4	3384.9
1	4	2	1				Pajamos už prekes ir paslaugas	63	3444.4	3384.9
1	4	2	1	1			Pajamos už prekes ir paslaugas	64		
1	4	2	1	2			Pajamos už patalpų nuomą	65	408.2	467.6
1	4	2	1	4			Pajamos už atsitiktines paslaugas	66	772.0	867.0
1	4	2	1	5	2		Įmokos už išlaikymą švietimo, socialinės apsaugos ir kitose įstaigose	67	2264.2	2050.3
1	4	2	1	7	1		Pajamos už leidimų ir kitų dokumentų išdavimą	68		
1	4	2	1	7	2		Kitos pajamos	69		
1	4	3					Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	70	1000.0	1018.9
1	4	3	1				Pajamos iš baudų ir konfiskacijos	71	1000.0	1018.9
1	4	3	2				Baudos už aplinkos teršimą	72		
1	4	4					Perduodamos lėšos, kitos nei dotacijos	73	0.0	0.0
1	4	4	1				Einamiesiems tikslams	74		
1	4	4	2				Kapitalui formuoti	75		
1	4	5					Kitos neišvardytos pajamos	76	357.0	158.3
3							Sandoriai dėl materialiojo ir nematerialiojo turto bei finansinių įsipareigojimų prisiėmimas (78+87)	77	0.0	681.3

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

3	1					Materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimo pajamos (79+85+86)	78	0.0	681.3
3	1	1				Ilgalaikio materialiojo turto realizavimo pajamos (80+...+84)	79	0.0	681.3
3	1	1	1	1		Žemė ir žemės gelmių išteklių realizavimo pajamos	80		648.9
3	1	1	2	1		Pastatai ir statiniai	81		
3	1	1	3	1		Mašinos ir įrengimai	82		
3	1	1	4	1		Vertybės	83		
3	1	1	5	1		Kitas ilgalaikis materialusis turtas	84		32.4
3	1	2				Nematerialiojo turto realizavimo pajamos	85		
3	1	3				Atsargų realizavimo pajamos	86		
3	2					Sandoriai dėl finansinio turto (88)	87	0.0	0.0
3	2	1				Vidaus (89+90+91)	88	0.0	0.0
3	2	1	4			Paskolos (surinktos)	89		
3	2	1	5			Akcijos (parduotos) ir kitas nuosavas kapitalas	90		
3	2	1	7			Kitos gautinos sumos	91		
						Iš kitų savivaldybių gautos mokinio krepšelio lėšos	92	2.5	2.5
						VISI MOKESČIAI, DOTACIJOS, PAJAMOS IR SANDORIAI (1+21+49+77+92)	93	138787.0	136973.6
						Apyvartos lėšos biudžeto lėšų stygiui dengti	94	3304.4	3304.4
						Praėjusio ketvirčio lėšų likučiai, nukreipti sekančio ketvirčio išlaidoms dengti	95		
						IŠ VISO (93+94+95)	96	142091.4	140278.0
3	3	1	4	1	1	Savivaldybių gautos trumpalaikės paskolos laikinam pajamų trūkumui dengti (98+99)	97	0.0	0.0
						Trumpalaikės	98		
						Trumpalaikės iš valstybės biudžeto	99		
						IŠ VISO ĮPLAUKŲ (96+97)	100	142091.4	140278.0
						Ataskaitinio laikotarpio pradžioje lėšų likutis (102+103+104)	101	15.0	15.0
						iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	102		
						skolintų lėšų likutis	103		
						kitos apyvartos lėšos	104	15.0	15.0

Mažeikių rajono

(Savivaldybės pavadinimas)

Savivaldybės kodas:

30

(tūkst.litų)

Jovita Baltinienė. Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė

Funkcinės klasifikacijos kodas	Išlaidos pagal funkcinę klasifikaciją	Eil.Nr.	Patikslintas ataskaitinio laikotarpio planas	Įvykdyta
1	2	3	4	5
1	Bendros valstybės paslaugos	1	21264.0	20819.6
	iš jų: valstybės biudžetui gražintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	2		
	bendrosios dotacijos kompensacija valstybės biudžetui	3	6972.0	6972.0
2	Gynyba	4	155.0	155.0
3	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	5	1066.9	1050.4
4	Ekonomika	6	6071.6	6026.8
5	Aplinkos apsauga	7	9895.3	8985.6
6	Būstas ir komunalinis ūkis	8	1202.2	1182.6
7	Sveikatos apsauga	9	1112.0	1111.8
8	Poilsis, kultūra ir religija	10	6150.5	6023.5
9	Švietimas	11	81838.6	80608.6
10	Socialinė apsauga	12	13335.3	13302.8
	IŠ VISO IŠLAIDŲ (1+4+5+...+12)	13	142091.4	139266.7
	Lėšos, perduotos valstybės biudžetui pagal tarpusavio atsiskaitymus	14		
	Kitoms savivaldybėms perduotos mokinio krepšelio lėšos	15		
	IŠ VISO IŠMOKŲ (13+14+15)	16	142091.4	139266.7
	Biudžeto perteklius (kai pajamos viršija išlaidas) [(96 paj.-16 išl.)]	17		1011.3
	Biudžeto deficitas (kai išlaidos viršija pajamas) [(16 išl.-96 paj.)]	18		
	LĖŠŲ LIKUTIS ATASKAITINIO LAIKOTARPIO PABAIGOJE ((100+101) paj. -16 išl.) arba (20+21+22)	19	15.0	1026.3
	iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	20		664.8
	skolintų lėšų likutis	21		
	apyvartos lėšos	22	15.0	361.5

Savivaldybės administracijos direktorius

Vyriausiasis buhalteris

Bronius Kryžius

(parašas)

(Vardas ir pavardė)

Janina Šakienė

(parašas)

(Vardas ir pavardė, tel. Nr.)

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų plano vykdymas ir nukrypimai
per 2003-2008 metus**

Metai	Planinės pajamos, tūkst.. Lt	Faktinės pajamos, tūkst.. Lt	Pajamų plano vykdymas, %	Pajamų nukrypimai	
				Tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6
2003	74595,0	75502,4	101,22	907,4	1,22
2004	87588,0	88626,0	101,19	1038,0	1,19
2005	97274,9	97665,0	100,40	390,1	0,40
2006	110597,2	108292,4	97,92	-2304,8	-2,08
2007	112554,0	111462,9	99,03	-1091,1	-0,97
2008	142091,4	140278,0	98,72	-1813,4	-1,28

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų struktūrinių dalių kitimo tempai per 2003-2008 metus

Mokestinės pajamos					
Metai	Faktinės pajamos, tūkst. Lt	Didėjimo tempas, %		Padidėjimo tempas, %	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
1	2	3	4	5	6
2003	24697,9	100	-	0	-
2004	22335,5	90,43	90,43	-9,57	-9,57
2005	26976,5	109,23	120,78	9,23	20,78
2006	39970,5	161,84	148,17	61,84	48,17
2007	52399,5	212,16	131,10	112,16	31,10
2008	74170,9	300,31	141,55	200,31	41,55
Nemokestinės pajamos					
2003	1439,4	100	-	0	-
2004	2314,8	160,82	160,82	60,82	60,82
2005	4239,0	294,50	183,13	194,50	83,13
2006	5135,8	356,80	121,16	256,80	21,16
2007	4928,3	342,39	95,96	242,39	-4,04
2008	5415,6	376,24	109,89	276,24	9,89
Dotacijos					
2003	48864,3	100	-	0	-
2004	61073,3	124,98	124,99	24,98	24,99
2005	60674,7	124,17	99,35	24,17	-0,65
2006	61040,2	124,92	100,60	24,92	0,60
2007	51818,2	106,04	84,89	6,04	-15,11
2008	56703,3	116,04	109,43	16,04	9,43

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokesčių pajamų kitimas ir jo tempai per 2003-2008 metus

Gyventojų pajamų mokestis							
Metai	Faktinės pajamos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Didėjimo tempas, %		Padidėjimo tempas, %	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	15956,3	0	-	100	-	0	-
2004	19197,6	3241,3	3241,3	120,31	120,31	20,31	20,31
2005	22668,0	6711,7	3470,4	142,06	118,08	42,06	18,08
2006	34397,8	18441,5	11729,8	215,58	151,75	115,58	51,75
2007	44238,1	28281,8	9840,3	277,24	128,61	177,24	28,61
2008	57223,6	41267,3	12985,5	358,63	129,35	258,63	29,35
Turto mokestis							
2003	8686,8	0	-	100	-	0	-
2004	-2134,9	-10821,7	-10821,7	24,58	24,58	-75,42	-75,42
2005	-1720,6	-10407,4	414,3	19,81	80,59	-80,19	-19,41
2006	-816,9	-9503,7	904,4	9,40	47,48	-90,60	-52,52
2007	3052,1	-5634,7	3869,0	35,13	373,62	-64,87	273,62
2008	8460,8	-226,0	5408,7	97,40	277,21	-2,60	177,21
Kiti mokesčiai							
2003	54,8	0	-	100	-	0	-
2004	5272,8	5218,0	5218,0	9621,90	9621,9	9521,90	9521,9
2005	6029,1	5974,3	756,3	11002,01	114,34	10902,01	14,34
2006	6389,6	6334,8	360,5	11659,85	105,98	11559,85	5,98
2007	5109,3	5054,5	-1280,3	9323,54	79,96	9223,54	-20,04
2008	8486,5	8431,7	3377,2	15486,31	166,10	15386,31	66,10

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto dotacijų dinamika ir struktūra per 2003-2008 metus

Dotacijų pavadinimas	2003 metai		2004 metai		2005 metai		2006 metai		2007 metai		2008 metai	
	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%	tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Specialios tikslinės dotacijos	45804,5	93,74	50099,3	82,03	51149,7	84,30	54670,4	89,57	50851,5	98,13	55032,0	97,05
Bendrosios dotacijos kompensacija	3059,8	6,26	10974,0	17,97	9525,0	15,70	2890,0	4,73	0	0	173,2	0,31
Kitos dotacijos ir lėšos iš kitų valdymo lygių	0	0	0	0	0	0	3479,8	5,70	966,7	1,87	1498,1	2,64
VISO DOTACIJŲ:	48864,3	100	61073,3	100	60674,7	100	61040,2	100	51818,2	100	56703,2	100

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto mokestinių ir nemokestinių pajamų plano
vykdymas ir nukrypimai per 2003-2008 metus**

Mokestinės pajamos					
Metai	Planinės pajamos, tūkst.. Lt	Faktinės pajamos, tūkst.. Lt	Mokestinių pajamų plano vykdymas, %	Pajamų nukrypimai	
				Tūkst. Lt	%
1	2	3	4	5	6
2003	23586,2	24697,9	104,71	1111,7	4,71
2004	21947,6	22335,5	101,77	387,9	1,77
2005	27627,7	26976,5	97,64	-651,2	-2,36
2006	42598,6	39870,5	93,83	-2628,1	-6,17
2007	53551,1	52399,5	97,85	-1151,6	-2,15
2008	76465,5	74170,9	97,00	-2294,6	-3,00
Nemokestinės pajamos					
2003	1649,9	1439,4	87,24	-210,5	-12,76
2004	1841,7	2314,8	125,69	473,1	25,69
2005	3590,6	4239,0	118,06	648,4	18,06
2006	4952,6	5135,8	103,70	183,2	3,70
2007	4992,2	4928,3	98,72	-63,9	-1,28
2008	5401,4	5415,6	100,20	14,20	0,26

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų, pagal bendrąsias valstybės funkcijas, kitimas ir jo tempai per 2003-2008 metus

Socialinės sferos išlaidos							
Metai	Faktinės išlaidos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Didėjimo tempas, %		Padidėjimo tempas, %	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	59016,9	0	-	100	-	0	-
2004	68211,0	9194,1	9194,1	115,58	115,58	15,58	15,58
2005	76100,1	17083,2	7889,1	128,95	111,57	28,95	11,57
2006	84955,1	25938,2	8855,0	143,95	111,64	43,95	11,64
2007	86484,5	27467,6	1529,4	146,54	101,80	46,54	1,80
2008	101046,7	42029,8	14562,2	171,22	116,84	71,22	16,84
Ekonomikos sferos išlaidos							
2003	2815,8	0	-	100	-	0	-
2004	4907,7	2091,9	2091,9	174,29	174,29	74,29	74,29
2005	5311,6	2495,8	403,9	188,63	108,23	88,63	8,23
2006	5973,9	3158,1	662,3	212,16	112,47	112,16	12,47
2007	6538,0	3722,2	564,1	232,19	109,44	132,19	9,44
2008	7209,4	4393,6	671,4	256,03	110,27	156,03	10,27
Kitos išlaidos							
2003	13178,3	0	-	100	-	0	-
2004	10998,7	-2179,6	-2179,6	83,46	83,46	-16,54	-16,54
2005	14604,1	1425,8	3605,4	110,82	132,78	10,82	32,78
2006	15422,5	2244,2	818,4	117,03	105,60	17,03	5,60
2007	15136,0	1957,7	-286,5	114,86	98,14	14,86	-1,86
2008	31010,6	17832,3	15874,6	235,32	204,88	135,32	104,88

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

**Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto socialinės sferos išlaidų kitimas
ir jo tempai per 2003-2008 metus**

SOCIALINĖS SFEROS IŠLAIDŲ KITIMAS							
Sveikatos apsauga							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	0	0	-	100	-	0	-
2004	1716,9	1716,9	1716,9	100	100	0	0
2005	1771,0	1771,0	54,1	100	103,15	0	3,15
2006	1195,0	1195,0	-576,0	100	67,48	0	-32,52
2007	2140,3	2140,3	945,3	100	179,10	0	79,10
2008	1111,8	1111,8	-1028,5	100	51,95	0	-48,05
Poilsis, kultūra ir religija							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	2836,2	0	-	100	-	0	-
2004	3621,8	785,6	785,6	127,70	127,70	27,70	27,70
2005	5823,4	2987,2	2201,6	205,32	160,79	105,32	60,79
2006	4946,5	2110,3	-876,9	174,40	84,94	74,70	-15,06
2007	4903,4	2067,2	-43,1	172,89	99,13	72,89	-0,87
2008	6023,5	3187,3	1120,1	212,38	122,84	112,38	22,84
Švietimas							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	44010,2	0	-	100	-	0	-
2004	47635,2	3625,0	3625,0	108,24	108,24	8,24	8,24
2005	52634,6	8624,4	4999,4	119,60	110,50	19,60	10,50
2006	58996,0	14985,8	6361,4	134,05	112,09	34,05	12,09
2007	67892,1	23881,9	8896,1	154,26	115,08	54,26	15,08
2008	80608,6	36598,4	12716,5	183,16	118,73	83,16	18,73
Socialinė apsauga							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	12170,5	0	-	100	-	0	-
2004	15237,1	3066,6	3066,6	125,20	125,20	25,20	25,20
2005	15871,1	2700,6	634,0	130,40	104,16	30,40	4,16
2006	19817,6	7647,1	3946,5	162,83	124,87	62,83	24,87
2007	11548,7	-621,8	-8268,9	94,89	58,27	-5,11	-41,73
2008	13302,8	1132,3	1754,1	109,30	115,19	9,30	15,19

KITŲ IŠLAIDŲ KITIMAS							
Bendros valstybės paslaugos							
Metai	Faktinės išlaidos, tūkst. Lt	Absoliutus pokytis, tūkst. Lt		Didėjimo tempas, %		Padidėjimo tempas, %	
		Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis	Bazinis	Grandininis
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	9088,9	0	-	100	-	0	-
2004	7222,7	-1866,2	-1866,2	79,47	79,47	-20,53	-20,53
2005	6879,5	-2209,4	-343,2	75,69	95,25	-24,31	-4,75
2006	8819,4	-269,5	1939,9	97,03	128,20	-2,97	28,20
2007	9727,9	639,0	908,5	107,03	110,30	7,03	10,30
2008	20819,6	11730,7	11091,7	229,07	214,02	129,07	114,02
Gyvyba							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	49,3	0	-	100	-	0	-
2004	115,3	66,0	66,0	233,87	233,87	133,87	133,87
2005	110,7	61,4	-4,6	224,54	96,01	124,54	-3,99
2006	116,9	67,6	6,2	237,12	105,60	137,12	5,60
2007	139,6	90,3	22,7	283,16	119,42	183,16	19,42
2008	155,0	105,7	15,4	314,40	111,03	214,40	11,03
Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	576,6	0	-	100	-	0	-
2004	565,6	-11,0	-11,0	98,09	98,09	-1,91	-1,91
2005	1049,2	472,6	483,6	181,96	185,50	81,96	85,50
2006	982,5	406,9	-66,7	170,40	93,64	70,40	-6,36
2007	802,1	225,5	-180,4	139,11	81,64	39,11	-18,36
2008	1050,4	473,8	248,3	182,17	130,96	82,17	30,96
Ekonomika							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	1076,9	0	-	100	-	0	-
2004	4303,4	3226,5	3226,5	399,61	399,61	299,61	299,61
2005	4712,8	3635,9	409,4	437,62	109,51	337,62	9,51
2006	5381,2	4304,3	668,4	499,69	114,18	399,69	14,18
2007	5571,1	4494,2	189,9	517,33	103,53	417,33	3,53
2008	6026,8	4949,9	455,7	559,64	108,18	459,64	8,18
Aplinkos apsauga							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	3463,5	0	-	100	-	0	-
2004	3095,1	-368,4	-368,4	89,36	89,36	-10,64	-10,64
2005	6564,7	3101,2	3469,6	189,54	212,10	89,54	112,10
2006	5503,7	2040,2	-1061,0	159,91	83,84	59,91	-16,16
2007	4466,4	1002,9	-1037,3	128,96	81,15	28,96	-18,85
2008	8985,6	5522,1	4519,2	259,44	201,18	159,44	101,18

EKONOMIKOS SFEROS IŠLAIDŲ KITIMAS							
Būstas ir komunalinis ūkis							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	1738,9	0	-	100	-	0	-
2004	604,3	-1134,6	-1134,6	34,75	34,75	-65,25	-65,25
2005	598,8	-1140,1	-5,5	34,44	99,09	-65,56	-0,91
2006	592,7	-1146,2	-6,1	34,08	98,98	-65,92	-1,02
2007	966,9	-772,0	374,2	55,60	163,13	-44,40	63,13
2008	1182,6	-556,3	215,7	68,01	122,31	-31,99	22,31
Ekonomika							
1	2	3	4	5	6	7	8
2003	1076,9	0	-	100	-	0	-
2004	4303,4	3226,5	3226,5	399,61	399,61	299,61	299,61
2005	4712,8	3635,9	409,4	437,62	109,51	337,62	9,51
2006	5381,2	4304,3	668,4	499,69	114,18	399,69	14,18
2007	5571,1	4494,2	189,9	517,33	103,53	417,33	3,53
2008	6026,8	4949,9	455,7	559,64	108,18	459,64	8,18

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2003-2008 metų Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto įvykdymo ataskaitomis.

2009-2011 metų biudžeto pajamų prognozės (trendo) formulės ir paskaičiavimai

$$b = \frac{n \sum t * y - \sum t * \sum y}{n * \sum (t^2) - (\sum t)^2};$$

$$a = \frac{1}{n} (\sum y - b * \sum t)$$

$$b = \frac{(6 * 2377901.5) - (21 * 621831)}{6 * 91 - 21^2} = \frac{14267409 - 13058451}{105} = \frac{1208958}{105} = 11515 ;$$

$$a = \frac{1}{6} (621831 - 11515 * 21) = \frac{1}{6} (621831 - 241815) = \frac{1}{6} * 380016 = 63336 .$$

Trendo funkcija:

$$\hat{y}_t = 63336 + 11515 t;$$

$$\hat{y}_{03} = 63336 + 11515 * 1 = 74851 ;$$

$$\hat{y}_{04} = 63336 + 11515 * 2 = 86366 ;$$

$$\hat{y}_{05} = 63336 + 11515 * 3 = 97881 ;$$

$$\hat{y}_{06} = 63336 + 11515 * 4 = 109396 ;$$

$$\hat{y}_{07} = 63336 + 11515 * 5 = 120911 ;$$

$$\hat{y}_{08} = 63336 + 11515 * 6 = 132426 ;$$

$$\hat{y}_{09} = 63336 + 11515 * 7 = 143941 ;$$

$$\hat{y}_{10} = 63336 + 11515 * 8 = 155456 ;$$

$$\hat{y}_{11} = 63336 + 11515 * 9 = 166971 .$$

Vidutinė aproksimacijos palaida:

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100 \%$$

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{6} * 0.007 * 100 \% = 0.12$$

Determinacijos koeficientas:

$$D = \left(1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \right) * 100\%$$

$$D = \left(1 - \frac{157717008.4}{2478030959.5} \right) * 100\% = 94\%.$$

Pasikliautinumo intervalą nusako:

1) **standartinė regresijos paklaida:** $S_r = \sqrt{\frac{\sum y_t^2 - a \sum y_t - b \sum ty_t}{n - 2}}$

$$S_r = \sqrt{\frac{6692277176 - 4.8 - (63336 * 621831) - (11515 * 2377901 * .5)}{6 - 2}} = \sqrt{\frac{156947776 * .3}{4}} = 6263 .9.$$

2) **standartinę prognozės paklaida:** $S_{\hat{y}_t} = S_r \sqrt{1 + \frac{1}{n} + \frac{\left(\varphi + \frac{n - 1}{2} \right)^2}{\sum t^2 - \frac{(\sum t)^2}{n}}}$

$$S_{\hat{y}_{09}} = 6263 .9 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(1 + \frac{6 - 1}{2} \right)^2}{91 - \frac{21^2}{6}}} = 6263 .9 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{12 * .25}{17 * .5}} = 6263 .9 \sqrt{1.87} = 8565 .75 ;$$

$$S_{\hat{y}_{100}} = 6263 .9 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(2 + \frac{6 - 1}{2} \right)^2}{91 - \frac{21^2}{6}}} = 6263 .9 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{20 * .25}{17 * .5}} = 6263 .9 \sqrt{2.3238} = 9548 .70 ;$$

$$S_{\hat{y}_{111}} = 6263 .9 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(3 + \frac{6 - 1}{2} \right)^2}{91 - \frac{21^2}{6}}} = 6263 .9 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{30 * .25}{17 * .5}} = 6263 .9 \sqrt{2.895} = 10657 .84 .$$

3) **pasikliautinumo intervalai su patikimumu:**

$$95 \% \Rightarrow y_t \pm 2 * S_{\hat{y}_t};$$

2009 m: $95\% \Rightarrow 143941 + 2 * 8565.75 = 161072.5;$
 $95\% \Rightarrow 143941 - 2 * 8565.75 = 126809.5;$

2010 m: $95\% \Rightarrow 155456 + 2 * 9548.7 = 174553.4;$
 $95\% \Rightarrow 155456 - 2 * 9548.7 = 136358.6;$

2011 m: $95\% \Rightarrow 166971 + 2 * 10657.84 = 188286.7;$
 $95\% \Rightarrow 166971 - 2 * 10657.84 = 145655.3.$

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų prognozė (trendo)

Metai	Pajamos, tūkst.. Lt	t	t^2	y_t^2	ty_t	$\hat{y}_t$	$\frac{ y - \hat{y} }{y}$	$(y - \hat{y})^2$	$(y - \bar{y})^2$
2003	75502,4	1	1	5700612405,7	75502,4	74851,0	0,008	424321,9	791600733,2
2004	88626,0	2	4	7854567876,0	177252,0	86366,0	0,025	5107600,0	225354139,2
2005	97665,0	3	9	9538452225,0	292995,0	97881,0	0,002	46656,0	35674339,8
2006	108292,4	4	16	11727243897,7	433169,6	109396,0	0,010	1217932,9	21665301,2
2007	111462,9	5	25	12423978076,4	557314,5	120911,0	0,084	89266593,6	61232190,0
2008	140278,0	6	36	19677917284,0	841668,0	132426,0	0,056	61653904,0	1342504256,1
VISO:	621826,7	21	91	66922771764,8	2377901,5	621831,0	0,007	157717008,4	2478030959,5
2009		7	49			143941,0			
2010		8	64			155456,0			
2011		9	81			166971,0			

Šaltinis: sudaryta autorės.

2009-2011 metų biudžeto išlaidų prognozės (trendo) formulės ir paskaičiavimai

$$b = \frac{(6 * 2333091 \text{ .9}) - (21 * 608913 \text{ .})}{6 * 91 - 21^2} = \frac{13998551 \text{ .4} - 12787173}{105} = \frac{1211378 \text{ .4}}{105} = 11535 \text{ ;}$$

$$a = \frac{1}{6}(608913 \text{ .} - 11535 * 21) = \frac{1}{6}(608913 \text{ .} - 242235 \text{ .}) = \frac{1}{6} * 366678 \text{ .} = 61113 \text{ .}$$

Trendo funkcija:

$$\hat{y}_t = 61113 + 11535 * t;$$

$$\hat{y}_{03} = 61113 + 11535 * 1 = 72648 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{04} = 61113 + 11535 * 2 = 84183 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{05} = 61113 + 11535 * 3 = 95718 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{06} = 61113 + 11535 * 4 = 107253 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{07} = 61113 + 11535 * 5 = 118788 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{08} = 61113 + 11535 * 6 = 130323 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{09} = 61113 + 11535 * 7 = 141858 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{10} = 61113 + 11535 * 8 = 153393 \text{ ;}$$

$$\hat{y}_{11} = 61113 + 11535 * 9 = 164928 \text{ .}$$

Vidutinė aproksimacijos palaida:

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100 \%$$

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{6} * 0.064 * 100 \% = 1.07.$$

Determinacijos koeficientas:

$$D = \left(1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \right) * 100\%$$

$$D = \left(1 - \frac{199465499.5}{2528093614.0} \right) * 100\% = 92.11\%.$$

$$S_r = \sqrt{\frac{6432553735 \cdot 6.5 - (61113 \cdot 608913) - (11535 \cdot 2333091 \cdot 9)}{6 - 2}} = \sqrt{\frac{200822121}{4}} = 7085 \cdot 6.$$

$$S_{\hat{y}_{09}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(1 + \frac{6-1}{2}\right)^2}{91 - \frac{21^2}{5}}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{12 \cdot 25}{17 \cdot 5}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1.87} = 9689 \cdot 4;$$

$$S_{\hat{y}_{10}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(2 + \frac{6-1}{2}\right)^2}{91 - \frac{21^2}{5}}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{20 \cdot 25}{17 \cdot 5}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{2.3238} = 10801 \cdot 3;$$

$$S_{\hat{y}_{11}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{\left(3 + \frac{6-1}{2}\right)^2}{91 - \frac{21^2}{5}}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{1 + \frac{1}{6} + \frac{30 \cdot 25}{17 \cdot 5}} = 7085 \cdot 6 \sqrt{2.895} = 12055 \cdot 9.$$

- 2009 m:** 95% => 141858 + 2 * 9689.4 = 161236.8;
 95% => 141858 - 2 * 9689.4 = 122479.2;
- 2010 m:** 95% => 153393 + 2 * 10801.3 = 174995.6;
 95% => 153393 - 2 * 10801.3 = 131790.4;
- 2011 m:** 95% => 164928 + 2 * 12055.9 = 189039.8;
 95% => 164928 - 2 * 12055.9 = 140816.2;

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų prognozė (trendo)

Metai	Išlaidos, tūkst.. Lt	t	t ²	y _t ²	ty _t	ŷ _t	$\frac{ y - \hat{y} }{y}$	(y - ŷ) ²	(y - ȳ) ²
2003	75011,0	1	1	5626650121,0	75011,0	72648,0	0,031	5583769,0	700967985,6
2004	84117,4	2	4	7075736982,7	168234,8	84183,0	0,001	4303,4	301696056,4
2005	96015,8	3	9	9219033849,6	288047,4	95718,0	0,003	88684,8	29931841,0
2006	106351,5	4	16	11310641552,2	425406,0	107253,0	0,008	812702,3	23665306,1
2007	108158,5	5	25	11698261122,2	540792,5	118788,0	0,098	112986270,3	44511580,9
2008	139266,7	6	36	19395213728,8	835600,2	130323,0	0,009	79989769,7	1427320844,0
VISO:	608920,9	21	91	64325537356,5	2333091,9	608913,0	0,064	199465499,5	2528093614,0
2009		7	49			141858,0			
2010		8	64			153393,0			
2011		9	81			164928,0			

Šaltinis: sudaryta autorės.

2009-2011 metų biudžeto išlaidų ir pajamų prognozės (logaritminio trendo) paskaičiavimai

Logaritminio trendo funkcija (pajamų):

$$y = 30850 \ln(x) + 69810$$

$$y_{2003} = 69810 + 30850 * 0.00 = 69810.0;$$

$$y_{2004} = 69810 + 30850 * 0.69 = 91096.5;$$

$$y_{2005} = 69810 + 30850 * 1.10 = 103745.0;$$

$$y_{2006} = 69810 + 30850 * 1.39 = 112691.5;$$

$$y_{2007} = 69810 + 30850 * 1.61 = 119478.5;$$

$$y_{2008} = 69810 + 30850 * 1.79 = 125031.5;$$

$$y_{2009} = 69810 + 30850 * 1.95 = 129967.5;$$

$$y_{2010} = 69810 + 30850 * 2.08 = 133978.0;$$

$$y_{2011} = 69810 + 30850 * 2.20 = 137680.0.$$

Logaritminio trendo funkcija (išlaidų):

$$y = 30574 \ln(x) + 67962$$

$$y_{2003} = 67962 + 30574 * 0.00 = 67962.0;$$

$$y_{2004} = 67962 + 30574 * 0.69 = 89058.0;$$

$$y_{2005} = 67962 + 30574 * 1.10 = 101593.4;$$

$$y_{2006} = 67962 + 30574 * 1.39 = 110459.8;$$

$$y_{2007} = 67962 + 30574 * 1.61 = 117186.1;$$

$$y_{2008} = 67962 + 30574 * 1.79 = 122689.5;$$

$$y_{2009} = 67962 + 30574 * 1.95 = 127581.3;$$

$$y_{2010} = 67962 + 30574 * 2.08 = 131555.9;$$

$$y_{2011} = 67962 + 30574 * 2.20 = 135224.8.$$

Vidutinė aproksimacijos palaida (pajamų):

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100 \%$$

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{6} * 0.019 * 100 \% = 0.32.$$

Determinacijos koeficientas (pajamų):

$$D = \left(1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \right) * 100 \%$$

$$D = \left(1 - \frac{391530874.6}{2478030959.4} \right) * 100 \% = 84.2\%.$$

Vidutinė aproksimacijos palaida (išlaidų):

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100\%$$

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{6} * 0.013 * 100\% = 0.22.$$

Determinacijos koeficientas (išlaidų):

$$D = \left(1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \right) * 100\%$$

$$D = \left(1 - \frac{478386801.7}{2528093614.0} \right) * 100\% = 81.08\%.$$

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų prognozė (logaritminio trendo)

Metai	Pajamos, tūkst.. Lt	t	Ln	$\hat{y}_t$	$\frac{ y - \hat{y} }{y}$	$(y - \hat{y})^2$	$(y - \bar{y})^2$
2003	75502,4	1	0	69810,0	0,075	32403417,8	791600733,2
2004	88626,0	2	0,69	91096,5	0,028	6103370,3	225354139,2
2005	97665,0	3	1,1	103745,0	0,062	36966400,0	35674339,8
2006	108292,4	4	1,39	112691,5	0,041	19352080,8	21665301,2
2007	111462,9	5	1,61	119478,5	0,072	64249843,4	61232190,0
2008	140278,0	6	1,79	125031,5	0,109	232455762,3	1342504256,1
VISO:	621826,7	21	6,58	621853,0	0,019	391530874,6	2478030959,5
2009		7	1,95	129967,5			
2010		8	2,08	133978,0			
2011		9	2,20	137680,0			

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų prognozė (logaritminio trendo)

Metai	Išlaidos, tūkst.. Lt	t	Ln	$\hat{y}_t$	$\frac{ y - \hat{y} }{y}$	$(y - \hat{y})^2$	$(y - \bar{y})^2$
2003	75011,0	1	0	67962,0	0,094	49688401,0	700967985,6
2004	84117,4	2	0,69	89058,0	0,059	24409528,4	301696056,4
2005	96015,8	3	1,1	101593,4	0,058	31109621,8	29931841,0
2006	106351,5	4	1,39	110459,8	0,039	16878128,9	23665306,1
2007	108158,5	5	1,61	117186,1	0,083	81497561,8	44511580,9
2008	139266,7	6	1,79	122689,5	0,119	274803559,8	1427320844,0
VISO:	608920,9	21	6,58	608948,8	0,013	478386801,7	2528093614,0
2009		7	1,95	127581,3			
2010		8	2,08	131555,9			
2011		9	2,20	135224,8			

Šaltinis: sudaryta autorės.

2009-2011 metų biudžeto pajamų ir išlaidų prognozės eilučių išlyginimo pagal vidutinį absoliutinį padidėjimą formulės ir paskaičiavimai

$$\hat{y}_t = a_1 + (t-1) * \frac{y_n - y_1}{n-1}$$

Prognozuojamos pajamų sumos 2009-2011 metams apskaičiuojamos sekančiai:

$$y_{2004} = 75502.4 + 1 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 88457.5;$$

$$y_{2005} = 75502.4 + 2 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 101412.6;$$

$$y_{2006} = 75502.4 + 3 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 114367.8;$$

$$y_{2007} = 75502.4 + 4 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 127322.9;$$

$$y_{2008} = 75502.4 + 5 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 140278.0;$$

$$y_{2009} = 75502.4 + 6 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 153233.1;$$

$$y_{2010} = 75502.4 + 7 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 166188.2;$$

$$y_{2011} = 75502.4 + 8 * ((140278 - 75502.4) / (6 - 1)) = 179143.3.$$

Vidutinė aproksimacijos palaida (pajamų):

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100 \%$$

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{6} * 0.234 * 100 \% = 3.9.$$

Determinacijos koeficientas (pajamų):

$$D = \left(1 - \frac{\sum (y - \hat{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2} \right) * 100 \%$$

$$D = \left(1 - \frac{302522983.3}{2478030959.4} \right) * 100 \% = 87.79 \%$$

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto pajamų išlyginimo reikšmės ir prognozė

Metai	Pajamos, tūkst. Lt	Išlygintos pajamų reikšmės ir prognozė tūkst. Lt	$\frac{ y - \hat{y} }{y}$	$(y - \hat{y})^2$	$(y - \bar{y})^2$
2003	75502,4	75502,4	0	0	791600733,2
2004	88626,0	88457,5	0,002	28392,3	225354139,2
2005	97665,0	101412,6	0,038	14044505,8	35674339,8
2006	108292,4	114367,8	0,056	36910485,2	21665301,2
2007	111462,9	127322,9	0,142	251539660,0	61232190,0
2008	140278,0	140278,0	0	0	1342504256,1
Viso:	621826,7	647341,2	0,234	302522983,3	2478030959,5
2009		153233,1			
2010		166188,2			
2011		179143,3			

Šaltinis: sudaryta autorės.

Prognozuojamos išlaidų sumos 2009-2011 metams apskaičiuojamos sekančiai:

$$\begin{aligned}
 y_{2004} &= 75011 + 1 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 87862.1; \\
 y_{2005} &= 75011 + 2 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 100713.2; \\
 y_{2006} &= 75011 + 3 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 113564.4; \\
 y_{2007} &= 75011 + 4 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 126415.5; \\
 y_{2008} &= 75011 + 5 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 139266.7; \\
 y_{2009} &= 75011 + 6 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 152117.8; \\
 y_{2010} &= 75011 + 7 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 164968.9; \\
 y_{2011} &= 75011 + 8 * ((139266.7 - 75011) / (6 - 1)) = 177820.1.
 \end{aligned}$$

Vidutinė aproksimacijos palaida (išlaidų):

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{n} \sum \frac{|y - \hat{y}|}{y} * 100 \%$$

$$\mu_{\text{aproksimacijos}} = \frac{1}{6} * 0.33 * 100 \% = 3.5.$$

Determinacijos koeficientas (išlaidų):

$$D = \left(1 - \frac{\Sigma(y - \hat{y})^2}{\Sigma(y - \bar{y})^2} \right) * 100\%$$

$$D = \left(1 - \frac{121446076.2}{2528093614.0} \right) * 100\% = 85.2\%.$$

Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto išlaidų išlyginimo reikšmės ir prognozė

Metai	Išlaidos, tūkst. Lt	Išlygintos išlaidų reikšmės ir prognozė tūkst. Lt	$\frac{ y - \hat{y} }{y}$	$(y - \hat{y})^2$	$(y - \bar{y})^2$
2003	75011,0	75011,0	0	0	700967985,6
2004	84117,4	87862,1	0,044	14022778,1	301696056,4
2005	96015,8	100713,2	0,049	22065566,8	29931841,0
2006	106351,5	113564,4	0,068	52025926,4	23665306,1
2007	108158,5	126415,5	0,169	33331804,9	44511580,9
2008	139266,7	139266,7	0	0	1427320844,0
Viso:	608920,9	642832,8	0,33	121446076,2	2528093614,0
2009		152117,8			
2010		164968,9			
2011		177820,1			

Šaltinis: sudaryta autorės.